

SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ

KLÂSİK LİBERALİZM VE KAMU POLİTİKASININ GELECEĞİ

MARK PENNINGTON

TÜRKÇELEŞTİREN - ATILLA YAYLA

LiBeRtE

f

t

p

g

Mark Pennington

Sağlam Politik Ekonomi

Klasik Liberalizm ve Kamu Politikasının Geleceği

*Robust Political Economy:
Classical Liberalism and the Future of Public Policy*
Türkçeleştiren: Atilla Yayla

ISBN 13: 978-975-6201-87-9
Liberte Yayınları® / 179
1. Baskı: Mayıs 2014

© 2013, Liberte Yayınları®
© 2011, Mark Pennington
© 2011, Edward Elgar Publishing

Yayın Yönetmeni: Selçuk Durgut

Sayfa Düzeni: Liberte Yayınları

Kapak Tasarımı: Muhsin Doğan

Baskı: Tarcan Matbaası

Adres: Zübeyde Hanım Mah. Samyeli Sok. No: 15. İskitler, Ankara
Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

LIBERTE
liberteyayıngrubu

Adres: GMK Bulvanı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara
Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03
E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

MARK PENNINGTON

Mark Pennington ilgi ve araştırma alanı siyaset, felsefe ve iktisatın kesişimidir. Hayek'in çalışmaları, kamu tercihi teorisi ve klasik liberalizm geleneğindeki bunlarla ilgili konulara özel bir ilgisi vardır. Pennington önceki çalışmalarında çevresel plânlama ve regülasyonların politik iktisatı ve mülkiyet haklarının çevre sorunlarının çözümündeki potansiyeli gibi konulara odaklanmıştır. Sonraki çalışmalarında sınırlı rasyonalitenin, çağdaş müzakereci demokrasi teorileriyle ilgisini araştırmıştır.

Yazdığı birçok makale ve kitap bölümünün yanı sıra 2000'de *Planning and the Political Market: Public Choice and the Politics of Government Failure*, (Londra: Athlone/Continuum) 2002'de *Liberating the Land: The Case for Private Land Use Planning*, (Londra: Institute of Economic Affairs) eserleri yayınlanmıştır.

Pennington Londra'da bulunan King's College'da Kamu Politikası ve Politik İktisat bölümünde profesör olarak görev yapmaya devam etmektedir.

ÖZET İÇİNDEKİLER

1 Giriş

KISIM I

KLÂSİK LİBERALİZME MEYDAN OKUMALAR

2 'Eski' ve 'Yeni' Piyasa Başarısızlıkları Tanımlamak

3 Çıkış, Ses ve İletişimsel Rasyonalite

4 Çıkış, Güven ve Sosyal Sermâye

5 Eşitlik ve Sosyal Adâlet

KISIM II

KLÂSİK LİBERALİZM VE KAMU SİYASINININ GELECEĞİ

6 Fakirliği Giderme ve Kamu Hizmetleri

7 Kurumlar ve Uluslararası Gelişme

8 Çevreyi Koruma

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ	17
TAKDİM	21
1. GİRİŞ	25
A. Giriş	25
B. Karşılaştırmalı Kurumlar Analizi ve Sağlıklı Politik Ekonomi	27
C. Klâsik Liberalizm ve Sağlam Politik Ekonomi	29
D. Klâsik Liberalizme Meydan Okumalar ve Kitabın Yapısı	37
1. Kısım I: Klâsik Liberalizme Meydan Okumalar	37
2. Kısım II: Klâsik Liberalizm ve Kamu Politikasının İstikbâli	41

KISIM I
KLÂSİK LİBERALİZME MEYDAN OKUMALAR

2. 'ESKİ' VE 'YENİ' PİYASA BAŞARISIZLIKLARI	47
A. Giriş	47
B. Denge, Etkinlik ve Sağlam Politik Ekonomi	49

C. Klâsik Liberalizm Versus 'Eski' Piyasa Başarısızlığı: Sosyalist Hesaplama Tartışmalarının Mirası	54
1. 'Eski' Piyasa Başarısızlığı Teorisi ve Sosyalist Hesaplama Tartışmaları	54
2. 'Bilgi Problemi': Hayek ve Özel Piyasalar İçin Savunu	56
3. 'Müşevvik Problemi': Kamu Tercih Teorisi ve Devlet Başarısızlığı	62
D. 'Yeni' Piyasa Başarısızlığı Teorisi: Enformasyonel Ekonominin Meydan Okuması	66
1. Stiglitzci Ekonomi ve 'Yeni Piyasa Başarısızlığı Teorisi'	67
E. Klâsik Liberalizm Versus 'Yeni' Piyasa Başarısızlığı Ekonomisi	73
1. Rekabeti Yanlış Anlama	74
2. 'Kilitlenme', Patika-Bağımlılığı ve Makro-Ekonomik Başarısızlık	78
3. Fiyatları Yanlış Anlama	82
4. Piyasalar, Müteşebbissel Regülasyon ve Asimetrik Enformasyon	87
5. Coase'ü Yanlış Yansıtmak ve Kamu Tercihini İhmâl Etmek	89
F. Evrim, Karşılaştırmalı Kurumlar ve Klâsik Liberalizm İçin Ekonomik Müdafaa	91
1. Klâsik Liberalizm Versus Panglossiacı Yanılgı	92
2. Siyaset ve Panglossiacı Yanılgı	98
G. Sonuç	102

3. ÇIKIŞ, SES VE İLETİŞİMSEL RASYONALİTE 105

A. Giriş	105
B. Komüniteryen Politik Teori ve Müzakereci Demokrasi	107
C. Klâsik Liberalizm, Kendiliğinden Doğan Düzen ve İletişimsel Rasyonalite	114
1. Bireycilik: Gerçek ve Sahte	115

2. Komünite, Karmaşıklık ve Kendiliğinden Doğan Düzen	118
3. Dâhilî Tercihler ve Kamu Tercihî	122
D. Çıkış Versus Ses: Bilgi Problemi	124
1. Müzakere ve 'Sinoptik Yanılgı'	124
2. Zimnî Bilgi Problemi	128
E. Çıkış Versus Ses: Şeffaflık ve Müşevvik Problemi	131
1. Rasyonel Bilgisizlik Problemi	131
2. Rasyonel İrrasyonelite Problemi	135
F. Çıkış Versus Ses: Ahlâkî Argüman	138
1. Lojistik ve Eşit Saygı	139
2. Kişisel-Temsil Versus Grup Temsili	141
3. Pazarlık ve İletişim	148
4. Eşitlik, Eşitsizlik ve İletişim	150
G. Sonuç	154

4. ÇIKIŞ, GÜVEN VE SOSYAL SERMÂYE 157

A. Giriş	157
B. Güven, Sosyal Sermâye ve Komüniteryen Politika	159
1. 'Serbest Piyasa' Tarihi 'Miti'	159
2. Güven, Sosyal Sermâye ve Liberal Piyasalara Yönelik Eleştiriler	161
3. Güven, Sosyal Sermâye ve Muktedir Kılan Devlet Savunusu	165
C. Klâsik Liberalizm ve Sosyal Sermâye	167
1. Piyasaların Kendiliğinden Doğan Orijinleri	167
2. Klâsik Liberalizm ve Destekleyici Sosyal Sermâyenin Önemi	170

3. Klâsik Liberalizm ve Destekleyici Sosyal Sermâyenin Kendiliğinden Doğuşu	175
D. Klâsik Liberalizm ve 'Bağlayıcı' Sosyal Sermâye ile 'Destekleyici' Sosyal Sermâye Arasında Karışım	181
1. Aileler, Gönüllü Birlikler ve Bağlayıcı Sosyal Sermâye ile Destekleyici Sosyal Sermâye Karışımı	182
2. Firmalar ve Bağlayıcı ve Destekleyici Sosyal Sermâye Arasında Karışım	186
3. Kültür, Etnisite ve Bağlayıcı ve Destekleyici Sosyal Sermâye Arasında Karışım	188
E. Sağlam Politik Ekonomi ve Sosyal Sermâyenin Evrimi	190
1. Hükûmet Başarısızlığı ve Sosyal Sermâye: Bilgi Problemi	191
2. Hükûmet Başarısızlığı ve Sosyal Sermâye: Müşevvik Problemi	196
F. Sonuç	204

5. EŞİTLİK VE SOSYAL ADÂLET **207**

A. Giriş	207
B. Eşitlikçi Siyasal Teori, Sosyal Adâlet ve Eşit Saygı	209
1. Sosyal Adâlet Hakkında Rawls	209
2. Sosyal Adâlet Hakkında Dworkin	213
3. Sosyal Adâlet Hakkında Young	217
C. Bilgi Problemi ve Sosyal Adâlet I: Kurucu Rasyonalizm Olarak Eşitlikçilik	221
1. Kurucu Rasyonalist Olarak Rawls	222
2. Kurucu Rasyonalist Olarak Dworkin	227
3. Kurucu Rasyonalist Olarak Young	229
4. Adâlet, Tarafsızlık ve Bilgi Problemi	232
D. Bilgi Problemi ve Sosyal Adâlet II: Değiş-Tokuşlar ve Sosyal Adâlet Serabı	239

1. Eşitlikçi Adâletin Meçhullüğü	239
2. Adâlet, Sorumluluk ve Kendiliğinden Doğan Düzen	243
3. Baskı ve Eşitlikçi Adâlet	248
E. Müşevvik Problemi ve Sosyal Adâlet	250
1. Müşevvikler ve Kişilerin Ayrılığı	251
2. Müşevvikler ve Sâhiplik	256
F. Sonuç	264

KISIM II

KLÂSİK LIBERALİZM VE KAMU SİYASINININ GELECEĞİ

6. FAKİRLİĞİ GİDERME VE KAMU HİZMETLERİ 267	
A. Giriş	267
B. Fakirliğin Giderilmesi ve Kamu Hizmetleri: Bir Klâsik Liberal Görüş	268
1. Klâsik Liberalizm ve Fakirliği Giderme	268
2. Fakirliği Gidermede Delil	273
3. Eğitimde ve Sağlık Bakımında Klâsik Liberalizm	276
4. Eğitim ve Sağlık Bakımında Deliller	279
C. 'Piyasa-Başarısızlığı' İtirazları	284
1. Fakirliği Azaltma Bir Kolektif İyi midir?	288
2. Kamu Hizmetleri ve Hâricî Faydalar	292
3. Asimetrik Enformasyon ve Refah Devleti	296
4. Bilişsel Önyargı ve Refah Devleti	301
D. Komüniteryen İtirazlar	304
1. Klâsik Liberalizm ve "Kamu Hizmeti Ethosu"	307
2. Klâsik Liberalizm ve Karşılıklık	308
3. Komüniteler, Değiş-Tokuşlar ve Refah Devleti	312

E. Eşitlikçi İtirazlar.....	314
1. Eşitlik, Değiş-Tokuşlar ve Refah Devleti.....	318
2. Rekabet, Kendiliğinden Doğan Düzen ve Eşitlikçi Adâlet.....	321
3. Baskı ve Refah Devleti.....	326
F. Sonuç.....	330

7. KURUMLAR VE ULUSLARARASI GELİŞME 333

A. Giriş.....	333
B. Sağlam Politik Ekonomi, Kurumlar ve Kalkınma: Bir Klâsik Liberal Görüş.....	334
1. Kurumlar Niçin Önemli.....	334
2. Kurumlar ve Müteşebbislik.....	336
3. Kurumlar ve Belirsizlik.....	337
4. Rekabet: İçerde ve Uluslararasıda.....	339
5. Kurumlar ve Gelişme Üzerine Kanıt.....	341
6. Kalkınma ve Klâsik Liberalizme Giden Yol.....	345
C. Uluslararası Klâsik Liberalizme 'Piyasa Başarısızlığı' İtirazları.....	348
1. 'Kilitlenme' ve Kalkınma.....	352
2. Yapısal Tashih Klâsik Liberalizmi İtibardan Düşürür mü?.....	357
3. Doğu Asya Modelleri Klâsik Liberalizmi Yalanlar mı?.....	363
D. Uluslararası Klâsik Liberalizme Komüniteryen İtirazlar.....	367
1. Klâsik Liberalizm Kültürel Homojenlik Yaratır mı?.....	370
2. Ticaret, İletişimsel Rasyonalite ve Sosyal Sermâye.....	372
3. Global Müzakereye Karşı.....	374
E. Enternasyonal Klâsik Liberalizme Eşitlikçi İtirazlar.....	377
1. Bir Global Dağıtım Sistemi Var mı?.....	380
2. Sosyal Adâletin Globalizasyonuna Karşı.....	387
F. Sonuç.....	388

8. ÇEVREYİ KORUMA 391

A. Giriş.....	391
B. Klâsik Liberalizm, Mülkiyet Hakları ve Çevrenin Korunması.....	392
1. Piyasa-Başarısızlığı Argümanı.....	393
2. Piyasa Başarısızlığı mı Yoksa Devlet Başarısızlığı mı?.....	396
3. Özel Mülkiyet Savunusu.....	398
4. Daha Ağır Problemlerle Uğraşmak: Haklar ve Kurumsal Müteşebbislik.....	401
C. Klâsik Liberal Çevreciliğe 'Piyasa Başarısızlığı' İtirazları.....	408
1. Çevresel Mülkiyet Hakları Devleti Gerektirir mi?.....	410
2. Çevresel İşbirliği Tekel Gücüne Yol Açar mı?.....	416
3. İklim Değişikliği Dilemması.....	418
D. Klâsik Liberal Çevreciliğe Komüniteryen İtirazlar.....	422
E. Mülkiyet Hakları, Çevresel Pazarlar ve Ortak İyi.....	425
1. Mülkiyet Hakları ve Çevresel Tercihlerin Evrimi.....	428
2. Mülkiyet Hakları ve Çevre Etiği.....	432
F. Klâsik Liberal Çevreciliğe Eşitlikçi İtirazlar.....	435
1. Fakirlik, Eşitsizlik ve Çevresel Koruma Arasındaki Bağ.....	439
2. Çevresel Adâlet Serabı.....	442
3. Mülkiyet Hakları, İktidar ve İklim Adâleti Serabı.....	448
G. Sonuç.....	452

SONUÇ 455

SONNOTLAR 463

KAYNAKÇA 479

DİZİN 501

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ’NİN TÜRKÇE EDİSYONUNU görmeye muvaffak olduğum için çok çok mutluyum ve hem Atilla Yayla’ya hem de Liberal Düşünce Topluluğu’ndaki tüm arkadaşlara bunu gerçekleştirdikleri için özellikle teşekkür etmek istiyorum.

Pek çok kanaât oluşturucunun çoğu çağdaş problemlerden dolayı son otuz yılda politik pratiğe hükmettiğini iddia ettikleri de-regüle edilmiş pazarlara ve minimal devlete aşırı desteği suçladığı bir zamanda yaşıyoruz. Ancak, dikkatli bir tahlil, politikacıların söylemi hür teşebbüs ekonomisinin erdemlerini vurgularken aynı politikacıların kitlevî bir regülasyoncu kontroller yükünü kurumsallaştırdığını ortaya çıkartmaktadır. Hiçbir alanda bu, finansal regülasyon alanında olduğundan daha aşikâr olmamıştır. Örneğin, Britanya’da, 1980’de, her 11 bin kişi başına bir regülatör istihdam edilmişken, bu rakam 2011’de her 300 kişi için bir regülatöre yükseldi. 1974’te

bankaların devlete durum raporu için 150 sandığı dolduracak data sağlamaları gerekirken, o zamandan bugüne rakam 7.500'e yükseldi ve yeni Avrupa Birliği yasamasını şafağında 35 bin sandığa ulaşacak (Bkz. Andrew Haldane, 'The Dog and the Frisbe', Bank of England, 2012).

Bu kitabı, ekonomik krizlerden çevre krizlerine çağdaş hastalıkların köklerinin klâsik liberalizmin eseri olmadığını fakat ekonomik ve politik teorideki gelişmeler tarafından takviye edilen sosyal demokrat gündeme süregiden bağlılığı yansıttığını gösterme çabası içinde yazdım. Kitabın amacı sosyal demokratik meydan okuyuşun klâsik liberalizm karşısında hem teoride hem uygulamalı siyasa analizi pratik sahasında zayıflığını göstermektir. Umarım kitabın Türkçe tercümesi bir ölçüde olsun klâsik liberalizmin faydalarının sıklıkla liberalizmin yatağı olduğunu iddia etmiş fakat pek çok defa klâsik liberalizmin ilkelerini ihlâl edecek şekilde davranmış ülkeler grubunun dışındaki dünya parçalarında gösterilebilmesi şansını artırır.

Mark Pennington
12 Ocak 2014

TAKDİM

SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ: KLÂSİK LIBERALİZM VE Kamu Politikasının Geleceği son yıllarda okuduğum en ilginç kitap. Bu sadece benim kanaatim değil, başka ülkelerden başka klasik liberal akademisyenler de aynı kanaatte. İlginç kitapların yeni buluş ve açıklamalar geliştirmeleri beklenir. Yazarın da ifade ettiği üzere bu kitapta böyle bir şeyle karşılaşmıyoruz. Mark Pennington yeni malzemeler, mikro veya makro teoriler üretmekten ziyade zaten var olan malzemeyi değerlendiriyor. Ancak, bunu öylesine mahir bir şekilde yapıyor ki, kitap haklı olarak son yıllarda yazılmış en önemli politik ekonomi kitabı sıfatını kazanıyor. O kadar ki, bazıları, kitabı, Hayek'in *Özgürlüğün Temel Yapısı* (1960) kitabından beridir klasik liberal kanatta yazılmış en önemli kitap olarak görüyor.

Mark Pennington kitabında klasik liberalizmi geleneksel ve çağdaş eleştirilere karşı savunuyor. Bu eleştiriler eski ve yeni piyasa başarısızlığı teorilerinden çevre sorunlarına, refah

sorunlarından adâlet sorunlarına kadar uzanıyor. Yazar Rawls ve Dworkin gibi geniş anlamda liberal gelenekte sayılan ama klasik liberal değil Amerikan liberali olan yazarlardan komüniteryenlere, Young gibi fark politikası taraftarlarına, ulusal aşip uluslararası sosyal adâleti savunanlara kadar neredeyse cevaplandırılmadık eleştiri bırakmıyor. Sosyalizm kadar, aslında ondan daha fazla, sosyal demokrat mutabakatı da tarumar ediyor. Bir regülatör olarak devlete abartılı güvenin açmazlarını ve mahzurlarını sergiliyor. Kitap doğrudan doğruya anarko-kapitalizmi hedef almamakla beraber bazı tezlerinin ve açıklamalarının anarko-kapitalist çizgiye eleştiri veya cevap olarak değerlendirilmesi de mümkün.

Mark Pennington kitapta özel bir dil geliştiriyor. Literatürde yerleşmiş kavramları kullandığı gibi yer yer yeni kavramlar da geliştiriyor. İtiraf etmek gerekir ki, bu kitap, içindeki konularla yeni ilgilenmeye başlayanlardan ziyade, hâlihazırda bir birikim sahibi okuyuculara yönelik. Yazar sıklıkla “bir klasik liberal bakış açısından” ifadesiyle söze giriyor. Bununla kendi yorumunun klasik liberalizmin tek yorumu olmadığını ima etmiş oluyor. Ancak, biz okuma kolaylığı olması için “bir”i kaldırıp doğrudan “klasik liberal bakış açısından” demeyi tercih ettik. Bunun belirtmemin amacı okuyucunun yazara tüketici bir dil kullandığı haksız eleştirisini getirmesini engellemek.

Bu çeviri için yoğun emek harcadım. Kitabı o kadar sevdim ki, daha yayın izni alınmadan çevirmeye başladım. Liberte Yayınevi genel yönetmeni Selçuk Durgut yayın hakkının kaçırılması endişemi “Hocam, endişe etmeyin, nasıl olsa bu kitapla bizden başka kimse ilgilenmez!” diyerek teskin etti. Haklıydı. Bu hem üzücü hem sevindiriciydi. Özlem Çağlar

Yılmaz aşına olduğum heyecanımla ve sevinciyle beni devamlı teşvik etti. Eşim ve çocuklarım her zamanki gibi uzun, çok uzun, neredeyse yürümeyi unutacak kadar uzun oturma seanslarıma tahammül gösterdi. Değerli arkadaşlarım Mustafa Yasar ve Nihat Kaya maddî ve manevî desteğini hiç esirgemedi. Tercümede benden sonra en büyük paya genç kabiliyet, beraber daha pek çok ortak projeye imza atacağımıza inandığımı, Burak Ertaştan sahip. Burak büyük bir dikkat ve sabırla hem düzeltmeleri girdi hem de kitabın dilinin daha iyi hâle getirilmesi için genellikle haklı olduğu öneri ve eleştiriler getirdi. Burak’a, burada ismini zikrettiğim herkese ve zikredemediğim başka birçok arkadaşıma, dostuma müteşekkirim.

Sabırlı ve dikkatli okuyucuların bu kitapla muazzam bir birikim sağlayacağına eminim. İsteyen okuyucu aynı zamanda kaynakçayı başka kaynaklara ulaşma kılavuzu olarak da kullanabilir.

Tüm okuyucuların eserden azamî ölçüde yararlanmasını diliyorum.

Atilla Yayla

Beşiktaş, 20 Ocak 2014

1

GİRİŞ KLÂSİK LIBERALİZM VE SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ

■ GİRİŞ

POLİTİK EKONOMİDEKİ ÇAĞDAŞ TARTIŞMALAR ‘NEO-Lİ-beralizm’e reaksiyonlar tarafından şekillendirildi. Refah devletinin reforme edilmesinden uluslararası ticarete ve çevre üzerindeki tartışmalara, pek çok yorumcu ‘serbest piyasalara’ ve minimal devlete bir inancın aşikâr itibarını (üstünlüğünü) tartıştı. Bu tür yorumlar, sosyalist projenin Doğu Avrupa’daki ve başka yerlerdeki çöküşünü tâkiben siyasal arenada neo-liberalizme veya gerçekte bilinmesi gereken ismiyle, klâsik liberalizme muhalefetin marjinalleştiği izlenimini yarattı.

Ancak, kamu politikasının istikametine üstünkörü bir göz atış, farklı bir manzara ortaya seriyor. Son yılların ‘özelleştirme’ hareketi post-savaş sosyal demokrasisinin ilerlemesini yavaşlatmış olabilir ise de, birçok siyasa alanı ya liberalleşmeye fark edilir bir direniş sergiledi ya da devletin rolünde daha

büyük artışlara şahit oldu. Meselâ, çoğu liberal demokraside sağlık ve eğitimin finansmanı ve sağlanması, piyasa güçlerini bu alanlara dâhil etme yolundaki minik teşebbüslerin pek az ilerleme kaydetmesiyle, ezici biçimde devletin alanı olarak kalmıştır. Uluslararası ticaret sahasında, tarımda korumacılığa devam eden bağıllık ve gelişmekte olan ekonomilerde refahı garanti etmenin anahtarı olarak finansal yardım için yaygın destek müdahaleci ilkelere kalıcı bağıllığı teyit etmektedir. Çevre siyasası, regülasyon inisiyatiflerinin kitlevi şekilde büyümesiyle, klâsik liberal fikirlere daha da dirençli hâle gelmiştir. Ve sanki bu kadarı yetmemiş gibi, 2008 ‘finansal krizini’ tâkip eden emsâli görülmemiş ölçekte devlet aktivizmi pek de ‘piyasa fundamentalizmi’nin tahakkümünün bilhassa güven içinde olduğunu göstermez.

Son finansal krize cevaben devletlerin güçlerini artırma peşinde koşma hızı, klâsik liberal fikirleri desteklemek bir yana, bu fikirlerin altını oymaya gayret eden bir uzun dönemli fikir veya kanaât yönelişini (kayışını) yansıtmaktadır. Örneğin, iktisatta hâkim neo-klâsik gelenek ürün regülasyonundan çevre vergilerine uzanan devlet müdahaleleri için gittikçe daha sofistike hâle gelen bahaneler (*rationales*) temin eder. Bu arada, siyaset teorisyenleri, dayanışma ve dağıtımcı adâletin normlarına zarar veren kaba bireycilik biçiminin temelleri olduğunu iddia ederek klâsik liberalizmin felsefi ve ahlâkî varsayımlarını sorgularlar. Bu yüzden, çağdaş sosyal bilimde hâkim bir pozisyon varsa, bu ‘klâsik liberalizm’e açık veya örtülü düşmanlık ve ulusal veya uluslararası ölçekte ‘sosyal demokrasi’ye destek olarak nitelendirilir.

Bu gelişmelerin ışığında, bu kitap çağdaş politik ekonomi-

de klâsik liberalizme karşı ileri sürülen tezlerin çoğuna meydan okumayı ve ‘minimal devlete doğru’ bir hareket davasını yeniden ifade etmeyi hedeflemektedir. Kitabın gayesi *per se* politik ekonomiye bir ‘yeni’ katkı sunmak değil fakat mevcut tezleri –klâsik liberal prensiplerin zamanımızın en ağır problemlerinin bazılarını süren alâkasını gösteren– bir analitik çerçeve –sağlam politik ekonomi– içinde sentezlemektedir. Bu görevi ifada, kitap, ‘çağdaş kurumlar’ muhakemesi üzerinde özel bir fokus ile bir dizi siyaset teorisi ve ekonomi edebiyatından yararlanmaktadır. Bu giriş bölümü çağdaş kurumlar analizinin dayandığı kurumsal ‘sağlamlık’ prensibini belirleyerek başlamaktadır. Sonra klâsik liberalizmin ‘sağlam politik ekonomi’nin gereklerine cevap verici olarak klâsik liberalizm savunularını ortaya koymaktadır. Son kısım, izleyen bölümlerde ele alınan klâsik liberalizmin sağlamlığına yönelik ana itirazları gözden geçirmektedir.

■ KARŞILAŞTIRMALI KURUMLAR ANALİZİ VE SAĞLIKLI POLİTİK EKONOMİ

Siyasal ekonomi esas itibarıyla sosyal ve ekonomik kurumların karşılaştırmalı performansı ile alâkalıdır. İnsan davranışı dâima bir spesifik kurumsal çerçevede vuku bulur ve insanların farklı kurumlar altında karşılaştığı şartlar insanların davranışlarının karakterini ve meydana gelen sonuçları etkiler. Bu çerçevede bir ‘sağlam’ kurumlar seti en az tercihe şâyan şartlar altında bile faydalı neticeler hâsıl eden bir kurumlar seti olarak tanımlanabilir (Leeson ve Subrick, 2006). Bu tür şartlar insanî eksikliklerin (*imperfections*) bir sonucu olarak yükselebilir. İnsanlar ‘mükemmel’ veya en azından ‘mükemmelleştirilebilir’ ise, o za-

man kıyaslamalı kurumsal analiz sorunları ortaya çıkmayı sona erdirebilir -kurumsal çerçeveden bağımsız olarak (kurumsal çerçeveye bakmaksızın) yararlı sonuçların hâsıl olması beklenir. Ancak, insanlar birçok bakımdan 'eksik' (*imperfect*) ise, o zaman kurumsal sağlamlık sahnede başrolü alır. Belirli kurumlar ilgili insanî zayıflıkların sebep olduğu gerilimlere ve zorluklara dayanmada diğerlerinden daha iyi durumda olabilir.

Kurumsal analiz çerçevesinde, alternatif rejimlerin sağlamlığı değerlendirildiği zaman hesaba katılması gereken iki insanî kusur vardır. Bunların ilki 'bilgi problemi'dir. İnsanların bilme (*cognitive*) kapasiteleri sınırlıdır ve (bundan doğan) bir sonuç olarak en zekî ve en uzak görüşlü insanlar bile içinde buldukları toplum hakkında nispeten bilgisizdir (Hayek, 1948a; Simon, 1957). İnsan bilgisinin eksikliği veri alındığında, herhangi bir muayyen davranışın sonuçları, ya ilgili aktörler ya da daha geniş toplum için, her zaman belirsiz kalacaktır. Bu yüzden, sağlam müesseseler insanların doğrudan doğruya farkında olmadıkları şartlara adapte olmalarına izin vermeli ve 'sınırlı rasyonalite' şartları içinde onları hatalardan öğrenmeye (ders almaya) ve zamanla kararlarının kalitesini geliştirmeye muktedir kılmalıdır.

Hesaba katılması gereken ikinci insanî eksiklik insanların kişisel-çıkara motivasyonlarına dayalı olarak hareket edebilecekleri ihtimâlidir (Ostrom, 2006). Aktörler bir 'ortak iyi' veya 'kamu çıkarı' nosyonundan ziyâde kendi spesifik -maddî veya gayri maddî- gayelerini tâkip edebilirler. İnsanlar, öyle yapmaktan bazı kişisel çıkarlar elde etmeye muktedir olmadıkları takdirde, insan kardeşlerinin çıkarlarının geliştirilmesine katkıda bulunmak istemiyor olabilirler. Müşevvikler

(*incentives*) önem taşır ve sonuç olarak kurumlar potansiyel olarak kişisel çıkara dayalı motivasyonları sosyal seviyede yararlı neticeler hâsıl edecek şekilde kanalize etme kapasitelerine dayalı olarak değerlendirilmelidir. Belirli kurumsal şartlar altında kişisel çıkara dayalı davranışların gerçekleştirilmesi (tâkip edilmesi) sosyal ve ekonomik çöküşe sebep olabilir, fakat eğer kurumlar uygun bir tarzda yapılandırılmışsa, o zaman en egoistik güdüler tarafından sürüklenen kişiler bile parçası oldukları topluma fayda sağlayacak şekilde davranabilir.

Yukarda bahsedilen insanî kusurlar veri alındığında, bir kurumlar ve kararlar sağlam politik ekonomisi aşğıdaki üç soruya cevap arar:

- İnsanlar her şeyi bilen varlıklar olmadığı zaman hangi kurumlar en iyi çalışır?
- İnsanlar kişisel-çıkara tarafından motive edildiğinde en iyi hangi kurumlar çalışır?
- İnsanlar sınırlı bilgiye sâhip ve kişisel-çıkara arayan davranışa eğilimli olduğu zaman en iyi hangi kurumlar çalışır?

■ KLÂSİK LİBERALİZM VE SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ

Yukardaki sorulara klâsik liberal cevap şudur: Özel veya ayrıca sâhiplenilmiş mülkiyet kurumu, bir piyasa ekonomisi kurumu ve özel taraflar arasındaki ihtilâfları çözmeye sınırlanmış sınırlı devlet kurumu sağlam bir rejimin gereklerine cevap vermek için en iyi konumdadır.

Bu kitapta anlaşıldığı biçimiyle klâsik liberalizm Adam Smith ve David Hume'un İskoç Aydınlanması'nda ve daha

yakın tarihler itibariyle Friedrich Hayek, Michael Oakeshott ve James Buchanan'ın eserlerinde ortaya çıkar. Klâsik liberalizmin temel organize edici prensibi birlik oluşturma (*association*) ve birlikten ayrılma (*disassociation*) özgürlüğüdür. Bu görüşe göre, insanlar bir dizi beşerî angajmana (*arrangement*) (düzen, tertip, anlaşma) girme ve onlardan çıkma özgürlüğüne sâhiptir. Bu dâhilî olarak 'illiberal' normlara bağlı otoriteryen veya komüniteryen organizasyonların dışlanmasının gerektirmez, fakat sosyal aktörler gönüllü olarak katıldıkları veya gayri ihtiyarî bir temelde 'içinde doğdukları' her grubu terk etmeye muktedir olmalıdırlar. Bu yüzden, bir klâsik liberal toplum, hiçbiri diğerleri üzerinde bir total hiyerarşik iktidara sâhip olmayan çok sayıda otoritenin ve yetkinin var olduğu bir toplumdur (Kukathas, 2003). Böyle bir düzenin önemli bir ön şartı, mülkiyetin, ille de eşit biçimde olmamakla beraber, bir dizi birey ve gönüllü birlikler arasında yaygın biçimde dağılmış olmasıdır.

Özel veya ayrı mülkiyet klâsik liberaller tarafından, farklı beşerî değerler realitesiyle baş etmek için gerekli bir *modus vivendi* (geçici anlaşma) olarak kabul edilir. Sınırlı rasyonalite şartları altında, bir dizi beşerî tertiplere (anlaşmalara) girme ve çıkma kapasitesi, deneme yanılmayla öğrenmeyi kolaylaştırır. Çünkü insanlar farklı hayat tarzlarından neşet eden sonuçları gözlemleyebilirler. Dahası, özel mülkiyetin insanlara kendi tercihleri olan amaçları tecrübe etmek için açtığı alan, insanların farklı iyi hayat görüşleri sergilediği durumlarda mücadeleyi minimize eder. Mülkiyet sâhipliği yayılmış olduğu zaman, diğer aktörlerin kendi amaçlarını birlikte tâkip etmek için alternatif partnerler aramasını engellemeksizin, kişilerin kendi hedeflerini temin edecek gönüllü anlaşmalara ve sözleş-

melere girmeleri için daha geniş alan vardır. Mülkiyet sâhipliği tek bir merkezde temerküz ederse, bunun zıddına, bu merkezi kontrol eden birim kendi özgül amaçlarını diğerlerine empoze etme hakkına sâhip olur. Klâsik liberal perspektiften, insan rasyonalitesinin sınırlı olma özelliği ve kişisel-çıkar odaklı davranış ihtimâli veri alındığında, bu tür sistemler, bireyler ve gruplar yönetim aygıtını kendi özel vizyonlarını uygulamak için kontrol etme peşinde koşabileceğinden, muhtemelen, çatışmayı artıracaktır.

Örgütlenme (bir araya gelme) özgürlüğü ve özel veya ayrı mülkiyet haklarına uyulması, klâsik liberaller tarafından, Hayek'in 'kendiliğinden doğan düzen' olarak işaret ettiği şeyin oluşmasına müsaade ettikleri için de vurgulanır (Hayek, 1982, Kısım 1). Bu mahiyetteki düzen koordinasyon kalıpları sergiler, fakat söz konusu düzenlilikler bir tekil gaye tâkip eden ajanların davranışlarından yükselen 'doğmuş' fenomenlerdir. Klâsik liberalizm için bu düzenlerin avantajları üç boyutludur ve eşitsiz olmakla beraber yayılmış mülkiyet haklarına dayanan bir piyasa ekonomisi tarafından örneklendirilir.

Birincisi, kendiliğinden doğan düzenler, eksik bilgi ve sınırlı rasyonalite şartlarıyla mücadele etmek bakımından daha iyi konumdadırlar, çünkü, onları (düzenleri) oluşturan çok sayıda parçalarında gönüllü bilgiden yararlanırlar ve o bilgiye adapte olurlar. Meselâ, piyasalarda, dağınık bireyler ve organizasyonlar mülkiyet hakları için fiyat verme yarışına girer ve onların özgül bilgi 'parça'larını ticaret yaptıkları kaynakların sâhiplerine ileten fiyatların oluşumuna azar azar katkıda bulunur. Sonrakiler (kaynakların sâhipleri) sonra kendi bilgilerinin ve tercihlerinin ışığında davranışlarını adapte edebilirler

ve bu adaptasyonlar gittikçe karmaşıklaşan bir ağ içindeki diğer ajanlarla müteakip işlemleri etkileyebilir. Böyle bir proses-ten (yoldan) doğan fiyat sinyalleri ‘ekonomize edici davranış’ı teşvik eder ve bir merkezî koordinasyon otoritesi tarafından elde edilemeyecek derecede bir koordinasyonu mümkün kılar. Sınırlı rasyonalite ve bilgi şartları altında, böyle bir otorite çeşitli aktörler arasında dağılmış bütün ilgili (bağlantılı-*relevant*) ayarlama marjlerinin farkında (haberdar) olamaz (Hayek, 1948a, 1982).

Kendiliğinden doğan düzenlerin ikinci bir avantajı, tecrü-*bî* evrime izin vermeleridir. Örneğin, bir piyasada mülkiyet haklarının desantralize (adem-i merkezî) mübadelesi rekabet eden üretim ve tüketim fikirlerinin aynı anda test edilmesine müsaade eder. Tek bir karar verici veya ‘plânlayıcı’ organ olursa o zaman tüm hatalar çok daha muhtemelen sistemik olacaktır. Aynı zamanda bir kendiliğinden doğan düzende adaptasyon bir merkezî veya ‘plânlanmış’ eşitinde (düzende) olduğundan daha hızlıdır –aktörler bir gözetici otoritenin veya çoğunluğun tasdiki (onayı) olmaksızın en rantabl modellerden ders alabilir ve onları taklit edebilir. Sistemik gelişmelerin vuku bulması (doğması) için pazar iştirakçilerinin kendi davranışlarının niçin veya nasıl onların kendilerine veya insan kardeşlerine fayda sağladığının farkında olmaları (bilmeleri) gerekmez. Teşebbüsel keşifler bilinçli müzakereden çok pür şanstın doğabilir. Mühim olan, zarar-edenler insanların asgarî umut verici hatlardan uzağa çekerken tüketici taleplerini karşılayan modellerin taklit ihtiyacının sinyalini veren kârlar elde etmesidir (Alchian, 1959). Bu arada tüketicilerin niçin bazı ürünleri diğerlerinden daha tatmin edici bulduklarını bilmeleri gerekmez. Bütün yapmaları gereken daha tat-

min edici buldukları arzcular (tedarikçiler) lehine en az tatmin edici buldukları arzıcılardan ‘ayrılmak’tır. Bu yüzden, piyasa ‘sistem’i, etkili şekilde işlemek için, kendisinin katılımcılarının herhangi birine (hepsine) lâzım olandan çok daha az bilişsel kifayet gerektirir (Friedman, 2005).

Önceki noktalar ‘bilgi problemi’nin üstesinden gelmede kendiliğinden doğan düzenin sağlamlığına işaret ederler ve insanî motivasyonlar hakkında hiçbir varsayımda bulunmazlar –meselâ, aktörlerin egoistik olduğunu veya olması gerektiğini varsaymazlar. Ancak, bu düzenlerin üçüncü bir avantajı, insanların kişisel-çıkar amacıyla hareket ettiği yerde iktidarın istismarına karşı korumalar sağlamalarıdır. David Hume’un ve daha yakınlarda James Buchanan’ın ileri sürdüğü gibi, insanlar ‘sanki hilekârlarmış gibi modellenmelidir’ –çoğu egoistik olduğundan değil, fakat bencil bir azınlığı engellemek (dizginlemek) için kurumsal korumalar gerektiği için (Buchanan, 1986). Piyasalar vâkasında, ‘çıkış’ opsiyonu insanların daha kalitesiz işbirliği şartları teklif eden aktörlerden kaçmasına izin verir. Bir piyasa ekonomisinde servetin dağılımının eşitsiz olmasına rağmen, kaynaklar mütemediyen mülkiyetlerini en çok değer verilen kullanımlara koyamayanlardan kaydırıldığı için, bu eşitsizlik dinamiktir. Bir özel mülkiyet sistemi işbirliğinden en uzak veya en egoistik kimseleri bile sosyal bakımdan müsaade edilebilir tarzda davranmaya teşvik edebilecek müşevvikler temin eder. Mülkiyet haklarının iyi tanımlandığı yerlerde kararların mâliyetleri etkili şekilde içselleştirilir –aktörler diğer insanlara fayda sağlayan kararlardan kâr elde ederler, fakat fayda sağlamayan kararların mâliyetlerini çekmeleri gerekir (Alchian ve Demsetz, 1973).

Bu kurumsal sağlık prensipleri yalnızca ‘ekonomik’ karar-verme meselelerinde değil fakat aynı zamanda dağıtımçı adâlet meseleleriyle de alâkalıdır. Klâsik liberal perspektiften, aktörleri topluma bir tek (*unitary*) dağıtım konseptini empoze etmeye muktedir kılan kurumlar bir evrimci öğrenme süreciyle ve birlik oluşturma özgürlüğüyle bağdaşmazlar. Sınırlı rasyonalite şartları altında neyin ‘âdil’ bir gelir ve servet dağılımı teşkil ettiği hakkında büyük anlaşmazlık olabilir. Bir klâsik liberal düzenin sonuçları ‘âdil’ veya ‘gayri âdil’ diye değerlendirilemez, çünkü bu sonuçlar üniter bir emirler sistemine itaate dayanmazlar fakat birçok farklı dağıtımçı normlar temelinde birlik oluşturan insanların davranışlarından çıkarlar. (Hayek, 1982). Bu yüzden, bir ‘liberal’ adâlet sisteminin belirleyici hususiyeti ‘amaçlardan-bağımsızlık’ olmalıdır –bu adâlet sistemi, birlik oluşturma özgürlüğünden doğan neticelerin âdillliğini tâyin etmeye teşebbüs etmemelidir, fakat mülkiyet haklarının nerede (kimlerde) bulunduğu açık olmadığı zaman veya bu tür hakların ihlâl edilip edilmediğinde ihtilâf doğduğunda ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözmeye çabalamalıdır. Bu şekilde görüldüğünde, bütün aktörler –dağıtımçı adâlet hakkında anlaşmasalar bile– sâhpliğin istikrarını temin eden bir çerçeveyi muhafaza etmede bir menfaate (ilgiye) sâhip olacaklardır, çünkü sâhpliğin istikrarıdır ki insanları hayatlarını diğer insanlarla dâimî çatışmaya girmeden yaşamaya muktedir kılar (Otteson, 2006). Klâsik liberal perspektiften, hiçbir merkezî otorite belirli bir dağılıma katkıda bulunan faktörlerin hepsini değerlendirmek için gerekli bilgiye ulaşamaz ve kişisel-çıkara dayalı davranış ihtimâli veri alındığında, böyle hiçbir otoriteye diğerlerinin ‘âdil hak edişlerini’ (*desert*) belirlemek için güvenilemez.

Sağlam kurumlar insanî kusurlarla en iyi baş eden kurumlarsa o zaman kurumsal dizayn süreci de öyle olmalı. Bir eksik bilgi ve sınırlı cömertlik dünyasında insanlar kurumsal yapıları tasarlarlarken hata yapabilirler. Bu yüzden, bir sağlıklı politik ekonomi evrimci öğrenmeye müsaade etmeli ve meta-kurumsal seviyede kontroller ve dengeler temin etmelidir. Böylece, klâsik liberalizm, sosyal işbirliğine yardım etmek için en iyi pozisyonda bulunan kurumsal tipleri izah etmede üniversal geçerlilik iddia eden bir teoriyken, tek bir kurumsal form elde etmeye yönelik bir *blueprint* teklif etmez. Piyasalar da vuku bulan evrimci öğrenme süreçleri, insanların rekabet eden ve çoğu zaman çakışan kurumsal dizaynlara girebilecekleri ve onlardan çıkabilecekleri şekilde birçok seviyede işliyor (*operative*) olmalıdır (Buchanan ve Vanberg, 2002). Bu yüzden, devlet, diğer birçok benzer organizasyondan bilhassa güçlü bir organizasyon olmasına rağmen, bu gücü rakiplerin varlığı tarafından tahdit edilmelidir.

Bu çerçevede ‘minimal devlet’e bir bağlılığın fiilî olarak neye işaret ettiğini belirtmek önemlidir. Vurgulanması gereken en önemli nokta klâsik liberalizmin devletlerin liberal bir toplumda ifa edecek önemli bir role sâhip olabileceğini kabûl ettiğidir. Aynen firmalara benzer hiyerarşik organizasyonların piyasalardaki daha küçük, daha ferdileştirilmiş üretim ve tüketim birimleri üzerinde etkinlik avantajlarına sâhip olabilmesi gibi, devletler veya ‘devlet-benzeri’ kurumlar da mülkiyetin ve kişilerin korunması gibi bir liberal düzenin yaşaması için gerekli olan kuralların muhafazası söz konusu olduğunda mukayeseli avantajlara sâhip olabilirler. Ancak, devlet-benzeri entitelerin eylemlerinin gerekli olduğu vâkalar arasındaki sınırlar dondurulmamalı, fakat firmaların sınırları bakımından

olduğu gibi alternatiflerin nisbî etkililiğini kuvvetlendiren teknolojik ve kurumsal yeniliklere cevaben değişmeye muktedir olmalıdır. Bu yüzden, minimal devlet ideali nispeten seyyal bir idealdir ve bütün kurumsal reform çabaları kendisine yöneltilmesi gereken bir denge noktasını temsil etmez.

Klâsik liberaller için sorgulanması gereken devlet-benzeri entitelerin varlığı değildir, fakat bu kurumların yükselme (doğma) süreçleridir. Piyasaların operasyonunu idare eden kuralların kendileri bir kendiliğinden doğan düzenin ‘aşağıdan yukarıya’ prosesi yoluyla belirebilir. Örneğin, rekabete dayanan sporlarda bireysel takımlar gönüllü olarak belirli ‘liglerin’ kurallarına ve regülasyonlarına itaat edebilir. Bu tür liglerde, takımlar seyirciler için yarışır ve beğeni toplamaya çalışırken aynı zamanda, aynı veya gerçekten rakip sporlar içindeki rakiplerine nispetle kendi özgül liglerinin çekiciliğini kuvvetlendiren noktalarda (boyutlarda) işbirliği yaparlar. Rekabet bir ‘yerleşik’ yapı içerisinde cereyan eder –bireyler ve organizasyonlar birbirleriyle yarışır, fakat daha yüksek bir kurumsal seviyede farklı aktör grupları tarafından benimsenen standartlar ve kurallar da yarışır. Benzer şekilde, bireyler ve organizasyonlar, avantajlarını garanti etmek için, devletler veya devlet-benzeri entiteler tarafından sağlanan kurumsal kurallara itaat edebilirler, başka türlü elde edilebilecek olandan daha büyük mülkiyet güvenliği gibi. Bu arada devletlerin kendileri supranasyonel entiteler tarafından uygulanabilen ortak normlara ve standartlara bağlı olabilirler. İnsan rasyonalitesinin sınırları ve kişisel-çıkar amaçlı davranış ihtimâli veri alındığında mühim olan söz konusu kurumlara zora dayalı koordinasyondan ziyâde bir rıza prosesi yoluyla varılıp varılmadığı ve muhaliflerin (ayrı görüşten olanların) alternatif pratiklere bağlanmak için bir noktada ‘çıkış’ imkânının

mevcut olup olmadığıdır. ‘Bilgi problemi’nin ve ‘müşevviklerin önemli olması’nın karşısında, sağlam politik ekonomi, mevcut kurumsal pratikleri ve reform tekliflerini ona karşı değerlendirmek için bir regülatif standardı temsil eder. Kurumsal reform tekliflerinin merkezî testleri evrimci keşif imkânını artırıp artırmadıkları ve zorlayıcı otoritenin potansiyel olarak zulmedici güçlerini sınırlayan müşevvikleri teklif etme (sunma) derecesidir. Birçok tarihi kurum, devletler ve supranasyonel organizasyonlar dâhil, rızaya dayalı evrimden ziyâde tekelci empozeden doğdu ve bunlar bu yüzden eleştirel tetkike konu edilebilir.

■ KLÂSİK LİBERALİZME MEYDAN OKUMALAR VE KİTABIN YAPISI

Yukarda açıklanan ilkeler sağlam bir kurumlar ve kararlar politik ekonomisinin kriterlerini yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, bir siyasal proje hüviyetinde klâsik liberalizmin sıhhatiyle ilgili olarak geliştirilen iddialar önemli meydan okumalarla karşılaşmamış değildir ve bu bakımdan en önemli itirazların bazılarına cevap vermek bu kitabın amacıdır. I. Kısım minimal devlete son teorik meydan okumaların doğruluğunu, onların iktisat ve siyasal teori alanlarından doğduğunu düşünerek, tetkik etmektedir. Sonra, II. Kısım, bu soruları liberalizasyona en dirençli olduğunu göstermiş üç kamu siyasası alanında gözden geçirmektedir.

■ Kısım I: Klâsik Liberalizme Meydan Okumalar

Piyasaların enformasyon iletmedeki ve verimli müşevvikler hâsil etmedeki faydalılığı serbest piyasalar ve minimal devlet savunusunun kalbinde yatmaktadır. Ancak, bu argümanların

sihhatine Joseph Stiglitz ve onun tâkipçilerinin ‘yeni piyasa başarısızlığı’ tarafından meydan okunmaktadır (Stiglitz, 1994). Stiglitz’e göre, piyasalar iyi işleyen bir ekonominin gerekli bir unsuru iken, karşılaştırmalı kurumsal analiz klâsik liberalizm için destek sağlamaz, fakat bir ‘karma ekonomi’ için sağlar. ‘Yeni piyasa başarısızlığı’ perspektifinden piyasalar keşfi ve enformasyonun komünike edilmesini boğan ve etkin dengenin elde edilmesini engelleyen kolektif mallar ve asimetrik enformasyon problemleriyle kalbura çevrilmiştir. Sonuç olarak, kaynak tahsisini geliştirmek için ‘optimalite vergileri’ ve ürün regülasyonu yoluyla yaygın devlet eylemi gerekli görülür. Daha yakınlarda bu analiz, Paul David’in ‘teknolojik monopoller’den mustarip geniş bir dizi alandaki ‘piyasa başarısızlıkları’ni düzeltmek için daha fazla müdahaleyi savunan patika (yol)-bağımlılığı veya network dışsallıkları yaklaşım tarafından takviye edilmiştir.

Bölüm 2, yeni piyasa başarısızlığı teorisinin sağlam politik ekonominin gereklerini karşılamadığını ileri sürmek için Hayek’in iktisatından ve Virginia Kamu Tercih Okulu’ndan merkezî temalar geliştirmektedir. Bir tarafta, bu yaklaşım karşılaştırmalı kurumlar analizini müşevvikler meselesine indirir. Hayek tarafından ifade edilmiş ‘bilgi problemi’, prensip olarak elde edilir bilinen enformasyonu araştırma müşevvikleri üzerinde odaklanan modeller tarafından ihmâl edilmektedir. Hayekyen perspektiften piyasaların fonksiyonu insanları beklenmedik (öngörülmemiş) durumlara ve fırsatlara uyardırmaktır, neo-klâsik ekonomide merkezî olan denge modeli terimleriyle analiz edilemeyecek bir fonksiyon. Üstelik, piyasa başarısızlığı teorisyenleri ‘müşevvik uyumu’ üzerinde odaklandıkları kadar, bu analizi kendilerinin gözde kurumsal alternatiflerine uygulamazlar da. Tutarlı bir kolektif eylem ve

asimetrik enformasyon analizi bunların bir kamu sektörü ortamında bir ‘eksik piyasalar’ rejiminde olduğundan daha fazla ortaya çıktığını göstermektedir.

Bölüm 3, klâsik liberalizme ekonomik teori dışından gelen eleştirilere dönmektedir Charles Taylor ve Jurgen Habermas gibi komüniteryen teorisyenlerin tâkipçilerine göre, piyasa ekonomisi davası bireysel kişisel-çıkarcı varsayımlarına ve ‘müşevvikler önemlidir’ nosyonuna dayanmaktadır (meselâ, Taylor, 1985; Habermas, 1992). Bu yazarlar klâsik liberalizmin bireysel tercihlerin içinde şekillendiği sosyal ve moral bağlamı ihmâl ettiğini ve yeni ve daha yüksek ‘amaçlar’dan ziyâde etkin ‘araçlar’ın tâkibiyle zihnini meşgûl ettiğini iddia ederler. Bölüm 4’te ele alınan bir bağlantılı tezler seti piyasa proseslerinin ve ‘çıkış’ ilkesinin kendilerinin dayandığı moral ve sosyal sermayeye zarar verdiğini (altını oyduğunu) ileri sürmektedir. Liberal ekonomi siyasalarının dayanışmayı ve işbirliğini vurgulayan kültürel kaynakları tahrip ettiği söylenir. Bu yüzden, bu perspektiflerin her birine göre, piyasaların, müzakereci demokrasinin ‘ses-temelli’ prosesleri üzerinde organize edilmiş bir alternatif kurumlar seti tarafından ‘yerlerinde tutulmaya’ ihtiyacı vardır.

Komüniteryen siyasal teori neo-klâsik ekonomi modellerinde bulunanlar gibi ‘hiper bireyci’ ve rasyonalist sosyal bilim formlarına karşı bazı açıklayıcı noktalar dile getirir. Ancak, Bölüm 3 ve 4’ün göstermeyi hedeflediği üzere, neo-klâsik ekonomiye yönelik bütün eleştiriler kabul edilse bile, bu eleştirilerin hiçbirisi bir klâsik liberal rejimi savunmaya karşı etkili olmaz. Tersine, Hayek tarafından vurgulanmış argümanlar piyasaların ve diğer ‘çıkış’-temelli kurumların, yeni testlerin ve değerlerin keşfine yardımcı olmada demokratik alternatif

lerden daha iyi bir konumda olabileceğini öne sürer, çünkü onlar desantralize evrime daha büyük imkân sağlarlar. Benzer şekilde devlet gücünü kullanma yoluyla ‘dayanışma’ya dayalı normları yaşatma teşebbüsleri, sosyal birliği perçinlemek bir yana, fiilen çatışmayı artırabilir. Bu yüzden bu anlatımların her birinde komüniteryen argümanlar kendi terimlerinde başarısız olur. Ancak, ilâveten, bu tür teoriler demokratik yapıların yetersiz müşevvikler problemleriyle nasıl meşgûl olabileceğine ilişkin bir anlatıma sâhip değildir. İnsanların dâima kişisel-çıkara göre davrandıklarını varsaymak hatalıyken, demokratik kurumların müşevviklerin önemini aşmaya muktedir olduğunu varsaymak da eşit derecede yanlıştır. Sağlam politik ekonominin standartları açısından değerlendirildiğinde, müzakereci demokrasi insanların birbirinin (bir diğersinin) amaçlarına meydan okuma ve onları sorgulama kapasitesini fiilen azaltabilir ve sosyal sermayeyi inşa etmek bir yana, işbirliği sosyal normlarına bağlılığı zayıflatabilir.

Kısım I’de ele alınan klâsik liberalizme yönelik son meydan okuma eşitlikçi politik teoriden neşet eder. Bir ekonomik liberalizasyon prosesinden geçen toplumlarda servetin daha eşitsiz dağılımına doğru kayış sınırlanmamış piyasaların kapsama (*inclusion*) ve sosyal adâlet kriterlerini karşılamadığı iddiasının yeni şekillerde dile getirilmesini teşvik etti. Rawls (1971) ve Dworkin’i (1981) tâkiben, liberal eşitlikçi gelenekteki filozoflar gelir eşitsizliğinin en kötü durumlarda olanlara yeterli telâfi edici faydalar sağlamakta başarısız kaldığını ve ‘saygı eşitliği’ ilkesiyle bağdaştırılmaz olduğunu ileri sürmektedir. Ancak, bu arada son çok-kültürcülük teorileriyle birlikte anılan filozoflara göre, bu ekonomik eşitsizlikler özel piyasa prosesleri tarafından kuvvetlendirilen (toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsel kimlik baki-

mından) çok daha geniş bir dışlayıcı sosyal pratikler yelpazesinin yalnızca bir unsurudur (Young, 2000).

Bölüm 5 ‘bilgi problemi’ ve ‘müşevvik problemi’ bakımından eşitlikçi meydan okumayı tetkik etmektedir. Bölüm, sınırlı bilgi durumları ve dağıtımçı adâletle ilgili karmaşık değış-tokuşlar veri alındığında, eşit saygı ilkesinin gelirin ve sosyal statünün dağılımıyla ilgili herhangi bir normlar seti tesis etmeye teşebbüs etmemesi gerektiğini ileri sürmektedir. O, daha ziyâde, bireyleri ve gönüllü birlikleri çeşitli dağıtım prensiplerinden ders almaya muktedir kılan bir çerçeveyi desteklemektedir. Bu yüzden, saygı eşitliği birlik oluşturma ve oluşturmama özgürlüğüyle bağdaşabilir ‘müdahale etme’ normlarının tatbikiyle sınırlanmalıdır. Bu bilgi temelli kısıtlamalara ilâveten, bölüm, adâlet teorilerinin sâhiplik ile müşevvikler arasındaki bağı göremeyen aşırı ‘taahhüt tarzları’ empoze etmemesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede, hem kişisel kabiliyetlere hem de doğal varlıklara ‘ortak havuz kaynakları’ olarak muamele eden eşitlikçi teoriler ‘müşevvikler önemlidir’ prensibiyle bağdaştırılmaz bulunur.

■ Kısım II: Klâsik Liberalizm ve Kamu Politikasının İstikbâli

Kısım I’de klâsik liberalizmin teorik bir müdafaasını sunmuş olarak, Kısım II liberalizasyona en dirençli olmuş olan üç alanda fokuslanarak, bu mevzuların bazılarını daha derinlemesine tetkik etmektedir. Bu bölümlerin her biri ilgili siyasa konularına yönelik bir klâsik liberal ajanda belirlemekte ve sonra ‘piyasa başarısızlığı’ ekonomisiyle siyasal teorinin hem komüniteryen hem eşitlikçi varyasyonlarından neşet eden itirazları ele almaktadır.

Kısım II'nin ilk bölümleri fakirliği giderme ve refah devleti sorunuyla meşgûl olmaktadır. Yeniden dağıtımçı vergileme ve eğitim ile sağlık bakımının devlet tarafından sağlanması piyasa proseslerinin hem etkinsiz hem insafsız (*inequitable*) olduğunu öne süren argümanlar tarafından ayakta tutulmuştur. Siyaset teorisyenlerini ilgilendiren şey piyasaların 'kamu hizmet' ethosunun altını oyması ve daha düşük gelir seviyesindeki kimselere münasip erişim ve karar-oluşturma gücü sağlamamasıyken, iktisatçılar hizmet kullanıcıların karşılaştığı enformatik problemler üzerine odaklanır. Ancak Bölüm 6 göstermektedir ki, refah devleti hizmetleri gerçekten tüketiciler için enformatik problemler oluştururken, bu problemler devlet tedariki ve regülasyon tarafından kötüleştirilmeye meyillidir. Bu esnada, etik ve politik meseleler bakımından komüniteryen ve eşitlikçi teorilerin –kendi terimlerinde bile– refah devleti kurumlarının klâsik liberal yaklaşım tarafından tercih edilen rekabet hâlindeki birlikler mozağine üstün olduğunun sağlam bir anlatıma sâhip olmadığı gösterilmektedir.

Bölüm 7, 'neo-liberalizm' üzerine tartışmanın globalizasyon ve ticaret hakkındaki müzakereler tarafından domine edildiği uluslararası boyut üzerinde odaklanmaktadır. Eleştirmenlere göre, açık pazar politikaları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki rekabetin yoğunlaşmasından dolayı artan global eşitsizlikler meydana getirmektedir. Bu çizgideki eleştirmenler, 'yol-bağımlılığı' teorilerinden yararlanarak gelişmekte olan ülkelerde, dünyanın en fakir bölgelerinde gelişmenin yönünü değiştirmek için zengin ülkelerden artan ekonomik yardımla birleşik olarak, müdahaleci politikacıları desteklerler. Bu analiz 'kozmpolitan' adâlet teorileri tarafından takviye edilir, ki bu teoriler bir karşılıklı bağımlılık

dünyasında sosyal veya dağıtımçı adâletin global demokratik kurumları kapsamak için ulus-devletin ötesine uzatılması gerektiğini iddia eder. Bölüm 7, global siyaset yönetim yapıları durumunda bilgi problemlerini ve müşevvik-temelli yetersizlikleri aydınlatarak, çağdaş gelişme modellerinin sağlamlığını sorgulamaktadır. Global gelişme ajanslarının düşük-gelir ülkeleri için münasip bir gelişme yolu seçmek için (gerekli) bilgi ve müşevviklere sâhip olmadıklarını söylemekte ve dağıtımçı adâletin hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkelerde muhtemelen vatandaşlar pahasına global elitleri güçlendireceğini iddia etmektedir.

Bölüm 8, çoğu hükümetin emir ve kontrolü merkezî olarak belirlenmiş fiyatlama plânlarıyla birleştiren bir yaklaşıma bağlı kaldığı çevre politikasına dönmektedir. Bu yaklaşım mülkiyet hakkı çözümlerinin uygulanabilirliğini sorgulayan yaklaşıma ve de çevresel malların ahlâkî statüsünün onların ticaret temelinde tahsisini engellediğini ileri sürenler tarafından dayandırılır. Bölüm 8 bu itirazlara karşı çıkmaktadır. Göstermektedir ki, mülkiyet haklarının tanımı ve tatbiki etrafındaki işlem mâliyetleri çevre piyasalarına işlem mâliyetleri yüklerken, bu mâliyetler sosyal demokratik süreci daha büyük ölçüde engeller. Ahlâkî terimlerle, bölüm ispatlamaktadır ki çevresel mülkiyet hakları tesis etme davası etkinlikle ilgili tezlerle sınırlanmış değildir, fakat piyasa kurumlarının bireylerin ve sivil birliklerin, çevresel hedeflere, maddî refah dâhil diğer değerlerden daha fazla bağlılık göstermesine müsaade ettiği görüşüne dayanmaktadır. Son olarak, bölüm, sağlam klâsik liberal 'çözümlere' kolayca ulaşamayacak bir 'global' problemler sınıfı olmasına rağmen, ekonomi ve ahlâk temelinde merkezî olarak yönetilen alternatiflerin söz konusu problemlerin çö-

zümüne daha uygun olduğunu varsaymak için pek az sebep olduğuna işaret etmektedir.

Kitap Bölüm 9'daki kurumsal reform için bazı alternatif stratejilerle bitmektedir. Bir serbest piyasalar ve sınırlı devlet klâsik liberal rejimine doğru gidişin tek bir modeli yoktur. Bu, ülkeler arasında, ilgili kültürler ve geleneklerdeki farklılıklardan etkilenen evrimci yolun karakterine bağlı olarak değişir. Ancak, hayati olan, politika-yapıcıların, reformun istikametini çerçevelemesi gereken açık bir ilkeler setiyle donanmış olmasıdır. Bu ilkeleri net şekilde ifade etmek bu kitabın amacıdır.

KISIM I

KLÂSİK LİBERALİZME MEYDAN OKUMALAR

2

'ESKİ' VE 'YENİ' PİYASA BAŞARISIZLIKLARI

NEO-KLÂSİK EKONOMİNİN MEYDAN OKUMASI

■ GİRİŞ

EKONOMİK TEORİ KLÂSİK LİBERAL GELENEKLE TARTIŞ-
malı bir ilişkiye sâhiptir. Bir taraftan Adam Smith'in
yazılarına genellikle karmaşık bir sosyal koordinasyon
prosesinin bir merkezi komuta ve kontrol rehberliği olmadan
nasıl meydana gelebileceğini izah etmek için başvurulur. An-
cak, diğer taraftan, modern neo-klâsik ekonominin âletleri,
düzeltici devlet müdahalelerini haklılaştırmak için, geniş
bir 'piyasa başarısızlıkları' dizisine dikkat çeker. Piyasa eko-
nomisinin eleştiricileri bile ekonomik teori ile klâsik liberal
mütalaalar hakkında kafası karışık görünür. Birçok kimseye
göre, çağdaş iktisat modellerinde geniş yer tutan tümüyle
rasyonel ajanlar piyasa liberal siyasalarını çıkarsamak için bir
çarpıtılmış insan tabiatı görüşünü yansıtmaktadır (örneğin,
Barber, 1984; Ramsey, 2004). Mamafih bu tür eleştirmenler
genellikle şunu görmezler: Bu rasyonalite modellerinin ta

kendileri aynı zamanda çağdaş iktisatçılar tarafından bir regüle edilmemiş piyasa sisteminin farazî zayıflığını göstermek ve yaygın devlet icraatını savunmak için de kullanılmaktadır. Frank Knight'ın (1982; 57) bir seferinde işaret ettiği üzere: 'Mekanizmanın nasıl çalıştığını yeterince anlamayan teşebüs ekonomisi eleştirmenleri, onu teoriye göre çalıştığı için mi yoksa teoriye göre çalışmadığı için mi eleştirmek gerektiğini söylemez.'

Klâsik liberalizmin statüsü hakkındaki bu kafa karışıklığı büyük ölçüde ekonomik teoride farklılaşan 'denge' yorumlarından doğar. Ana çizgi neo-klâsik iktisat içinde çalışanlara göre denge standardı 'reel-dünya' pazar kurumlarının performansını değerlendirmek için bir kıstastır. Ancak, klâsik liberal perspektiften, bir sağlam politik ekonomi, denge konseptini, kurumların denge idealinden ayrılan 'reel-dünya' şartlarıyla nasıl başa çıktığını tetkik etmek için 'ideal-tip' analizinin bir biçimi olarak kullanır (Boettke, 1997).

Bu bölüm, 'bilgi problemi' ve 'müşevvik problemi' üzerinde fokuslanarak, çağdaş neo-klâsik siyasa analizinin bir sağlam politik ekonominin gereklerini karşılayamadığını iddia etmektedir. Bölüm çağdaş ekonomik teoride bir dengenin mânâsının ve açıklanışının ana hatlarıyla başlayıyor, sonra 'eski' ve 'yeni' 'piyasa başarısızlığı' konteksinde bu tür teorileşmenin zayıflığını tetkik ediyor. Bu dengenin 'sosyalist hesaplama tartışması'nda ve dışsallıklar ve kolektif mallar teorilerinin yükselişinde kötüye kullanımının bir tetkikini kapsıyor. Bölüm aynı zamanda Joseph Stiglitz ile birlikte anılan daha yakınlardaki piyasa başarısızlığı teorilerinin bir izahını ve eleştirisini sunuyor. Son olarak, bölüm denge teorileştirmesinin

statüsü üzerine daha fazla görüş sunuyor ve çağdaş kurumlar muhakemesinin sağlıklı uygulanması için bir alternatif, bir evrimci standart tesis ediyor.

■ DENGİ, ETKİNLİK VE SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ

Ekonomik analiz, ekonomik teori esas itibariyle 'etkinliğinin' hâkim olduğu şartları teşhis etmeye çalıştığı için ekonomik teoride merkezî bir rol oynamaktadır. Etkinlik, şüphesiz, tartışmalı bir konsepttir -insanlar hedeflerinde ve değerlerinde farklılaştıkları zaman bir aktörün bakış açısından etkin olan davranışlar bir diğerinin gözünde etkinsiz olabilir. Ekonomik teori bu ölçülemeyen değerler probleminde, etkinliği (randımanlılığı) farklı kurumların bireysel tercihlerin tatminini mümkün kılma kapasitesi bakımından değerlendirerek kaçınmaya çalışmaktadır. İnsanlar farklı sübjektif değerler benimserler, fakat karşılıklı yararlı mübadelelerin vuku bulması için fırsatlar sağlayan tam da değerlerdeki bu farklılıklardır. Bu çerçevede, bazı kurumlar insanların kendi tercihlerini etkin biçimde realize etmelerini engellerken, diğerleri tercihlerin etkili bir tarzda gerçekleştirilmelerini daha kolay hâle getirebilir.

'Pareto optimumu' kurumların etkinliğinin ana-çizgi iktisatçılar tarafından değerlendirilmesinde mutad standarttır. Pareto kriteri birini diğerlerinin pozisyonunu kötüleştirmeden daha iyi hâle getirecek bir düzenleme olamayacağı zaman karşılanmış olur. Bu standart sosyal hâsılayı genişletmek ve karşılıklı kazanç (sağlayacak bir işe) girişmek için tüm fırsatların tüketilmiş olduğunu ve insanların böyle bir noktanın ötesine geçecek şekilde durumlarını iyileştirebilmelerinin

tek yolunun bir servetin yeniden dağıtılması prosesi olduğu-
nu imâ eder. Bir Pareto optimali noktasına bir desantralize
piyasa ekonomisi tarafından ulaşılması için yerine getirilmesi
gerekten şartlar orijinal olarak Leon Walras tarafından telâffuz
edildi fakat formel olarak 1950'lerde refah ekonomisinin tem-
mel teoremlerinde Arrow ve Debreau tarafından dile getiril-
di. Bu şartlar üreticiler ve tüketiciler adına mükemmel enfor-
masyonu; mükemmel rekabeti –hiçbiri fiyatlarda büyük etki
meydana getiremeyecek çok sayıda alıcı ve satıcının olması-
nı; kaynakların mâliyetsiz mobilitesini; ve dışsalıkların veya
dışsal mâliyetlerin yokluğunu kapsar.

Refah ekonomisinin teoremlerinin neo-klâsik teorinin
özünü oluşturmasına rağmen, ana çizgi paradigma içindeki
iktisatçılar bu tür analizin regüle edilmemiş piyasa davasını
destekleyip desteklemediğiyle veya aranan şartların hiçbir pi-
yasa ekonomisinin elde etmeyi umamayacağı kadar katı olup
olmadığıyla ilgili yargılarında farklılaşırlar. Chicago Okulu'n-
da George Stigler ve Gary Becker'in tâkipçilerine göre, genel
denge bir piyasa ekonomisinin nasıl çalıştığıнын güncel bir
tasvirini teşkil eder. Üreticiler ve tüketiciler sanki mübadele
fırsatları hakkında mükemmelen enforme edilmiş gibi dav-
ranırlar ve en büyük firmalar bile, içinde işledikleri piyasala-
rın ölçeği veri alındığında, mükemmelen rekabetçi fiyat-alı-
cılarının eşiti olarak düşünülürler. Ancak, 'serbest piyasalar'ın
Kenneth Arrow ve Joseph Stiglitz gibi eleştirmenlerine göre,
denge standardı regüle edilmemiş bir kapitalist sistemin et-
kinlik özelliklerinden şüphe etmek için güçlü zemin sağlar.
'Reel dünya' piyasaları tam rekabetçi standarttan öylesine
çok biçimde sapar ki, devlet eyleminin yokluğunda piyasalar
kitlevî etkinsizliklerle sonuçlanırlar.

Çağdaş ekonomi ilminde egemen pozisyonda olmasına
rağmen, denge teorisinin standart kullanımı, bu kitabın tak-
diminde belirtildiği üzere, bir sağlam politik ekonominin
gereklerini karşılamaz. Söz konusu olan, neo-klâsik ekono-
minin, karar-vermenin kurumsal konteksinin ortaya çıkan
sonuçları (içinde) belirlediği tarza yeterli önemi vermeme-
sidir. Denge analizinin farklı kurumsal rejimlerin değeri-
lendirilmesiyle ilgili görünmesine rağmen, bu modellerin açıklayı-
cı güçleri spesifik kurumsal çevrelerin kalitelerine değil fakat
eldeki modellerin temelini oluşturan varsayımlara dayanır.
Hayek 1940'lar kadar erken bir tarihte şunu not ettiğinde bu-
nun farkına vardı:

Denge analizinin mutad sunuluşunda analizin sanki
dengenin nasıl vâki olduğuyla ilgili sorular çözülmüş
gibi sunulması sağlanır. Fakat, eğer daha yakından ba-
karsak, çok geçmeden belli olur ki, bu görünen ispatlar
zaten varsayılmış şeyin aşikâr ispatından daha fazla-
sına varmaz.

Hem Chicago Okulu hem de müdahaleci eleştirmenler bu
eğilimden sorumlu görünmektedir. Chicago Okulu'nun du-
rumunda, tam bilgi ve tam uyumlu müşevvikler varsayımı
piyasaların optimal sonuçlar ürettiği görüşüne sürükler. Mü-
dahale taraftarı eleştirmenlerin durumunda, tam enforme
edilmiş ve motive edilmiş devlet aktörleri varsayımı devlet
müdahalesinin optimal sonuçları temin edeceği görüşüne yol
açar. Chicago Okulu iktisatçıları tarafından piyasa aktörleri-
nin davranışlarını uygun tarzda koordine etme kapasitesini
elde etmeye nasıl muktedir olduklarını izah etmek için hiçbir
teşebbüste bulunulmaz –genel denge varsayımları basitçe re-
el-dünya piyasa katılımcılarını karşılayan durumla birleştirir-

3

ÇIKIŞ, SES VE İLETİŞİMSEL RASYONALİTE KOMÜNİTERYANİZMİN MEYDAN OKUMASI - I

■ GİRİŞ

ÖNCEKİ BÖLÜMDE İFADE EDİLMİŞ KLÂSİK LIBERALİZMLE ilgili argümanlar ana çizgi iktisatçılar tarafından genelde yaygın biçimde kabûl edilmemektedir, fakat, iktisat disiplininin 'özelleştirme' lehine, çağdaş politik teoride nisbî eksikliği dikkate değer şekilde, bir dereceye kadar destek sağladığını ileri sürmek âdil olacaktır. Stiglitz gibi klâsik liberalizme eleştirel bakan yazarlar bile piyasaların ve rekabetin lehine argümanların en azından bazılarında sempati duymaktadır. Disiplinler arasındaki bu farklılığın sebeplerinden biri neo-klâsik iktisatçıların insan tabiatı, bireysel davranışın karakteri ve sosyal kurumların amacı hakkında belli (kesin) varsayımlar yapma eğiliminden kaynaklanır. Bu varsayımlar insanların daha çok kendi çıkarlarıyla ilgili olduğu görüşünü ve kurumların ana maksadının bireysel tercihlerini bir etkin 'sosyal refah fonksiyonu' hâlinde (içinde) toplamak olduğu fikrini kapsar.

Mamafih, birçok siyaset teorisyeni açısından, modern iktisatın varsayımları ziyâdesiyle şüphelidir ve klâsik liberalizme bu tür öncüllerden kaynaklanan destek ahlâkî olarak sorgulanabilir sonuçlara yol açar. Daha geniş bir komüniteryen eleştiri üzerinde inşa edilerek, liberal politik ekonominin, tercihleri ve değerleri genel olarak karar-vermenin kurumsal bağlamı tarafından belirlenen insanların ‘vâki’ tabiatını ihmâl ettiği ileri sürülür. Bu görüşe göre, kendileri yoluyla insanların tercihlerini oluşturduğu komünikatif prosesler üzerine ve ‘ortak-iyi’ arayışını kurumsallaştıran pratikler üzerine daha büyük bir vurgu yerleştirilmelidir. Bu bağlamda klâsik liberal ‘çıkış’ prensibine tercih edilen alternatif bir ‘konuşma-temelli’ müzakereci demokrasi konseptidir.

Bu bölüm komüniteryen düşünce içindeki demokratik müzakere lehine argümanları ele almaktadır. Pazarlara ve ‘çıkış-temelli’ kurumlara yönelik eleştirileri açıklamış olarak, bölüm, klâsik liberalizmin, belli bir ortamda mukim sosyal aktörler konseptiyle bütünüyle bağdaşır olduğunu göstermektedir. Yakından tetkik edildiğinde görülür ki, klâsik liberallerin ‘çıkış’a ‘konuşma’ (‘voice’) üzerinden öncelik vermesinin sebeplerinin komüniteryen teorisinin temelleriyle çok ortak tarafı vardır. Müşevviklere dikkat tarafından takviye edilmesine rağmen, ‘çıkış’ üzerindeki klâsik liberal vurgu, ‘bencillik’ varsayımlarına dayanmaz fakat ‘kendiliğinden doğan düzen’in bilgiyi takviye edici özelliklerine dayanır. Bu açıdan bakıldığında çıkışa ve rekabete müsaade eden prosesler, komüniteryenlerin yalnızca bir sosyal demokrat forumun sınırları içinde elde edilebileceğine inandığı komünikatif faydaları sağlamanın (teslim etmenin) daha sağlıklı bir yolunu temsil edebilir.

■ KOMÜNİTERYEN POLİTİK TEORİ VE MÜZAKERECİ DEMOKRASİ¹

Çağdaş siyasal teoride açığa çıkan klâsik liberalizme yönelik yaygın kuşku, bir siyasal felsefe olarak liberalizmin temel varsayımlarına yönelik, son otuz yılda vuku bulan, komüniteryen meydan okumaya çok şey borçludur. Robert Nozick gibi minimal devlet liberalleri ve John Rawls gibi refah devleti liberalleri devletin meşru kapsamı hakkındaki normatif görüşlerinde birbirlerinden çok farklılaşırken, onların, bireylerin çıkarlarını komünitenin moral iddialarının üstüne koyan bir etiğe bağlı olmakta birleştikleri iddia edilir.

Komüniteryenlere göre, liberal teoriler yanlış bir ‘şahıs’ (‘self’) anlayışına dayanmaktadır. Rawls’un (1971) ve Nozick’in (1974) anlatımlarında birey, sosyal kimlikten bağımsız olarak düşünülür; birey kendi değerlerini seçmeye ve tanımlamaya özgürdür, kişiselleştirilmiş bir ‘iyi’ konseptini tanımlamaya muktedirdir. Bu yüzden, toplum, indirgemeci terimlerle anlaşılır ve ortak çıkarlar yolunda pek az şeye sâhip olan bireyler toplamından daha fazla bir şey olma durumuna ulaşmaz. Bu bağlamdadır ki Taylor (1985) gibi komüniteryenler liberalizmin bireylerin özü itibariyle sosyal karakterini ihmâl ettiğini ileri sürer. Bu yoruma göre, akli kullanma ve değerlere sâhip olma kapasitesi yalıtılmış bireylerin bir özelliği olarak görülmemeli, fakat tarihî olarak gelişmiş bir komünite içinde var oluşun bir ürünü olarak görülmelidir. Lisan gibi sosyal kurumlar akıl ve tercih kapasitesini bireysel aktörün sübjektif tecrübesinin ötesine uzatan paylaşılmış veya intersübjektif fenomenlerdir.

Benzer bir havada yazarak, MacIntyre (1981) liberlizmin

ahlâk problemlerini bütünüyle relativist bir kavram olacak şekilde bir kişisel tercih meselesine indirdiğini iddia eder. Liberallerin bir 'ortak iyi' konseptine sâhip olması ölçüsünde bu, bireysel tercihlerin toplu miktarını yansıtıyor görülür. Ancak, MacIntyre'nin işaret ettiği üzere, bireysel aktörü aşan bir çatı ahlâk duygusu (anlayışı-*sense*) olmazsa özel mülkiyete saygı gibi prensipler şahsî tercih meseleleri olur. Liberal kurumlar ve onların altında yatan varsayımlar, sonuç olarak, sosyal düzen üzerinde ahlâkî bakımdan çürütücü bir tesir icra edebilir. Toplum artık 'bir paylaşılmış insanın iyiliği vizyonunda birleşmiş komünite' olarak görülmez (MacIntyre, 1981: 219-20), fakat, onun yerine, 'her biri minimal sınırlar altında kendi menfaatlerini tâkip eden bir yabancılar koleksiyonu'ndan birazcık fazla bir şey olarak görülür (*a.g.e.*: 233). MacIntyre'a göre, siyasal teorinin ana ilgisi, bu bireyselci mentalite yerine, insanların tercihlerinin bir bütün olarak toplumu yansıtan bir 'ortak iyi' konsepti açısından değerlendirilmesine ve eğer gerekirse meydan okumaya mâruz bırakılmasına izin veren kurumlara olmalıdır.

Bu mahiyetteki ithamlar fayda-maksimize edici bireyi politik teori geliştirmenin başlangıç noktası olarak vurgulayan tüm liberalizm türleri için geçerlidir ve bu ithamlar sınırlanmamış pazarların temelini teşvik ettiği düşünülen ekonomik teoriye gittikçe daha çok yöneltmiştir. Ekonomik teori, bir pazar ekonomisinde kurumsallaştırıldığı zaman 'kurumsal alan'ın fakirleşmesiyle ve gerçekten bir değer formasyonu sosyal prosesi şartlarının kötüleşmesiyle sonuçlanan dar bir insanî motivasyon konsepti geliştirmiş olmakla kritize edilmektedir. Liberalizm ve özellikle ekonomik liberalizm aşırı derecede 'zayıf' bir rasyonalite konseptine sâhip olarak gö-

rülür; bu konsept rasyonaliteyi etkinlik hedeflerinin tâkibine indirger. Eleştirmenlere göre, gerekli olan, yaratıcılığın ve insanların amaçlarının münasip muhtevasıyla ilgili argümanın modern neo-klâsik ekonomiyi ilgilendiren optimizasyon problemlerine sınırlı çözümlerle –eğer daha fazla değilse– eşit derecede önemli olduğunu kabul eden daha geniş veya daha komünikatif bir akıl nosyonudur.

Bu saldırıların ön saflarında Habermas'ın ve Frankfurt Okulu'nun 'eleştirel teorisyenleri' yer aldı (meselâ, Habermas, 1984, 1990, 1996). Bu yazarlara göre, piyasa kurumları aşırı derecede 'araçsal' bir rasyonalite biçimini teşvik eder, ki bu rasyonalite biçiminde insan davranışı bir yerleşik amaçlar setini elde etmek için en etkin araçların uygulanması üzerinde odaklanır. Meselâ Miller (1989: 252) siyasetin ve toplumun bir 'toplayıcı' ('*aggregative*') ve bir 'diyalojik' ('*dialogical*') modelleri arasında bir ayrım yapar. Toplayıcı kurumlar pazarlarda ve çıkar grubu siyasetinde yansıtılan pazarlık ilişkileri ile ilişkilendirilir. Ancak, diyalojik kurumlar insanları tartışmalarla ikna etmeyi ve bir 'kolektif irade' duygusu oluşturan mutabakat pozisyonlarına ulaşma teşebbüslerini ihtiva eder. Kıyaslanamaz ahlâkî hedeflerin söz konusu olduğu yerde ve çatışan değerlerin bir 'sosyal refah fonksiyonu'nda toplanmasının imkânsız olduğu yerde bir ortak iyi veya kolektif irade konseptinin özel öneme sâhip olduğu düşünülür. Bu görüşe göre, kaynak kullanımı üzerindeki ahlâkî çatışmalar (ihtilâflar) ödeme istekliliği faydacı kriterine göre değerlendirilmemelidir, fakat, onun yerine, demokratik tartışma ve argümantasyon araçlarıyla ele alınmalıdır. Habermasçı perspektiften, piyasaların özünde yatan 'çıkış' mekanizmaları insanları diğerlerinin menfaatlerinden ve değerlerinden haberdar kılmak için gerek-

4

ÇIKIŞ, GÜVEN VE SOSYAL SERMÂYE KOMÜNİTERYANİZMİN MEYDAN OKUMASI-II'

■ GİRİŞ

KOMÜNİTERYEN ARGÜMANLAR CEPHANELİĞİNDE KLÂSİK liberalizme meydan okuyan önemli bir tema olmasına rağmen, müzakereci demokrasi davası hiçbir şekilde bu türden tek tema değildir. Bir ilgili endişeler seti sosyal kurumları muhafaza etmek için gerekli ahlâkî normlar ile ticaret, demokrasi ve sivil toplum arasındaki daha geniş ilişkiler üzerinde odaklanır. Burada bahis konusu olan konseptler güven ve sosyal sermâyedir.

Çağdaş komüniteryenler pazarlara ve pazar-benzeri proseslere bir aşırı güvenmenin her toplumun işleminde esas 'sosyal sermâye'yi bozduğunu ve piyasa ekonomisinin kendisini muhafaza etmek için gerekli ahlâkların fiilen altını oyduğunu ileri sürer. Bir taraftan, piyasaların, eğer etkin bir şekilde işleyeceklerse, devlete 'ihtiyaç' duyduğu ve bir 'regüle edilmemiş' veya 'serbest piyasa' sistemini tâkibin hayâlî olduğu ileri sürülür. Diğer ta-

raftan, komüniteryenler sosyal sermâyeyi korumak için ticarî ethosun farklı işleyiş normlarına dayanan kurumlar tarafından dengelenmesi gerektiğini iddia eder. Bu görüşe göre, aktif veya muktedir kılan (*enabling*) devlet eylemi daha fazla komünite merkezli normlar için bir yol sağlar ve sosyal dokuyu muhafaza eden davranışsal özellikleri inşa etmeye yardımcı olabilir.

Bu bölüm klâsik liberalizm ile sosyal sermâye arasındaki ilişkiyi tetkik etmektedir. Sonraki seksiyon güveni teşvik veya 'inşa etme'de pazar proseslerine karşı negatif görüşü ve devlet eylemi için pozitif görüşü kısaca ele almaktadır. İzleyen üç seksiyon aynı yolda bu argümanların sağlamlığını sorgulamaktadır. İlk olarak komüniteryenlerin gelişmiş bir ekonomik düzenle bağdaşabilen kurumsal çerçeve türünü yanlış anladığı ileri sürülecek. Pazarların bazı 'regülasyonlar' gerektirdiği doğrudur, bundan bu regülasyonların tamamının ve hatta çoğunun devlet tarafından sağlanması gerektiği çıkmaz. İlâveten, 'serbest piyasalar tarafından zayıflatıldığı söylenen ahlâkî normlar genellikle dışlayıcıdır ve tamamen sosyo-ekonomik gelişmeyi engelleyebilecek türden pratiklerdir. Bir kozmopolitan ekonomi insanların gayri şahsî sözleşmeli ilişkileri veya 'köprü kuran sosyal sermâyeyi' daha yakın bağlarla veya 'bağlayıcı (*bonding*) sosyal sermâye' ile birleştiren bir 'karma' çevrede faaliyet yürütmesini gerektirir. Daha sonra, gösterilecek ki, bir klâsik liberal düzen bu davranışsal normların bir uygun karışımını muhafaza etmeye muktedir bir 'makro-çerçeve' teşkil eder. Son olarak, sağlam politik ekonominin prensiplerine dayanan tez seçilmiş görevlilerin sivil topluma başarılı müdahaleler plânlama bilgisinden mahrum olabileceğini ve demokratik prosese gömülü müşevviklerin sosyal sermâyeyi sivil gayretten çok yağmacı rant-arayışını kolaylaştıran bir kaynağa dönüştürebileceğini ileri sürmektedir.

■ GÜVEN, SOSYAL SERMÂYE VE KOMÜNİTERYEN POLİTİKA

Güven ve sosyal sermâye konseptleri ticarî mübadele bağlamında bulunan türden sosyal karşılıklı etkileşim proseslerini kolaylaştıran normlara ve bireyler ile grupların para cezaları ve hapsedme gibi resmî müeyyidelere başvurulmaksızın bu normları izleme istekliliğine işaret eder. İktisatçılar farklı kamusal düzenlerin sosyal ilişkileri gözlemesinde kapsanan işlemlerin mâliyetlerini ve bu yüzden aktörlerin hile yapıp yapmamaya veya diğer oportünizm biçimlerine girişip girişmemeye karar verdiği zaman karşılaşılabilecek müşevvik yapısını analiz eder. Kişinin işbirliği yapmak istediği kimseleri gözlemesinin mâliyetlerinin düşük olduğu yerde hileli davranışın bu mâliyetlerin yüksek olduğu zamankinden muhtemelen daha az vuku bulacağı düşünülür. Bu çerçevede, kişiler ve gruplar arası güvenin güçlü normlarının mevcudiyetinin, birçok sosyal bilimci tarafından, bu tür işlem mâliyetlerini azaltacağına inanılır; sosyal aktörler, birbirinin anlaşmalara saygı göstereceğine ve birleşik gayretlerde bedavacı olmayacağına daha çok güvendikçe, birbirlerin performansını gözlemek için daha az zaman harcamak zorunda kalacaklardır.

■ 'Serbest Piyasa' Tarihi 'Miti'

Ticaretin sözde 'yozlaştırıcı' etkisi ve regüle edilmemiş pazarlar tarafından yaratılan sosyal istikrarsızlıkla ilgili bir dizi uzun-ömürlü kuşku sosyal sermâyeyi saran çağdaş endişelerin merkezindedir. Liberal piyasaların kritikleri bu tür piyasaların kendilerinin işlemesi için esas olan güven ve dürüst davranma normlarının altını oyduğuna ve böylece günlük hayatı koordine etmede içkin işlemlerin mâliyetlerini yükselttiğine inanır. Meselâ Plant (1999: 10) ileri sürer ki: 'Pazar, etkili bir şekilde

çalışmak için, pazara katılanlarda belli moral tavırları gerektirir ve... bu moral temellerin piyasaların kendileri tarafından rahatsız edilmesi, o münasebetle kendi etkililiğinin geçerliliğinin köklerine zarar vermesi tehlikesi vardır.’

Liberal piyasa proseslerine yönelik bu eleştiri çağdaş sosyal demokrat siyasetin bir merkezî akidesini teşkil eder ve aynı zamanda ‘kurumsal’ ekonomik teoriye ilgide bir canlanmada da aşîkârdır. Alman ‘tarihçi okul’da yer alanlar gibi erken ‘kurumsalcılar’, Carl Menger gibi teorisyenler tarafından marjinalist iktisatın üniversal olarak uygulanmasına, onun yerine ‘ekonomize eden’ davranışın kültürel özgülüğünü vurgulayan bir yaklaşımı tercih ederek, hasımdı. Ancak, Karl Polanyi’nin yazılarındadır ki, çağdaş kurumsalcılar ilkesel ilhamlarını bulurlar. Polanyi (1944) bir ‘serbest piyasa’nın tâkibinin hayâl olduğunu ileri sürdü. Polanyi modern ‘piyasa ekonomisini’ yalnızca –toprak, emek ve sermâyenin arz ve talebin karşılıklı etkileşimi tarafından belirlenen nisbi fiyatlar temelinde alıp verildiği– piyasalar tarafından kontrol edilen ve yönetilen bir ekonomik ve sosyal sistem olarak tanımladı. Polanyi tarihi olarak böyle bir ekonominin Adam Smith’in insanın ‘takas, barter ve müdahale’ye eğilimi olarak tanımladığı şey sayesinde doğmadığını, fakat klâsik ekonomi ideolojisinde kuvvetli bir devletin siyasal ve genellikle zora dayanan empozesinin sonucu olduğunu ileri sürdü. Bu devreden önce var oldukları ölçüde, ‘piyasalar’, bir şahsî kâr tâkibine, bir gayri şahsî sözleşme kuralına ve arz ve talebin serbest oyununa dayanmadı, fakat, kiliseler ve zanaatkârların loncaları gibi komünite organizasyonları tarafından ‘idare edilen’ bir dayanışmacı yükümlülükler ağına gömülüydü. Sonra, bu yükümlülüklerle uyma devlet tarafından zorlandı.

Polanyi’ye göre, 18. ve 19. Yüzyıllarda yükselen ‘laissez-faire’ kapitalizmi periyodu ‘uzatılmış’ bir devlet müdahalesi ve merkezîleşmiş politik kontrol periyodu tarafından işlenmiş bir tarihî sapmaydı. Bu dönemi ve onunla birlikte yürüyen bireysel değerleri karakterize eden kurumsal çerçeve Tahıl Kanunlarının ilgası, kamu hayırseverliğinin sonlandırılması ve ‘serbest’ emek piyasasının yaratılması gibi yasama kararlarının yaratılmasıydı. Ancak, sosyal mühendislikteki bu büyük deneyin sonucu ‘piyasa sistemi’nin karşılıklılık ve yeniden dağıtım gibi pazar-dışı değerlere dayalı önceden-var olan ilişkileri tahrip etme özelliğinden doğan bir sosyal bozulma periyoduuydu. Bu perspektiften bakıldığında, 19. Asrın sonunda vuku bulan ve daha sonra refah devletinin doğmasıyla hızlanan pazarları regüle etme yaygın hareketi pazar değerlerinin hükmetmeye serbest bırakıldığı bir dönem tarafından verilen sosyal tahribe bir ‘önleyici cevap’tı. Bu yüzden, Polanyi’ye göre, piyasa ekonomisi ne kendi orijinlerinde ‘serbest’ tir ve ne de devletin koruyucu müdahalesi olmaksızın işlemekte serbest bırakılabilir.

■ Güven, Sosyal Sermâye ve Liberal Piyasalara Yönelik Eleştiriler

Geoffrey Hodgson tarafından örneklendirilen çağdaş kurumsalcılar haddi zatında piyasa ekonomisi nosyonuna Polanyi’den daha az hasmânedirler, fakat piyasa proseslerinin sözleşmeli mübadele tarafından karakterize edilmemiş kurumlara tâbi kılınması gerektiği fikrine bağlı kalırlar (bkz. meselâ, Hodgson, 1998). Önceki bölümde incelenen yazarların pek çoğundan farklı olarak, Hodgson müzakereci demokraside merkezî olan koordinasyonla alâkalı problemlerin tamamen farkındadır. Ancak, o, pazarlar farklı malların değişen kıtlığını yansıtan fiyat

5

EŞİTLİK VE SOSYAL ADÂLET EŞİTLİKÇİLİĞİN MEYDAN OKUMASI

■ GİRİŞ

BURAYA KADARKİ TAHLİL KLÂSİK LİBERALİZME KARŞI ekonomik ve ahlâkî tezlerin bazılarını çürütmeye çalıştı. Yaygın devlet eylemi lehine ekonomik argümanlar, piyasa başarısızlığı fenomeninden dolayı *laissez-faire* yaklaşımının etkisizlik örneklerine yol açtığı iddiasına dayanmaktadır. Minimal devletten daha iri bir devletin lehine moral argümanlar, bu esnada ‘çıkış-temelli’ kurumların ahlâkî öğrenmeye faydalı bir çevreyi beslemede başarısız olduğu ve devlet regülasyonu olmaksızın böyle kurumların istikrarsız olacağı iddiasına istinat etmektedir. Ancak, klâsik liberalizm davasına engel olmak için kullanılmış olan bütün argümanlar arasında, minimal devlet tarafından üretilen sonuçların uygun sosyal adâlet standartlarını karşılamada başarısızlığıdır ki belki de kamusal siyasî tartışmalarda en büyük tesiri icra etmeyi sürdürmektedir.

Klâsik liberalizm tarafından ortaya çıkartılan sözde adâlet-sizliklere karşı atakların en önünde eşitlikçilikle birleştirilen ataklar yer aldı. 'Eşit saygı' prensibini cisimlendirdiği düşünülen kurumsal düzenlemeleri kesin olarak belirtme girişimi bu argümanların merkezindedir. Liberal eşitlikçi gelenekteki teorisyenlere göre, bir klâsik liberal sistem tarafından yaratılabilecek geniş-ölçekli gelir eşitsizlikleri, eşit saygıya bağlılığın imâ ettiği söylenen toplumun tüm üyelerinin eşit hayat şanslarına ulaşma imkânına sâhip olmasını garanti edemez. Bu arada, çok-kültür-cülüğün çağdaş teorisyenlerine göre, servette eşitsizlikler eşit saygı göstermede başarısız olmanın yalnızca bir boyutudur. Bu görüşe göre, toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsel kimlik meselelerine yönelik kültürel tavırlar, yalnızca maddî gelişme fırsatlarını (yeniden dağıtmak için) değil, fakat aynı zamanda sosyal statü ve itibara ulaşımı da yeniden dağıtmak için devlet eylemi gerektiren manevî 'baskı' biçimlerinden sorumlu olabilir.

Bu bölümün amacı, sosyal adâlet hakkındaki klâsik liberal ve eşitlikçi perspektiflerin sağlam bir politik ekonominin gereklerini karşılama nisbî kapasitesini test etmektir. Analiz dört bölüme ayrılmaktadır. İlk kısım, eşitlikçi düşüncedeki, devlet tarafından yeniden dağıtımcı eylemi savunan merkezî temaları sunmaktadır. Buradaki tartışma, hiçbir şekilde tüketici olmasına rağmen, John Rawls, Ronald Dworkin ve Iris Young tarafından ortaya konulan iddialar üzerinde odaklanarak eşitlikçi argümanları karakterize eden belli başlı temaları teşhis etmektedir. Bölümün izleyen kısımları, eşitlikçi adâlet konseptlerindeki, 'bilgi problemi'ne dikkat etmeyiştten ve sâhiplik ile müşevvikler arasındaki ilişkiye yeterli dikkati vermemekten kaynaklanan kusura aydınlatmaya çalışmaktadır. Bu kısımların her birindeki analizin amacı, saygı eşitliğinin servet veya sosyal yer bakımın-

dan sonuçları veya fırsatları eşitlemeyi hedefleyen politikalara destek imâ etmesi gerektiği varsayımına meydan okumak olacaktır. Onun yerine, bölüm iddia etmektedir ki sosyal adâletle ilgili savunuları ele almanın daha sağlıklı bir yolu, hiçbir dağıtımcı normlar setini tesis etmeyi hedeflemeyen bir çerçeveye sâhip olmaktır.

■ EŞİTLİKÇİ SİYASAL TEORİ, SOSYAL ADÂLET VE EŞİT SAYGI

■ Sosyal Adâlet Hakkında Rawls

Klâsik liberal adâlet nosyonları geleneksel olarak bireylere diğer bireylerin ve devlet organlarının müdahalesinden korunması gereken bir özel alan temin etme üzerinde odaklanmıştır. Bu anlayışta, adâletin, 'müdahale etmeme' prensibine saygı gösterildiği zaman gerçekleşmiş olduğu düşünülür. John Rawls'un katkılarını izleyerek, bu klâsik liberal adâlet konseptleri, ana çizgi siyaset teorisyenleri tarafından, insanlara, eşit statüde vatanandaşlar olarak sâhip oldukları düşünülen hakları sağlamadaki sözde başarısızlıkları yüzünden, ekseriyetle reddedilmiştir. *A Theory of Justice*'de John Rawls, klâsik liberalizmin veya 'doğal özgürlük sistemi'nin adâletin gereklerini karşılamadığını ileri sürer, çünkü o böyle bir düzendeki dağıtımcı payların genellikle 'ahlâki açıdan keyfi' faktörler tarafından belirlendiğini kavramada başarısız kalmaktadır (Rawls, 1971: 72). Zekâ, güç ve iyi sağlık gibi doğal ve eğitilmiş veya kültürlü bir aile içinde doğmuş olma şansı gibi sosyal avantajların miras alınması, bunların hepsi insanları daha iyi ve daha müreffeh hayatlar yaşamaya muktedir kılacak faktörlerdir, ancak, bunların hiçbirinin ilgili aktörler tarafından 'hak edilmiş' olduğu söylenemez. Kuşku-

suz, insanların, doğum tesadüflerinden doğan doğal ve sosyal avantajları hak etmeseler de, kendilerinin kendi yeteneklerini ve arka plân avantajlarını nasıl kullanacakları ve geliştirecekleri hakkında karar verişlerinden çıkan farklı ödülleri hak edebilirler. Ancak, Rawls ileri sürer ki, öz-gelişme veya öz-ihmâl eylemlerine yol veren karakter özelliklerinin kendileri, insanların kendilerini içinde bulunduğu ailevi ve kültürel arkaplan gibi sosyal faktörlerin ürünleridir ve bu yüzden onlar da 'bir moral bakış açısından keyfi'dir.

Bu tefrikleri yapmada Rawls'un niyeti bir istikrarlı sosyal düzen için temel teşkil edebilecek adâlet prensilerinin bir anlamının çerçevesini çizmektir. Alternatif adâlet konseptlerinin, örneğin faydacı ilkelere dayananlar gibi, böyle bir görevi gayri muhtemelen ifa edeceği düşünülür, çünkü onlar, bireysel hakların elde edilebilmesi ihtimâline, eğer bu 'en büyük sayının mutluluğu'na katkıda bulunursa, müsaade ederler. Rawls'un anlayışında, bu, bireylerin üzerine kendi menfaatlerinin 'sosyal faydayı maksimize etmenin' hatırına çiğnenmesine boyun eğmeleri için aşırı 'taahhüt gerginlikleri' yerleştirmektir (1971: 176-8). Böyle bir düzende bireyler kendi mülkiyet ve kişilik haklarının feda edilip edilmeyeceğini asla bilmeyecek ve bu yüzden bir hayat plânı formüle etmek ve uygulamak için gerekli kesinlikten mahrum olacaktır. Bu yüzden, Rawlsçu perspektiften, adâlet, bazılarının menfaatlerinin, bu menfaatlerin feda edilmesinden diğer insanların daha fazla kazanç elde edebilecek olması yüzünden, periyodik olarak feda edildiği bir faydacı hesaptan ziyâde toplumun bütün üyelerinin rızasını garanti eden bir çerçeve gerektirir.

Bir istikrarlı sosyal düzenin yaygın rıza gerektirdiğini kabul

etmesindedir ki Rawls adâlet sorununa bir sözleşmecî yaklaşımdan destek alır. Bu görüşe göre, âdil toplum kurumsal kuralları bütün katılımcıların karşılıklı yararına işleyen ve bütün aktörlerin isteyerek destekleyeceği ilkeleri yansıtan toplumdur. Rawls'un böyle anlaşma (ittifak) üretecek sonuçları tasavvur etme teşebbüsü, insanların âdil bir toplumun yapısı hakkında müzakere edeceği şartların tâyin edildiği Orijinal Pozisyon (OP) teorik cihazında sonuçlanır. OP'da, akıl yürütme, insanların toplumdaki özgül pozisyonlarını, sâhip oldukları sosyo-çevresel avantajları veya tâkip etmek istedikleri belli iyi hayat konseptini bilmedikleri bir 'bilinmezlik perdesi' ardında vuku bulur. İlâveten, Rawls müzakerelerin giriş ve çıkışa açık olmayan bir kapalı toplumda cereyan ettiğini varsayar. Bu varsayımları yapmanın amacı, müzakerelerin sonuçlarının, katılımcıların çıkarlarını ve önyargılarını yansıtmaktan ziyâde, muhtemelen universal ve genel olmasını garanti etmektir. OP'da insanların bilinçli olarak başkalarının menfaatlerini yükseltmeye çabalamayacağını kabûl edilmesine rağmen, bilinmezlik perdesi, öz- çıkarıyla ilgili bireyleri bile, kendi kişisel kaderlerini düşündükleri zaman, diğerlerinin iyiliğini (iyilerini) dikkate (hesaba) alacak şekilde akıl yürütmeye (düşünmeye) zorlayacaktır.

Rawls böyle bir müzakereden doğacak universal ve genel kuralların kendisinin iki adâlet ilkesi olacağı sonucuna varır. Bunların ilki der ki: 'Bir kurum tarafından etkilenen her kişi, herkes için benzer bir hürriyetle uyumlu, en geniş özgürlük alanına eşit hak sâhibidir.' 'Fark ilkesi' olarak bilinen ikincisi der ki: 'Bir eşitsizliğe, yalnızca, ona müsaade eden kurum en az avantajlıların en fazla avantajına hizmet ederse (çalışırsa-works) müsaade edilir' (Rawls, 1917: 302). Bu ikinci adâlet prensibinin, 'âdil fırsat eşitliği'ne bir bağlılıkla birlikte, klâsik liberal an-

KISIM II

KLÂSİK LİBERALİZM VE KAMU SİYASINININ GELECEĞİ

6

FAKİRLİĞİ GİDERME VE KAMU HİZMETLERİ

REFAH DEVLETİ Mİ YOKSA MİNİMAL DEVLET Mİ?

■ GİRİŞ

BU KİTABIN I. KISMI SAĞLAM POLİTİK EKONOMİNİN İLKELERİNİ klâsik liberalizme iktisattan ve politik teoriden gelen ana itirazların bazılarını gözden geçirmek ve reddetmek için uyguladı. Şimdi II. Kısım bu analizin klâsik liberal davaya en dirençli olduğunu göstermiş üç ana alandaki pratik implikasyonlarına dönüyor. Bunlar refah devleti, uluslararası kalkınma ve çevreyi korumadır. Kısım II'nin ilk üç bölümü bu meseleleri refah devleti bağlamında tetkik etmektedir.

Gelişmiş ekonomilerde fakirliğin giderilmesi ve 'kamu hizmetleri'nin arzı seçilmiş hükümetlerin esas fonksiyonları olarak görülme durumuna geldi. Klâsik liberalizmin tenkitçilerine göre bu sivil toplumda müdahale-etmeme ilkesinden ayrılma hareketi adamakıllı ilerici bir gelişmedir. Bu bağlam içinde gönüllü eylemi ve özel piyasaları genişletme teklifleri ekonomik

ve ahlâkî zeminlerde eleştirilmektedir. Ekonomistler eğitim ve sağlık gibi alanlarda piyasaların etkili işleyişini önlediği düşünülen kolektif-mal dinamikleriyle ve enformasyon asimetrileriyle birleştirilen ‘piyasa başarısızlıkları’na işaret ederler. Bu esnada siyaset teorisyenleri, klâsik liberalizm için etkinlik-yönelimli bir savunuyu muhafaza edilebilse bile, böyle bir yaklaşımın, sosyal dayanışma ve dağıtımcı adâlet meselelerini ele almadaki başarısızlığı yüzünden, sosyal dokuyu bozabileceğini öne sürerler.

Sağlam politik ekonominin ilkelerinden yararlanarak, bu bölüm klâsik liberal alternatifi modern refah devletine karşı test etmektedir. ‘Bilgi problemleri’ ve müşevvik-bağdaşlılığı meseleleri üzerinde odaklanarak, analiz, refah devleti kurumlarına hem ahlâkî hem ekonomik olarak meydan okumaktadır. İlk olarak, fakirliğin azaltılması ve eğitim ile sağlık bakımının sağlanması bakımından uygun düzenlemelerle ilgili klâsik liberal görüşleri enforme eden öz prensiplerle başlamaktadır. İlâve üç seksiyon, klâsik liberal perspektife ‘piyasa başarısızlığı’ ekonomisinden ve siyasal teorinin hem komüniteryen hem eşitlikçi türlerinden gelen itirazlara karşı bir savunma inşa etmektedir.

■ FAKİRLİĞİN GİDERİLMESİ VE KAMU HİZMETLERİ: BİR KLÂSİK LIBERAL GÖRÜŞ

■ Klâsik Liberalizm ve Fakirliği Giderme

Refah devletinin lehine argümanlar genellikle fakirlik vâkasını azaltmak için bir yeniden dağıtımcı cihaz ihtiyacı terimleriyle ifade edilir. Ancak, klâsik liberalizm iddia etmektedir ki, yoksulluğu silmek için en kesin yol yüksek ekonomik büyüme seviyelerini teşvik eden ve (bu) süreçte toplumun bütün seksiyonları

için daha yüksek-ödemeli istihdam biçimleri yaratan bir çerçeveyi -devlet tarafından yeniden dağıtımda bir aşırı odaklanma tarafından tehdit edilebilecek bir çerçeve- muhafaza etmek olabilir. Bazı bireylerin ve grupların ekonomik büyümenin faydalarını sosyal eşitlik için değiş-tokuş etmeyi istiyor olabileceğini kabul etmesine rağmen¹, klâsik liberalizm böyle bir değiş-tokuşun gerçekte var olmadığına ısrar eder. ‘Bilgi problemi’ ve 1. Kısım’da uygulanan sağlam politik ekonomi çerçevesini enforme eden müşevvik uygunluğu meseleleri bu değiş-tokuşun merkezi unsurudur.

Klâsik liberalizm perspektifinden, bir rekabetçi pazarın en önemli fonksiyonlarından biri kaynakları onlara değer eklemesi en muhtemel kimselere aktarmaktır. Ancak, hangi bireylerin veya grupların ilâve servet üretmek için en iyi pozisyonda olduğunun bilgisi bir merkezi aktöre (*agency*) ‘verili’ değildir, fakat, pek çok dağınık aktörün alma ve satma kararları mütemediyen sermayenin ve sosyal pozisyonların dağılımını değiştirirken rekabet süreçleri yoluyla belirir. Şüphesiz, kaynaklar şans keşifleri yoluyla elde edilebilir ve insanlar, kendilerinin sarf ettiği herhangi bir ‘çaba’ sayesinde olmaktan çok, belli bir sosyal ve kültürel miras sayesinde değerli becerilere sâhip olmuş olabilir. Mamafih, önemli olan şudur: Her ne sebeple olursa olsun değer eklemek için daha iyi bir konumda olanlar toplu hayat standartlarını yükseltebilecek şekilde kaynakların daha büyük kısmını ele geçirmeye muktedirler. Gelirin yeniden dağıtımı, bu kalıbı değiştirdiği ölçüde, varlıkları ekonomik olarak daha az kabiliyetli kişilere naklederek performansı düşürebilir. Bu, yeniden dağıtımın en fakirlerin hayat standartlarına hızla katkıda bulunmadığını imâ etmek değildir. Tersine, buradaki mesele, uzun dönem sürdürülebilir (ekonomik) büyüme kayıp fırsat-

ları anlamında ödenecek bir fiyatın olmasıdır. Bütün tabakalar için gelecekte hayat standardı, başarılılar tarafından elde tutulan mevcut sermaye stokunu azaltan eylemlerin namevcudiyetinde gerçekleşecek olandan muhtemelen daha düşük olacaktır.

Ekonomik büyümenin fakirliğin giderilmesinde esas olmasına rağmen, bu, spesifik darlık durumlarını giderme amaçlı çabalara hiçbir yer olmadığını imâ etmez. Bir başarılı ekonomide bile, insanlar, iş kaybı, yaşlılık, hastalık veya engellilik yüzünden yardım ihtiyacı içinde bulunabilir. Ancak, klâsik liberalizm, bu problemlerle mücadele etmenin daha sağlam bir yolunun, vergi ile finanse edilmiş 'refah' programlarının icbar edilmesinden ziyâde, gönüllü kolektif eylem marifetiyle olabileceğini iddia eder. Tarihi olarak, yoksulluğu gidermenin en önemli mekanizmalarından biri karşılıklı yardım cemiyetlerinin gelişmesiydi. 'Arkadaşlık Cemiyetleri', kredi birlikleri ve sigorta kooperatifleri çalışan fakirler tarafından kurulmuş ve fakirlerin kendileri tarafından zor zamanların olması hâlinde bir güvence ağı sağlamak için küçük-çaplı katkılarla finanse edilen kendi-kendini yöneten varlıkları (Green 1993:30). Bir karşılıklı yardım cemiyetinden 'yardım' ('benefit') alma hakkı, bir kolektif fona, bireyin veya ailenin talihsizlik yaşaması durumunda çekilebilecek bir katkı yapmasından kaynaklanmaktaydı. Üyelik hiçbir şekilde universal olmamakla birlikte, düşük-gelirli insanların çoğunluğu refah devletinden önceki dönemde 'kendilerini geçindirmeye' terk edilmedi, fakat işsizlik yardımını ve yaşlılık yardımını garanti etmek için gönüllü kolektif eyleme dayandı. Meselâ, Birleşik Krallık bağlamında, Green (1993:87) bildirmektedir ki, National Insurance Act (1911) tarafından kapsanan 12 milyon kişiden en az 9 milyonu zaten arkadaşlık cemiyetlerinin veya

sigorta kooperatiflerinin üyesiydi (bkz. keza Davies, 1997; ve ABD bağlamında, Beito, 1997).

Karşılıklı yardım potansiyelinin fakirliğin giderilmesine klâsik liberal yaklaşımda bir önemli unsur teşkil etmesine rağmen, hayırseverlik gayreti için bir rol de aynı durumdadır. Tekrar edilirse, tarihi kayıtlar göstermektedir ki hâlihazırda vergi ile finanse edilmiş organlar tarafından sağlanmakta olan birçok hizmet daha evvelce gönüllü cemiyetler tarafından ifa edilmiştir. Meselâ, Britanya'da ev edindirmede (*housing*) Peabody Trust ve Improved Industrial Durelling Company gibi organizasyonlar tarafından sağlanan hayırsever arz, en düşük gelir seviyesindeki binlerce kişiye ikâmet birimleri sağlamaktan sorumluydu. Bunlara Salvation Army ve Dr Barnados gibi çocukların ve çok fakirlerin ihtiyaçlarını temin etmekte olan başka organizasyonlar katıldı. Gerçekten sosyal görev (*work*) gibi 'refah' mesleklerine önderlik eden, bu gönüllü organlar tarafından ifa edilen işlerdeki icatları (yeniliklerdi) -devletin bu hizmetleri sağlamasından çok önce (Whelan, 2008; keza, ABD bağlamında, bkz. Husock, 1997).

Netice olarak, klâsik liberalizm bir 'universal' fakirlik giderme sistemini, zenginlikte bir genel yükselmeyi garanti eden bir çerçeve yanında karşılıklı yardım ve hayırseverlik çeşitli türlerini birleştiren bir refah 'mozaigi' lehine sorgular. Sosyal problemlere 'çözümlerin' bir tek aktöre 'verili' olmadığını kabûlü klâsik liberalizmin özünde yatmaktadır. Refah ve fakirliği giderme bağlamında bu (verili olmama) mutlak veya nisbi fakirliği belirleyebilecek münasip dağıtımsal ilkeler ve adâletin neyin gerektirdiğinin herhangi bir özgül anlaşılışımı en iyi yerine getirebilecek mekanizmalar için de geçerlidir. Kurumsal sıhhat

7

KURUMLAR VE ULUSLARARASI GELİŞME GLOBAL YÖNETİŞİM Mİ YOKSA MİNİMAL DEVLET Mİ?

■ GİRİŞ

KLÂSİK LİBERALİZMLE İLGİLİ SON TARTIŞMALARDA uluslararası gelişmeye farklı yaklaşımlar ağırlık kazandı. Tartışılan meseleler hangi kurumların gelişmekte olan dünyada gelişmeyi daha büyük bir ihtimâlle teşvik edeceği ve hâlihazırda gelişmiş ülkelerden bu kurumlara ne tür cevaplar verilmesi gerektiği sorularıdır. Pazarlara dost iç kurumlar tarafından desteklenen bir uluslararası ticaretin yayılması gayet iyi kabûl edilirken, ‘kalkınma’ literatürü kabûl etmektedir ki, bu tür kurumlar yaygın devlet eylemi ve global ölçekte yeni ‘yönetişim’ yapılarının yaratılması olmaksızın etkili şekilde işleyemez. Bir taraftan, fakirlikten kurtulmanın potansiyel olarak başarılı yollarına mâni olan ‘pazar başarısızlıkları’nın hem ulusal hem uluslararası ölçekte birbiriyle uyum içinde devlet müdahalesi gerektirdiği ileri sürülmektedir. Diğer taraftan, bir *laissez-faire* yaklaşımının komüniteryen ilişkileri tahrip ettiği ve sosyal adâ-

letle temelde çelişik gelir ve refah eşitsizliklerini kalıcı hâle getirdiği kabûl edilmektedir.

Bu bölüm kalkınma meselelerinin klâsik liberal analizini ve onun rakiplerini bu kitapta ortaya konmuş olan sağlam politik ekonomik ilkeleri açısından test etmeye çalışmaktadır. Bölüm özel mülkiyetin, serbest piyasaların ve sınırlı devletin ekonomik ve sosyal ilerlemenin bir gerekli şartı olduğunu ileri sürmek için teori ve ampirik bilgi kullanmaktadır. Ancak, bu kurumların aracılığıyla doğabileceği proses sağlam politik ekonomik çerçevenin özünde yatan ‘bilgi problemleri’ne ve müşevvik-temelli sınırlamalara karşı hassas olmalıdır. Klâsik liberallere göre, kurumsal değişmeyi bir global yönetim cihazı yaratma yoluyla teşvik etme teşebbüslerine karşı şüpheli olmak için sebepler vardır. Global yapılar gayri muhtemelen yeterli bilgiye ve/veya etkin kurumsal değişiklik programlarını uygulamak için uygun müşevviklere erişime sâhip olacaktır. Uygun müşevvikler daha muhtemelen kurumsal rekabeti kolaylaştıran bir evrimci çevrenin niyetlenmemiş bir sonucu olarak yükselecektir. Bölümün sonraki seksiyonu klâsik liberal yaklaşımın bu bakımdan spesifik unsurlarının altını çizmektedir. İzleyen üç seksiyon hem ekonomik hem ahlâkî zeminlerde yükselebilecek potansiyel eleştirileri ele alacaktır.

■ SAĞLAM POLİTİK EKONOMİ, KURUMLAR VE KALKINMA: BİR KLÂSİK LİBERAL GÖRÜŞ

▪ Kurumlar Niçin Önemli

Kurumların önemli olduğunun kabûlü sağlam politik ekonomi çerçevesinin merkezi noktasıdır (Boettke vd., 2005). ‘Kurum-

lar’ sosyal aktörlerin karşılıklı etkileşimlerini yapılaştıran ‘oyun kurallarıdır’ (North, 1990). Bunlar mülkiyet haklarını ve bu hakların legal güvenliğiyle ilgili ‘formel’ kuralları kapsar. Formel kurallar hayatidir, zira bu ‘sert’ sınırlamalar bireylerin ve organizasyonların gelişme sürecinde merkezi yer işgal eden ekonomik ve teknolojik icatlara girişmek zorunda olduğu alanı belirler. Ancak, ekonomik gelişme için bir gerekli şart olmasına rağmen, bu kurallar, eğer sosyal olarak kabûl edilebilir davranışın sınırlarını belirleyen informel veya ‘yumuşak’ kültürel karşılıklı etkileşim normları, ekonomik ve teknolojik değişikliği caydırırsa, gayri muhtemelen sonuç verecektir. Bu yüzden, gelişme için ‘ideal’ çevre, kurumsal yapının ekonomik ve teknolojik yenilik (‘icat’) için alan sağladığı ve bunun yine büyümeye faydalı davranışsal özellikler teşkil eden kültürel normlar tarafından takviye edildiği bir çevredir (North, 1990; Eggertsson, 2005).

Herkesçe bilinen bir gözlem olmasına rağmen, ‘kurumların önemli olduğu’nun kabûlü ‘kalkınma iktisatı’ ana çizgi literatüründe nispeten yeni bir fenomendir. Yıllar boyunca, egemen neo-klâsik gelenek, kurumsal faktörlerin önemini, eğer bütünüyle görmezden gelemediyse, küçümsedi. Özellikle denge modelleri, ekonomik gelişmeyi -hepsinin ekonomik çıktının denge seviyesini belirlediğine inanılan- sermayenin elde edilebilirliği, doğal kaynaklara ulaşım, emek arzı ve teknoloji gibi dışsal olarak belirlenen değişkenlerin bir fonksiyonu olarak tasvir eder (Solow, 1956; Swan, 1956). Eğitime ve ‘beşerî sermaye’nin kalitesine yatırım gibi faktörler üzerinde odaklanarak büyüme sürecini ‘içselleştirme’ yolunda en son teşebbüslere rağmen (meselâ, Romer, 1994), bu modeller niçin bazı ülkelerin zengin diğerlerinin fakir olduğu temel sorusu hakkında nispeten az şey söylemektedirler. Meselâ, bazı ülkelerin sermayeyi

diğer ülkelerden daha etkin şekilde toplamaya nasıl muktedir olduğunu ve niçin bazı ülkelerin, diğerleri böyle yapmakta başarısız olurken, mevcut teknolojileri ve beşeri sermayeyi etkili şekilde kullandığını izah etmezler.

■ Kurumlar ve Müteşebbislik

Tersine, politik ekonomi açısından, kurumlar bir toplumun insanî durumu karakterize eden bilgi problemlerinin ve müşevvik-temelli sınırların üstesinden gelmeye muktedir olup olmadığını belirler. Konu, kurumların bireylerin ve organizasyonların müteşebbisel davranışlarını nasıl kanalize ettiği. Müteşebbislik hayattır çünkü kalkınma genel olarak işleri yapmanın daha iyi yollarını keşfeden ve uygulayan insanların bir ürünüdür. Bunun ışığında bakıldığında, denge modelleri kalkınma sürecini anlamaya uygun değildir, zira bu modeller ekonomik aktörlerin davranışını bir 'verili' mâliyet ve fayda sınırlarına cevap veren hesaplama makinalarından pek az fazlası olarak tasvir ederler. Ancak, insan davranışı ilgili mâliyetler ve faydalarla ilgili 'data'nın asla 'verili' olmadığı, fakat bir evrimci büyüme süreciyle mütemediyen yaratılmasını gerektiren bir belirsizlik ve gayri mükemmel bilgi dünyasında vuku bulur.

Klâsik liberalizme göre, özel mülkiyet ekonomik evrim için daha sağlıklı bir çerçeve sağlar, çünkü o insanların çok sayıda diğer insanın müsaadesini gerektirmeksizin kendi kişisel plânlarının peşinde tecrübeler yaşayabileceği bir mahfuz alan sağlar. Özel mülkiyet hakları müteşebbisel davranış için alanı genişletmeye meyleder ve bir sonuç olarak sosyo-ekonomik problemlere önceden bilinmeyen çözümlerin yaratılabilmesi ve bir taklit süreciyle yayılabilmesi ihtimâlini artırır (Hayek, 1960;

Buchanan ve Vanberg, 2002). Mülkiyet sâhipleri arasında rekabet esastır zira sosyal aktörleri alternatif problem çözümlerine uyaran pazarlara girme ve işleri yapmanın yerleşik yollarına meydan okuma kapasitesidir. Bir güvenli mülkiyet hakları pazar ortamında kâr ve zarar hesabından kaynaklanan geri bildirim aynı zamanda, deneme ve yanılma rekabetinden doğmuş nisbî fiyat yapısı insanları kendilerinin üretim ve tüketim kararlarını arz ve talep kalıbındaki kaymalara adapte etmeye muktedir kıldıkça, makro-sosyal seviyede koordinasyonu kolaylaştırır. Daha fazlası, güvenli mülkiyet haklarının varlığı girişimci gayreti sıfır-toplamı karşılıklı etkileşimlerden ziyâde pozitif-toplamı karşılıklı etkileşimlere yönlendirmeye meyleder. Ekonomik işlemler, gönüllü oldukları zaman, ilgili tarafların tümü ex ante (fiilen-istenildiği gibi) faydalanmayı beklemedikçe gerçekleşmeyecektir. Bu yüzden, mülkiyet hakları, aktörlerin, onların değer ekleyen davranışları için ödüllendirilmelerini ve değer eklemeyen davranışlar için cezalandırılmalarını garanti ederek, kaynaklarını diğer insanları yararlandıracak şekilde kullanmaları için müşevvikler sağlar (Buchanan, 1986).

■ Kurumlar ve Belirsizlik

Bilginin eksik ve dağınık mahiyeti yüzünden, karar-alma dâima belirsizlik altında vuku bulur, fakat sağlam politik ekonomi perspektifinden, bu belirsizliğin derecesi tercihin kurumsal bağlamı tarafından etkilenir. Klâsik liberalizme göre, özel mülkiyet müesseseleri daha sağlamdırlar çünkü insanları, sistemik hata ihtimâlini azaltarak belirsizlikle mücadele etmeye muktedir kılar. Kararların merkezde alındığı rejimlerle kıyaslandığında, bir pazar düzeninde sâhipliğin dağılması hataların etkilerini nispeten küçük bir alanla sınırlamaya meyleder ve karar vericilere onların

8

ÇEVREYİ KORUMA

LEVIATHAN MI YOKSA MİNİMAL DEVLET Mİ?

■ GİRİŞ

EĞER BİRÇOK KİMSE TARAFINDAN HEM ÜLKEDE HEM dünyada sosyal adâletin gerçekleştirilmesinin ve fakirliğin azaltılmasının klâsik liberal ajandanın sınırlarını resmettiği düşünülüyorsa, o zaman, bu engellerin, çevresel bozulma âcil tehdidiyle karşılaştırıldıkları zaman, çok ufak kaldıkları düşünülür. İlgilerin pazarlar tarafından yaratılmış potansiyel olarak felâketli çevresel ‘düzensizlik’ üzerine kaydığı bir dönemde ‘kendiliğinden doğan düzenlerin’ üstünlüğü üzerine odaklanmak yanlış bir yönelim ve klâsik liberalizmin çağdaş kamu siyasası alanındaki en ağır problemle alâkasızlığını resmetmek gibi görünebilir.

Böylesine elverişsiz bir arka plâna rağmen, bu bölüm ileri sürmektedir ki, klâsik liberal çerçeve, çevresel koruma taleplerinden gelen meydan okumalara cevap vermek bakımından en iyi konum-

da olabilir. Spesifik olarak, bilgi üretimi ve müşevvikler meseleleri üzerinde bir odaklanma, kaynak tükenmesi meselelerini çözmeye çalışmanın en sağlıklı yolu olarak kolektif-iyi problemlerine adem-i merkezileştirilmiş çözümlere işaret etmektedir. Pazarlar ve özel mülkiyet hakları çevresel problemlere çözümlerin keşfinin kolaylaştırılmasında ve çevresel iyileştirmeleri sağlamak için gerekli müşevvikleri temin etmede oynayacak önemli bir role sâhiptir ve bu bakımından komuta ve kontrol regülasyonlarından ve merkezî olarak belirlenmiş fiyatlama plânlarından daha iyi bir konumda olabilir. Dahası, kuralların ve regülasyonların ‘piyasa başarısızlıkları’na mukabele etmek için gerekli olduğu yerlerde, bir ‘aşağıdan-yukarı’ evrimci rekabet prosesi aracılığıyla belirmelerine izin verildiğinde, onlar (pazarlar ve özel mülkiyet hakları) mevcut problemlere daha iyi adapte edilmiş olabilir. Çevresel dilemmaların global mahiyetinden dolayı bunun mümkün olmadığı yerlerde o zaman bu klâsik liberalizm için ‘en kötü durum’da bile hem ekonomik temellerde hem de sosyal adâlet temellerinde bir ‘yeşil Leviathan’ın gelişmesini tercih etmek için hâlâ pek az sebep var olabilir.

Yukarda özetlenen pozisyonu geliştirmek ve savunmak için bölüm dört seksiyona bölünmüştür. Gelecek seksiyon çevresel koruma meselelerine bir mülkiyet hakları yaklaşımı için klâsik liberal savunuyu (*case*) ortaya sermektedir. İzleyen üç seksiyon bu yaklaşıma ‘piyasa başarısızlığı’, komüniteryanizm ve eşitlikçi perspektiflerden yükselen potansiyel itirazlara cevap vermektedir.

■ KLÂSİK LIBERALİZM, MÜLKİYET HAKLARI VE ÇEVRENİN KORUNMASI

Çevre alanında klâsik liberlizme yaygın güvensizlik büyük

ölçüde neo-klâsik refah ekonomisinin ‘piyasa-başarısızlığı’ perspektifi yüzündendir. İyi işleyen piyasa ekonomilerinde, fiyatlar üreticilere ve tüketicilere kaynakların değişmekte olan elde edilebilirliğini (*availability*) işaret eden göstergeler olarak işler ve insanlara mevcut arz ve talep şartlarına cevaben ekonomize edici şekilde davranmak için müşevvikler sağlarlar. Ancak, neo-klâsik ekonomi perspektifinden, çevresel kaynaklar bir sağlıklı fiyat sinyalleri setinin yaratılmasını engelleyen ‘ortak-havuz’, dışsallık ve kolektif-iyi (*mal - good*) problemlerine tâbidir.

■ Piyasa-Başarısızlığı Argümanı

Ortak-havuz problemleri genel olarak kaynaklar ‘sâhiplenilmemiş’ olduğunda veya bir ‘açık erişim’ durumunda olduğunda vuku bulur. Meselâ, dalyanların (*fisheries*) (balık tutma alanlarının) idaresi gibi vâkalarda, bireysel balıkçılar stokları koruma yolunda pek az müşevvike sâhip olabilir, zira diğerlerini dışlama kapasitesi olmaksızın, kısa dönemde kendilerinin şahsî balık tutuşunu azaltma anlık fedakârlığı, ilgili aktöre uzun dönemde yeterince fayda sağlamayacaktır. Tersine, bir herkese açık balık tutma alanında herhangi bir balıkçının koruma kararı sâdece diğerlerine tutacak daha çok balık bırakacaktır. Bütün balıkçıların kolektif menfaati daha fazla koruyor olmasına rağmen, hiçbir bireysel balıkçı gerekli tedbirleri almak için bir müşevvike sâhip değildir -optimum strateji ‘bedavacı’ olmak ve stoklar bitinceye kadar balık tutmaya devam etmektir.

Ortak-havuz problemleri dışsallıklar genel meselesiyle yakından bağlantılıdır, dışsallıkların olduğu yerde, insanlar çevresel sonuçları olan kararların tüm faydalarını toplamaya ve tüm

mâliyetleriyle karşılaştırmaya muktedir değildirler. Örneğin, bir fabrika sâhibi atmosfere havayı kirletici maddeler yaydığı zaman, onun kararı, bunun etrafta yaşayan kimselere bindirdiği negatif dışsal mâliyeti yansıtan bir fiyat (bedel) ödememesi gerçeği tarafından etkilenebilir. Benzer şekilde, kirlilik ihtiva eden ürünler tüketen kimseler de, kısmen, üretim süreci esnasında üçüncü taraflara verilmiş zararı yansıtan bir fiyat ödemeye zorlanamadıkları için böyle yapıyor olabilir. Şüphesiz, dışsallıklar pozitif mahiyette de olabilir. Bir çiftçi, bir çekici doğa manzarasının yaratılmasına katkıda bulunan tarımsal metotların kullanılması yoluyla üçüncü taraflar için faydalar üretebilir. Ancak, çiftçinin bu tür faydalar için ödüllendirilmeyi talep etme kapasitesizliği (*inability*) ona bunları mevcut kamusal talebe uygun olarak arz etmesi için yetersiz müşevvik verebilir. Bu yüzden, hem pozitif hem negatif dışsallıklar durumunda çevresel eylemlerin özel ve sosyal mâliyetleri arasındaki birleşimdir ki 'piyasa başarısızlığı'nın örneklerini teşkil eder.

Birçok çevresel malın iki karakteristik özelliği dışsallıklar konseptiyle alâkalıdır: Dışlanamazlık (*non-excludability*) ve rekabete konu olmayan (*non-rivalrous*) tüketim. Dışlanamazlık bir malın üreticisi ödeme-yapmayanları o malın tüketiminden uzak tutmaya muktedir olmadığı zaman vuku bulur; ve rekabete konu olmayan tüketim, bir satıcıya bir ilâve tüketiciciye bir mal sağlamanın marjinal mâliyeti sıfır olduğu zaman vuku bulur. Bu iki özelliği sergileyen mallar kolektif mallar olarak bilinir ve neo-klâsik refah ekonomisine göre regüle edilmiş bir pazarda (olması gereken miktarın) 'altında üretilebilir'. Seyirlik manzaralar bir örnektir -ödemeyenleri böyle bir manzaranın faydalarından dışlamak zordur ve kalabalığın büyümesinin belli bir noktasına kadar¹, bir kimsenin manza-

rayı (görmeyi) tüketmesi diğerlerinin tüketimini eksiltmez. Diğer taraftan, kamu malları rakip-olunamaz tüketim özelliği sergiler fakat ödeme-yapmayanların dışlanması mümkündür. Neo-klâsik ekonomi perspektifinden, bir kârı-teşvik edici piyasanın işleyişi potansiyel tüketicilerin etkinsiz dışlanmasıyla sonuçlanabilir. Tabii park alanları (*reserves*) ve kamu parkları gibi çevresel mallar, bu görüşe göre, regüle edilmemiş pazarlarda uygunsuz miktarlarda arz edilir.

Eğer piyasa başarısızlıkları çevresel problemlerin kalbinde yatıyorsa, o zaman bu tür problemlere çözümün, bu başarısızlıkları 'düzeltmek' için iyi-tasarlanmış devlet müdahalelerinde yattığı düşünülür. Bu tür müdahaleler bir 'komuta ve kontrol' biçimini alabilirler veya 'fiyat-temelli' müşevvikleri ihtiva edebilirler. İlk durumda, kamu regülatörleri bir uygun davranış biçimini emreder. Bu bir balık avlama alanı gibi bir kaynaktan maksimum çekme (*extraction*) oranını belirleyen kotaların empozesini ve daha aşırı kullanımlarda menlerin ve yasakların devreye sokulmasını ilzam edebilir. Başka bir yerde, devletler en zararlı (fena) kirletme biçimlerini yasaklayarak, emisyon seviyelerine sayısal sınırlar koyarak veya merkezî olarak onaylanmış üretim teknolojilerini empoze ederek cevap verebilir. Hedefin pozitif dışsallık özelliklerine sâhip malların temini olduğu yerde devletler aynı zamanda malların uygun miktarlarda arz edilmesini temin etmek için kaynakları müsadere edebilir.

Diğer taraftan, 'fiyat-temelli' müdahale biçimleri bir belli çevresel sonucu emretmeye teşebbüs etmez, fakat, fiyat sistemine merkezî olarak empoze edilmiş tâdiller yoluyla hem pozitif hem negatif müşevvikleri kullanarak üreticiler ve tüketiciler tarafından davranışsal değişiklikleri teşvik etmeye çalı-

SONUÇ

POLİTİK EKONOMİDE ENTELEKTÜEL ÇATIŞMA-HATLARI, bugün, her zaman olduğu gibi, bireysel özgürlük ve devletin zorlayıcı gücü alanları arasındaki sınırları belirleme üzerinedir. Bu kitap boyunca anlaşıldığı biçimiyle klâsik liberalizm kendisinin müdafaasını sağlam politik ekonominin prensiplerine dayandırır. O, sınırlı rasyonalite ve kişisel-çıkar tarafından motive edilmiş davranışları sınırlama ihtiyacı veri alındığında, adem-i merkezi tecrübelerine müsaade eden ve insanları kendi yaşama tecrübelerinden sorumlu tutan bir çerçevenin sosyo-ekonomik ilerlemeyi, iktidarı, ister demokratik olarak seçilmiş ister başka türlü olsun, bir zorlayıcı otoritede merkezileştiren bir çerçeveden daha muhtemelen teşvik edeceğini ileri sürer.

Ancak, 2010 yılının sona erdiği sırada, kanaât sarkacı kesin olarak daha devlet-merkezli bir yaklaşım istikametinde savrulmuş görünmektedir. Finansal krizlere cevaplardan gelir

eşitsizliği üzerindeki endişelere ve çevresel korumaya özgürlüğün sağlayamayacağı şeyi devlet gücünün sağlayabileceği fikri bir kere daha yaygın biçimde paylaşılmaktadır. Politik ekonomide fikirler önemlidir ve iyi veya kötü, kanaât ortamındaki değişiklikler kurumsal değişikliğin istikametini etkiler. Eleştirmenler klâsik liberalizm savunusunun neo-klâsik ekonominin 'etkin pazarlar' hipotezinin altında yatan insan rasyonalitesi hakkındaki hayâlperest varsayımlara dayandığını düşünür. Klâsik liberallerin, genellikle, insan hayatını şekillendiren ortak kimlikleri hiç takdir etmeyen veya çok az takdir eden bir asosyal birey konseptine sâhip olduğu düşünülür. Son olarak, klâsik liberalizmin sosyal adâlet ve güç ile sosyal statünün eşitsiz dağılımı sorunlarına ilgisiz olduğu düşünülür. Bu sayfalarda sunulmuş olan argümanlar göstermeye çalıştı ki, bu ithamların hiçbiri, yaygın biçimde zikredilmelerine rağmen, eleştirel incelemeye mukavemet edemez.

Son yıllarda vuku bulan liberalizasyona doğru hareketin ölçüğü genellikle abartılmış olmasına rağmen, böyle tedbirler için desteğin buharlaşma hızı klâsik liberalizmin bir sağlam politik proje olarak yaşayabilirliği hakkında ciddi endişeler doğurmaktadır. Geleneğin eleştirmenleri uzun süredir ileri sürmektedir ki, bir kendi-kendini regüle edici kendiliğinden doğan düzen tarafından bir arada tutulan toplum nosyonu sağlam (*stable*) değildir ve kendisi devlet gücünde bir büyüme için 'kendiliğinden doğan' talepler üretecektir. Bir dereceye kadar bu eleştiriler haklı görünmektedir. Bir taraftan, toplumda karmaşık bir düzenin bir tür idarî kontrol biçimi olmaksızın doğabileceği nosyonu karşı-sezgiseldir (*counter-intuitive*). İnsanın, sinyalleme mekanizmaları ve evrimci seleksiyon aracılığıyla parçalı (adım adım) gelişmeyi vurgulayan bir geleneğin, ekonomik ilerleme, daya-

nışma ve sosyal adâletin bir yasama organının kararıyla (*legislative pen*) elde edilebileceğini iddia eden düşünce okullarından daha az popüler olabileceğini kavramak için, Hayek'in insan aklının daha kendisini 'büyük' veya 'açık' toplumdaki hayata adapte etmek zorunda olduğu argümanını kabûl etmesi gerekli değildir (bkz., Hayek, 1988). Aynı şekilde, şüphesiz bir vâkadır ki, politikacılar evrimci değişiklik tarafından tehdit edilmiş hissedenenlerin ekonomik ve kültürel menfaatlerini temsil eden organize grupların devamlı baskısı altına girecektir. Siyasal gücü ellerinde tutma arzusu tarafından motive edilmiş politikacıların bu tür taleplere direnmeye dâima muktedir olacaklarını beklemek gayri gerçekçi olabilir.

Ancak, bu noktaları kabûl etsek dahi klâsik liberalizmin bir politik proje olarak yaşayamaz olduğu söylenemez, çünkü politik ekonomide yaşayabilirlik sorunu dâima nisbî bir sorundur. Klâsik liberal düzenin bir 'pür' biçimi ideal ölçüde ulaşılamaz olabilir, fakat 'minimal devlete doğru' bir hareketi vâkasını (*case*) enforme eden prensipler yine de diğer alternatiflerden daha uygulanabilir olduğunu gösterebilir. Bu sayfalarda ifade edilen argümanlar iddia etmektedir ki, piyasa-başarısızlığı ekonomisi ile komüniteryen ve eşitlikçi gelenekler zorlayıcı otorite için tahayyül ettikleri daha geniş rolün kendilerinin ifade edilmiş hedeflerini nasıl teslim edebileceğinin (gerçekleştirebileceğinin) sağlıklı bir anlatımından mahrumdur. Belirsizlik ve eksik (gayri mükemmel) bilgi tarafından karakterize edilen bir dünyada güçleri regüle edici otoritelerin ellerinde merkezileştirerek ekonomik istikrarı (sağlamlığı) teşvik etme teşebbüsleri muhtemelen sistemik' başarısızlık ihtimâlini artıracaktır. Bireysel ve komünal kimliklerin bir dâimî akış hâlinde olduğu bir dünyada, 'kamusal alan'ın alanı-

nı genişleterek bir ortak kimliği kurumsallaştırma teşebbüsleri muhtemelen kültürlerarası karşılıklı değişim ve anlayış prosesinin önünü kapatacaktır. Ve, farklı kültürlerle, tarihlere ve inanç sistemlerine sâhip insanların karşılıklı davranış içinde olduğu bir dünyada, sosyal adâleti devletin yasama güçleri yoluyla uygulama teşebbüsleri muhtemelen etik öğrenmeyi engelleyecek ve dayanışmadan ziyâde çatışmayı teşvik edecektir.

Bir anlamda, klâsik liberalizmi bir ütopyacı proje olarak tasvir etmek doğru olacaktır, fakat klâsik liberalizmin ilgili olduğu ütopyacılığın çok özgül bir biçimidir. İnsanî durumun temel özelliklerinden ayrı düşmekten uzak, klâsik liberal bir düzen için savununu (*case*) bilgi problemi ve müşevvik problemi tarafından konulan sınırların ve rakip ütopya tekliflerinin bu sınırlarla mücadele etme (baş etme) kapasitesinin araştırılmasından doğar. Bu yüzden, klâsik liberalizm hangi politik ütopyaların işlemez olduğunu keşfetmeyi ve bir işleyebilir ütopyanın saygı göstermesi gereken üniversal şartları tasvir etmeyi amaçlar.

Ancak, bu ‘mutedil’ ütopyacılığın bir tutarlı uygulaması ‘minimal devlete doğru’ bir hareket için tüm teklifleri enforme etmelidir - ve tam da bu noktada klâsik liberalizm en büyük meydan okumasıyla karşılaşır. Klâsik liberaller piyasa mübadelesini kolaylaştıran ve sivil toplumun desantralize evrimine müsaade eden bir kurumsal çerçeveden doğan faydaların detaylı bir anlatımını sunarken, sağlam politik ekonominin prensipleri böyle bir çerçeveyi meydana getirebilecek prosesler ve mekanizmalar konusunda açık rehberler (*guidelines*) sunmaz. Bilgi problemine ve müşevvik problemine dikkat etmek, böyle bir çerçeveyi yasama kararı yoluyla meydana getirmeye

yolundaki her teşebbüse karşı bir şüpheci tavır telkin eder. Yasama organları (kanun yapıcılar) mahâllî bağlamlara yeterince hassas bir kurumsal reform prosesini uygulama bilgisine gayri muhtemelen sâhip olacaklardır ve onların böyle bir reformu takdim etmek (*introduce*) için sâhip oldukları güçleri daha büyük oldukça bir oportünist tarzda davranma müşevviki daha büyük olabilir. Diğer taraftan, hiyerarşik yapılar, belli durumlarda, ‘kendiliğinden doğan düzen’ üzerinde etkinlik avantajlarına sâhip olabileceğinden, evrimci büyüme prosesinin içinde açılacağı (*unfold*) (gelişebileceği) bir özel veya ayrı mülkiyet çerçevesi yaratmak için yasama eylemi ihtiyacı da söz konusu olabilir.

Evrimci yaklaşımların nisbî meziyetleri ile daha liberal bir rejime geçişi dizayn etmeye çabalayanlar arasındaki tartışma gelişmekte olan dünya bağlamında daha aşikârdır. Klâsik liberalizm kurumsal reformu teşvik etmede ulus-üstü yapıları ve geniş-ölçekli gelir transferlerini vurgulayan yaklaşımların neredeyse üniversal başarısızlığı için tutarlı bir izah önerir. Ancak, aynı zamanda, devletin daha düşük seviyelerinin gelişmekte olan dünyada başarılı kurumsal değişimin birimleri (*agents*) olabilmeleri ihtimâli bir tarafa bırakılamaz. Klâsik liberalizmin uluslararası ölçekte bir ‘zarar verme’ felsefesine işaret etmesine rağmen, o, bunun ötesinde, ekonomik ve sosyal gelişimin esas önşartları olan güvenli mülkiyet hakları çerçevesini yaratmak için hangi seviyede bazı devlet eylemlerinin gerekli olabileceğini tâyin edemez.

Yukardaki gerilimler aynı zamanda dünyanın gerçekte işleyen mülkiyet haklarının ve bir piyasa ekonomisinin temel alt yapısına sâhip olan kısımlarında liberalleşme tedbirlerini dev-

reye sokma tekliflerini de etkiler. Eğer yoksulluğa ve ‘kamu hizmetlerinin’ sunulmasına devlet merkezli yaklaşımlardan bir uzaklaşma hareketi olacaksa, o zaman siyasa yapıcılarını bir evrimci yaklaşımla bir daha ‘kurucu’ yaklaşım arasında bir tercih yapmak zorunda kalacaktır. Bir evrimci perspektiften gerekli olan her şey, devlet tarafından-tedarik edilen hizmetlerin özel ve gönüllü sektörlerden gelen rekabete açık olması ve insanlara, eğer bu hizmetleri kamu sektörü dışında almayı tercih ederlerse, vergilerinin bir oranının iade edilmesidir. Bu yaklaşımın temelinde yatan varsayım, ‘etkinsiz’ devlet birimlerinin açık rekabet karşısında ‘yok olacağı’dır. Bununla beraber, devlet tekel gücünün tarihi ve mevcut vergiyle finanse edilmiş birimlerin sâhip oldukları muazzam avantajı veri alındığında, arzu edilen ‘yaratıcı tahrip’ sürecini kolaylaştırmak için devlet tekellerini bilinçli olarak ‘kırmaya’ ihtiyaç olduğu da ileri sürülebilir.

Bu mahiyette dilemmalar çevresel koruma alanında daha da açıktır. Bir taraftan, çevresel problemlerin karmaşıklığı ile uğraşmak (mücadele etmek) için gerekli yeni ve daha akıcı mülkiyet hakları yapıları, eğer devletler ilgili kurumları ‘dizayn’ etme çabası içinde çok aktif bir rol oynarsa, gayri muhtemelen vâki olacaktır. Diğer taraftan, çevresel varlıkların fillen regülasyonuna ve idaresine böylesine müdâhil olmuş devletlerle, herhangi bir klâsik liberal reform programının en azından kurumsal dizaynının bir unsurundan nasıl kaçınabileceğini anlamak zordur.

Nihaî analizde, ister evrimci ister kurucu bir rotada olsun, klâsik liberalizmin ilerlemesi politik yargı ve mahâllî şartların (durumların) bilgisi sorularına dayanacaktır (bağlı olacaktır).

Ancak, bu, aynı zamanda, ‘olayların’ farklı çizgilerde reformlar için fırsatlar sağlamaktaki ve bu tür reformlara engeller üretmekteki rolüne de hayati biçimde dayanacaktır. Çok az şüphe olabilir ki, Doğu Avrupa’da ve başka yerlerde sosyalist projenin çöküşü, son yıllarda, yeterince hayata geçirilememiş olmasına rağmen, liberalizasyon hareketi için önemli bir ivme sağladı. Aynı şekilde, 2008 krizi, liberalleşme trendini devlet gücünün kitlevi yayılmasını savunan bir anlatıyı ilerletmek için geri çevirmek isteyen kimselere bir fırsat sağladı. Klâsik liberalizmin siyasal iklimdeki mevcut fırtınaya dayanıp dayanamayacağı ve sosyal demokrasinin çelişkileri daha aşikâr hâle geldikçe doğacak müstakbel reform fırsatlarından yararlanıp yararlanamayacağı, onun, günün egemen kanaâtlerine verdiği cevapların açıklığına bağlı olacaktır. Bu kitabın amacı klâsik liberalizme doğru bir hareketin nerede ve nasıl vuku bulabileceği değil, fakat entelektüel ortamın gittikçe illiberal bir geleceğe işaret eden unsurlarına meydan okumaktır. Ancak, mevcut enkazdan klâsik liberalizmin bir siyasal güç olarak yeniden doğuşunu görebiliriz. Nerede ve nasıl, bu, klâsik liberalin tahmin kapasitesinin ötesindedir.

SONNOTLAR

■ İKİNCİ BÖLÜM

- 1 Tahıl pazarı gibi, 'mükemmel rekabetçi' yapılara genellikle yakından benzediği düşünülen tarımsal pazarlarda uygun üretim ve idare tekniklerinin bilgisinin 'verili' olması çoğu zaman söz konusu değildir. O'Driscoll ve Rizzo'nun (1996: 109) işaret ettiği üzere, bağların bakımı (*tending*) ve hatta yiyecek mısırın yetiştirilmesi gibi aktivitelerde farklı üretim teknikleri gerçekten yan yana yaşar. Bu yüzden, neo-klasik rekabet anlayışının bu marketlerde bile uygun olup olmadığı şüphelidir.
- 2 2008-2010 periyodu '*subprime*' ipotek kredisi balonu adı verilen şeyi tâkip etmiş olan finansal krize cevap olarak, tüm belli başlı demokrasiler kesinlikle böyle panik tedbirlerine başvurmuş görünmektedir -tartışılabilir şekilde, merkez bankaları tarafından on yıl boyunca tâkip edilmiş ziyâdesiyle gevşek para politikası periyodu tarafından meydana getirilmiş bir balon. Bir tarafta ABD hazinesinin ipotekli konut kredisi pazarına 'önceden emsâli olmayan' müdahale ihtiyacı için vahiysel açıklamaları daha geniş bir finansal paniği şiddetlendirmiş görünmektedir. Diğer tarafta, bir tenkitçi siyasa-yapıcıları kitlesi açıkça bu müdahaleyi bir destekleyince birçok diğer siyasa-yapıcısı bunu tâkip etti, aşıkârdır ki, bir 'hiçbir şey yapma' yaklaşımını tercih ediyor gibi tasvir edilme korkusu yüzünden. Bu noktada bu tedbirlerin muhtemel etkisi üzerinde daha fazla yorum yapmak müm-

- kün değil, fakat en azından politikacıların bu olaylara cevap verme tarzları 'sürü etkisi'nin pazarlara sınırlı olmadığını anlatır görünmektedir.
- 3 Bu, devlet regülasyonunun tüm farklılıkları (heterojeniteyi) ortadan kaldırdığını imâ etmek değildir. Meselâ, bankacılık endüstrisinin durumunda, önemli sayıda kurumun, finansal krizi hızlandıracak borç verme pratiklerinden daha muhafazakâr bir yaklaşım lehine kaçınmaya çalıştığını gösteren kanıtlar vardır (Friedman, 2009: 153-4). Buradaki mesele bu tür çeşitlilik için alanın kanunî regülasyon tarafından daraltılacak olmasıdır. Homojenize edici etki en fazla legal olarak belirli bir eylem biçimini gerektiren regüle edici buyruklar durumunda ortaya çıkar, fakat bu etki aynı zamanda regülasyonun spesifik bir davranışı buyurmakla beraber aktörleri 'sürüyü tâkip etmeye' teşvik ettiği durumlarda da önemlidir. Sürüyü tâkip etmeye cesaretlendirme fenomeni kredi derecelendirme işinde bilhassa aşikâr olmuş görünmektedir, ki kredi derecelendirme işinde finansal regülatörler tarafından az sayıdaki derecelendirme firmalarına bir imtiyazlı pozisyonun ihсан edilmesi çok sayıda finansal kurumu bu organlar tarafından sağlanan kredi derecelendirmelerinde şüpheye yer olmadığını kabûle teşvik etti (Friedman, 2009; White, 2009).
- 4 Stiglitz (2009) tarafından ileri sürüldüğü üzere finansal krizin, regüle edici organlar arasında bir *laissez-faire* mentalitesini ve finansal pazarlarda 'herkes için serbestliği' teşvik eden 'muhafazakâr ideolojinin' egemen etkisi tarafından kolaylaştırıldığını iddia etmek yetmeyecektir. Diğer taraftan, finansal pazarların 'regüle' edilmemiş olması söz konusu değildir. Daha ziyâde, kriz, kredi-derecelendirme şirketlerine ihсан edilmiş rekabetten yasal koruma gibi 'aşırı-regülasyon' ile, başka yerlerde, düşük-gelirli hane halklarına borç vermede kontrollerin gevşetilmesi gibi 'yetersiz-regülasyon'un bir kombinasyonunu tâkip etmiş görünmektedir. Öbür yandan, varsayalım ki, Stiglitz'in kabûl ettiği gibi bir ideoloji tesirliydi. Eğer regülatörler bir müdahaleci veya 'sosyal demokrat' ideolojinin tesirinde olsaydı sistemik başarısızlık ihtimâlinin azalmış olacağına inanmak için hiçbir sebep yoktur. Regülatörlerin karşısına çıkan temel problem, belirsizlik ve eksik bilgi karşısında, hangi regülasyoncu müdahalelerin en etkili olmuş olacağına karar vermek olacaktır. Rakip regüle etme modellerinin birbirine karşı test edilmesine müsaade edecek bir rekabetçi prosesin yokluğunda, yanlış modelin zorlanması hâlinde herhangi bir regülasyonlar setinin legal olarak uygulanması sistemik başarısızlık ihtimâlini arttıracaktır. 'Serbest piyasalar' için savunu, müdahalelerin bir kurumsal boşlukta vuku bulmasıyla, hiçbir regülasyonun olmaması gerektiği değildir, fakat farklı regüle edici standartlar arasında rekabet olması gerektiğidir. Regülasyoncu dizaynın monopolist kontrolü sistemik başarısızlık ihtimâlini azaltmaz, bilakis artırır.
- 5 Piyasa fiyatlarının bedavacı modelinin kendi şartlarıyla bile sorgulanabilir olduğu not edilmelidir. Bilgisiz pazar katılımcılarının mâliyetli datayı ara-
- yıp bulmuş olanların sırtında bedava gidebileceği sonucuna varmak için Grossman ve Stiglitz fiyatların ânında tam enformasyon dengesine uyduğunu varsaymaktadır. Ancak, Streit'in (1984: 393-4) işaret ettiği üzere, bu, tüccarların, bilgilerinden, bu bilgiler daha genel olarak elde edilebilir hâle gelmeden önce, kâr edemeyeceklerini varsayan bir gerçekçi olmayan sonuçtur. Yalnızca daha düşük bir fiyattan almak ve daha yüksek bir fiyattan satmak yoluyla ki –yani 'araştırma'dan bir kâr gerçekleştirerek– pazar yeni işfa edilmiş dataya uyarılır. Ancak, denge durumunda, tanımı icabı, herhangi bir ticaretin olması için yer yoktur (Thomson, 1992, 38-9).
- 6 Kredi derecelendirme şirketlerinin risk değerlendirmelerinde hata yapmaları ve 2008 finansal krizindeki müteakip rolü şöret için rekabetin asimetric enformasyon ve ters seçim problemlerinin üstesinden gelmeye yardımcı olabileceği tezini zayıflattığı ileri sürülebilir. Ancak, bu, çıkartılacak yanlış bir sonuç olur. Daha önce işaret edildiği üzere, kredi derecelendirme kuruluşları, onların performanslarından bağımsız olarak yerleşik derecelendirme kuruluşlarına dâimî bir gelir akışını garanti eden hükümet emirleri tarafından rekabetten korundu. Bu firmalara ihсан edilen legal imtiyazlardır ki derecelendirme işine girişi sınırlandırmıştır ve böylece alternatif risk değerlendirme modellerinin piyasaya girişinin ve mevcut firmalar için rakip iş modellerinden doğan imkânlarla uyumlu kalma müşevvikinin altını oymuştur. (Friedman, 2009; White, 2009).
- 7 'Paternalizmi haklılaştırmaya yönelik en son teşebbüs davranışsal iktisattan geldi. Bu düşünce okuluna göre, bireysel aktörler bir dizi 'irrasyonel davranış' ve 'irade zayıflığı'ndan kaynaklanan 'bilişsel önyargılar' dizisine ve onların 'hakikî tercihlerini elde etmelerini engelleyen enformasyonu muameleğe tâbi tutmakta (işlemekte) güçlüklerle (zorluklara) mütemayildir (Bkz. meselâ, Jolls ve Sunstein, 2006). İddia edilir ki, böyle 'irrasyonel' davranışlar 'uzmanlar' tarafından enforme edilen münasip biçimde dizayn edilmiş kamu siyasal müdahaleleri tarafından 'düzeltilebilir'. Ancak, bu argümanlardaki temel problem insanların 'hakikî tercihlerinin ne olduğu ve bilişsel önyargıların niyetlenimemiş negatif sonuçlar hâsil edilmeden nasıl 'düzeltileceği' bilgisinin ilgili siyasa yapıcılara verili olduğunu varsaymalarıdır. Bununla ilgili literatür aynı zamanda halkı münasip istikamete 'dürtülmek' ile görevlendirilmiş 'uzmanların' kendilerinin bilişsel önyargılara –meselâ, kendilerinin başkalarının hatalarını düzeltme kapasitelerinin abartılması gibi– tâbi olma ihtimâlini de ihlâl etmektedir. Hayek'ten mülhem bir davranışsal iktisat eleştirisi için Rizzo ve Whittman'ın (2008) tartışmasına bakın. Bu kitabın 6. Bölüm'ü refah devleti bağlamında bu argümanları detaylı şekilde tartışmaktadır.
- 8 Bu 'tarihçi okul iktisatı' ile birleştirilen türden bir 'kurumsal' argüman değildir. Tarihçi okul iktisatı, ekonomik teorinin varsayımlarının –müşevviklere beşerî heveslilik gibi– yalnızca pazar kapitalist sistemi bağlamında

konuyla alâkâli olduğunu ileri sürdü, pazar-dışı kurumlarda aktörlerin müşevviklere ve enformasyona rasyonel bir biçimde cevap vermediği (*respond*) imasıyla. Ancak, buradaki argüman şudur: İnsanlar, kurumsal bağlam ne olursa olsun, enformasyona ve müşevviklere karşı duyarlıdır, fakat bağlam hem insanların karşı karşıya kaldığı enformasyonun kalitesini hem insanların karşı karşıya kaldığı müşevviklerin yapısını belirler. Bu ayırım hakkında daha fazlası için, bkz. Boettke vd. (2007)

■ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- 1 'Komüniteryen' terimi bu bölümde ve baştanbaşa tüm kitapta bir sâbit politik pozisyona işaret etmekten ziyâde belirli tip bir argümana işaret etmek için kullanılmaktadır. Siyasal teoride 'komüniteryen' terimi umumiyetle MacIntyre (1981) ve Taylor (1985) gibi, Rawls gibi liberaller tarafından benimsenen bireyselci kişi anlayışını ve onun akıl ve adâlet nosyonlarıyla ilişkisini eleştiren yazarları tasvir etmek için kullanılmaktadır. Ancak, bu argümanların veçhelerini kullanan veya onlardan etkilenmiş olan birçok yazar kendilerini siyasal komüniteryenler olarak görmezler. Bu kitapta 'komüniteryen' terimi –beşerî var oluşun 'sosyal' yönünü, tercihin içsel tabiatını ve kolektif tercih proseslerinin ve özeld müzakereci demokrasinin sosyal öğrenmeyi kolaylaştırma ve güven inşa etme bakımından en iyi konumda olduğu iddiasını vurgulayan bir argüman stiline işaret eden– biraz daha gevşek anlamda kullanılmaktadır. Terimin bu kullanımda kendilerini 'liberaller' (meselâ; Miller, 1989, 1995) veya 'farkın destekçileri sayan (meselâ, Young, 1990, 2000), fakat yine de kendilerinin müzakereci demokratik kurumlar tercihlerini savunmak için bir komüniteryen argüman tarzına başvuran birkaç yazar vardır.
- 2 Habermas'ın argümanları epeyce etkili oldu. Yazarlar arasında etkin müzakerecinin uygun şartları hakkında ince farklar var iken, geniş bir yazarlar yelpazesi bir demokratik temada değişmelere müracaat ederler. Bunlar, meselâ, Benhabib (1996), Bohman (1996), Cohen ve Arato (1992), Fraser (1993), Laclau ve Mouffe (1985) ve Mouffe'yi (1993) kapsar. Birçok müzakereci demokrasinin doğru bir şekilde 'komüniteryenler' olarak tasvir edilebilmesine rağmen, Habermas'tan etkilenenlerin birkaçı kendilerini liberal eşitlikçi gelenek içine yerleştirirler –meselâ, Guttman ve Thompson (2004).
- 3 Buradaki imâ demokratik prosesin etkili olması için vatandaşların fiilen siyaset hakkında her şeyi bilmesi gerektiği değildir. Prensip, bir vatandaşın yasama faaliyetinin mekanizmaları hakkında bilgi sâhibi olmasına, bir tüketicinin tükettiği malların üretimine dâhil olan üretim prosesinin tüm detaylarını bilmesi ihtiyacından daha fazla ihtiyacı yoktur. Daha ziyâde buradaki argüman şudur: Yasama faaliyetinin fırsat mâliyeti gibi, enforme

edilmiş olmanın bireysel vatandaşların menfaatine olacak daha detaylı meselelerde, gerçekte onların böyle olması için az –ve bir pazarda alış satış yapan eşit bir kimsenininkinden çok daha az– müşevvik vardır.

■ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- 1 Bu bölüm Meadowcroft ve Pennington'da (2007) sunulmuş argümanlara dayanmaktadır.
- 2 Fukuyama (1995) pazar kurumlarının fiilen savaş-sonrası Japonya'ya 'em-poze edilmiş' olma derecesini, onun yerine birçok geleneksel Japon kurumlarının zaten özel mülkiyete ve ticarete destek verecek şekilde evrilmiş olduğunu ileri sürerek, sorgulamaktadır.
- 3 Bu eserde, Otteson ikna edici biçimde göstermektedir ki, 'Adam Smith Problemi' –yani Adam Smith'in *The Theory of Moral Sentiments*'da insanların empati ve arkadaşça-hisler geliştirme kapasitesi üzerindeki odaklanılması ile *The Wealth of Nations*'da 'kişisel-çıkarın' esas oluşu üzerindeki odaklanılması arasında var olduğu ileri sürülen çelişki– denilen şey bir hayâldir. Otteson'un gösterdiği gibi, Smith farklı sosyal normlar ve beklentiler tiplerinin farklı sosyal bağlamlarda uygun olduğunu göstermeye teşebbüs ediyordu.
- 4 Terim Montesquieu tarafından icat edildi: Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, Marquis de (1748 / 1961), 'Doux Commerce' tezinin son ve kapsayıcı bir açıklaması için bkz. McCloskey (2006)
- 5 Bu bağlamda 'aile' teriminin kullanımı yalnızca 'çekirdek' aileyle ve resmî evliliklerle sınırlı değildir, fakat aynı zamanda aynı-cinsiyetten çiftler ve öbür türlerden yakın arkadaşlıklar gibi diğer 'aile-benzeri' ilişkileri de kapsayabilir.
- 6 Hudson Institute'un bulgularına göre, ABD'nin diğer ülkelere özel bağışları, bütün donör ülkelerin birlikte verdikleri resmî devlet yardımlarının toplam miktarına yaklaşmaktadır.
- 7 Birleşik Krallık Eğitim ve Yetenekler Bakanlığı tarafından yayımlanan rakamlara ve Rowntree Foundation'ın bir son raporuna göre (bedava öğle yemeği listesinde olanlar olarak tanımlanan) çeşitli etnik ve kültürel gruplardan çalışan-sınıf erkek çocukları ile yalnızca yüzde 17'sinin GCSE puanlarında beş veya daha fazla A-C kazanmasıyla en kötü performansı gösteren 'Beyaz İngiliz' arasında eğitimsel kazanımda kitlevî farklılıklar vardır. Karşılaştırılabilir rakamlar Çinli kategorisi için %70, Hintliler için %40'tan fazla, Bangladeşliler için %38, Pakistanlılar için %32, Siyah Afrikalılar için

KAYNAKÇA

- Acemođlu, D., Johnson, S., Robinson, J.A. (2000) The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation, *American Economic Review*, 91 (5): 1369-1401.
- Adaman, F., Devine, P. (1997) On the Economic Theory of Socialism, *New Left Review*, 221: 523-37.
- Adsera, A., Ray, D. (1999) History and Coordination Failures, *Journal of Economic Growth*, 3: 267-76.
- Akerlof, G. (1970) The Market for Lemons: Quality, Uncertainty and the Market Mechanism, *Quarterly Journal of Economics*, 97 (4): 543-69.
- Akerlof, G. (2002) Behavioural Macro-economics and Macro-economic Behaviour, *American Economic Review*, 92: 411-33.
- Akerlof, G., Shiller, R. (2009) *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why it Matters for Global Capitalism*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Alchian, A. (1959) Uncertainty, Evolution and Economic Theory, *Journal of Political Economy*, 58 (3): 211-21.
- Alchian, A., Demsetz, H. (1973) The Property Rights Paradigm, *Journal of Economic History* 3(1): 16-27.
- Allison, P. (1992) The Cultural Evolution of Beneficent Norms, *Social Forces*, 71 (2): 279-301.
- Anderson, E. (1990) The Ethical Limitations of the Market, *Economics and Phi-*

- Iosophy*, 6: 179-205.
- Anderson, T., Benson, B., Flanagan, T. (2006) *Self-Determination: The Other Path for Native Americans*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Anderson, T., Hill, P.J. (2004) *The Not So Wild, Wild West: Property Rights on the Frontier*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Anderson, T., Leal, D. (2001) *Free Market Environmentalism*. New York: Palgrave.
- Arne, R. (2002) Entrepreneurial City Planning. Beito, T., Gordon, P., Tabarrok, A. (der.), *The Voluntary City*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press içinde.
- Ameson, R. (1996) Equality and Equal Opportunities for Welfare, Pojman, L., Westmoreland, R. (der.), *Equality: Selected Readings*. New York: Oxford University Press içinde.
- Arrow, K. (1963) Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care. *American Economic Review*, 53: 941-73.
- Arrow, K., Debreu, G. (1954) Existence of an Equilibrium for a Competitive Economy. *Econometrica*, 22: 265-90.
- Axelrod, R. (1984) *The Evolution of Cooperation*. New York: Basic Books.
- Ayittey, G. (2008) The African Development Conundrum. Powell, B. (der.), *Making Poor Nations Rich*. Stanford, CA: Stanford University Press içinde.
- Baden, J., Stroup, R. (1979) Property Rights and Natural Resource Management. *Literature of Liberty*, 2: 5-44.
- Badhwar, N. (2006) International Aid: When Giving Becomes a Vice. *Social Philosophy and Policy*, 23 (1): 69-101.
- Barber, B. (1984) *Strong Democracy*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Barr, N. (1992) Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation. *Journal of Economic Literature*, 30: 741-803.
- Barro, R. (1991) Economic Growth in a Cross-Section of Countries. *Quarterly Journal of Economics*, 106 (2): 407-43.
- Barry, B. (1995) *Justice as Impartiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Barry, B. (2001) *Culture and Equality*. Cambridge: Polity Press.
- Barry, J. (1999) *Rethinking Green Politics*. Londra: Sage.
- Barry, N. (2004) Political Morality as Convention. *Social Philosophy and Policy*, 21 (1): 266-92.
- Bate, R., Montgomery, D. (2006) Beyond Kyoto. Booth P. (der.) *Towards a Liberal Utopia?* Londra: Continuum içinde.
- Bauer, P. (1971) *Dissent on Development*. Londra: Wiedenfield & Nicholson.
- Bauer, P. (1993) *From Subsistence to Exchange*. Princeton, NJ: Princeton University Press içinde.
- Beaulieu, S., Subrick, R. (2006) Poverty Traps and the Robust Political Economy of Development Assistance. *Review of Austrian Economics*, 19: 217-26.
- Becker, G. (1971) *The Economics of Discrimination*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Beckerman, W., Pasek, J. (2001) *Justice, Posterity and the Environment*. Oxford: Oxford University Press.
- Beenstock, M. (2009) Market Foundations for the New Financial Architecture. Booth, P. (der.), *Verdict on the Crash: Causes and Policy Implications*. Londra: Institute of Economic Affairs içinde.
- Beito, D. (1997) This Enormous Army: The Mutual Aid Tradition of American Fraternal Societies before the Twentieth Century. Frankel-Paul vd. (der.), *age* içinde
- Beito, D. (2000) *From Mutual Aid to the Welfare State*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.
- Beitz, C. (1979) *Political Theory and International Relations*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Benson, B. (1989) The Spontaneous Evolution of Commercial Law. *Southern Economic Journal*, 55 (3): 644-61.
- Benhabib, S. (der.) (1996) *Democracy and Difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Bereger, A., Udell, G. (1992) Some Evidence on the Empirical Significance of Credit Rationing. *Journal of Political Economy*, 100 (5): 1047-77.
- Berggren, N., Jordahl, H. (2006) Free to Trust: Economic Freedom and Social Capital. *Kyklos*, 59 (2): 141-69.
- Bergh, A. (2006) Is the Swedish Welfare State A Free Lunch? *Econ Journal Watch*, 3 (2): 210-35.
- Bemstram, M. (1995) Comparative Trends in Resource Use in Market and Socialist Economies. Simon, J. (der.), *The State of Humanity*. Cambridge, MA: Blackwell içinde.
- Bessard, P. (2008) Challenges of Mixed Economy Solutions in Healthcare: The Examples of Switzerland and Singapore. *Economic Affairs*, 28 (4): 16-21.
- Bhagwati, J. (2004) *In Defence of Globalisation*. Oxford: Oxford University Press.
- Bhalla, S. (2002) *Imagine There's No Countries: Poverty, Inequality and Growth in the Era of Globalisation*. Washington, DC: Institute for International Economics.
- Boettke, P. (1994) The Reform Trap in Economics and Politics in the Former Communist Economies. *Journal des Economistes et des Etudes Humaines*, 5 (2): 267-93.
- Boettke, P. (1997) Where Did Economics Go Wrong? Equilibrium as a Flight from Reality. *Critical Review*, 11 (1): 11-64.
- Boettke, P., Coyne, C., Leeson, P. (2007) Saving Government Failure Theory from

- Itself. *Constitutional Political Economy*, 18 (2): 127–43.
- Boettke, P., Coyne, C., Leeson, P., Sautet, F. (2005) The New Comparative Political Economy. *Review of Austrian Economics*, 18 (3–4): 281–304.
- Bohman, J. (1996) *Public Deliberation*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Bond, E.W. (1984) A Direct Test of the Lemons Model: The Market for Used Pickup Trucks. *American Economic Review*, 72 (4): 801–4.
- Botkin, D. (1990) *Discordant Harmonies*, New York: Oxford University Press.
- Bowers, J., Cheshire, P. (1983) *Agriculture, the Countryside and Land Use*, Londra: University Paperbacks, Methuen.
- Brehm, J., Rhan, W. (1997) Individual Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital. *American Journal of Political Science*, 41: 999–1023.
- Brennan, G., Lomasky, L. (1993) *Democracy and Decision*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Brighouse, H. (2000) *School Choice and Social Justice*, Oxford: Oxford University Press.
- Brighouse, H. (2002) Democracy and Inequality, Carter, C., Stokes, G. (der.), *Democratic Theory Today*, Cambridge: Polity Press içinde.
- Browne, M., Dorphinghaus, H. (1993) Information Asymmetries and Adverse Selection in the Market for Individual Medical Expenses Insurance. *Journal of Risk and Insurance*, 60 (2): 300–312.
- Buchanan, A. (1984) The Right to a Decent Minimum of Health–Care. *Philosophy and Public Affairs*, 13: 55–78.
- Buchanan, J.M. (1969) *Cost and Choice*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Buchanan, J.M. (1986) *Liberty, Market and State*, Brighton: Harvester Press.
- Buchanan, J.M., Stubblebine, C. (1962) Externality. *Economica*, 29: 371–84.
- Buchanan, J.M., Tullock, G. (1962) *The Calculus of Consent*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Buchanan, J.M., Tullock, G. (1982) *Towards a Theory of the Rent–Seeking Society*, College Park, TX: Texas A & M Press.
- Buchanan, J.M., Vanberg, V. (2002) Constitutional Implications of Radical Subjectivism. *Review of Austrian Economics*, 15 (2–3): 121–9.
- Butos, W. (2003) Knowledge Questions: Hayek, Keynes and Beyond. *Review of Austrian Economics*, 16 (4): 291–307.
- Butos, W., Koppl, R. (1997) The Varieties of Subjectivism: Keynes and Hayek on Expectations. *History of Political Economy*, 29: 327–59.
- Caldwell, B. (2004) *Hayek's Challenge: An Intellectual Biography of F.A. Hayek*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Caplan, B. (2007) *The Myth of the Rational Voter*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Caplan, B., Cowen, T. (2004) Do We Underestimate the Benefits of Cultural Competition. *American Economic Review*, 94 (2): 402–7.
- Cawley, J., Philipson, T. (1999) An Empirical Examination of Information Barriers to Trade in Insurance. *American Economic Review*, 89 (4): 827–46.
- Chamberlin, E.H. (1933) *The Theory of Monopolistic Competition*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Chamlee-Wright, E. (2006) Fostering Sustainable Complexity in the Micro-Finance Industry. *Conversations on Philanthropy*, 3: 23–49.
- Chamlee-Wright, E. (2008) The Structure of Social Capital: An Austrian Perspective on its Nature and Development. *Review of Political Economy*, 20(1): 41–58.
- Chase, A. (1995) *The Fight Over Forests and the Tyranny of Ecology*, Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Chauduri, K.N. (1985) *Trade and Civilisation in the Indian Ocean*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Chiappore, P., Salanie, B. (2000) Testing for Asymmetric Information in Insurance Markets. *Journal of Political Economy*, 108 (1): 56–78.
- Choi, Y.B. (1999) On the Rich Getting Richer and the Poor Getting Poorer. *Kyklos*, 52 (2): 239–58.
- Choi, Y.B. (2000) Financial Crisis and Perspectives on Korean Economic Development. *Asian Financial Crisis*, 1: 357–78.
- Choi, Y.B. (2002) Misunderstanding Distribution, Frankel-Paul vd. (der.), *a.g.e.* içinde.
- Chong, D. (2002) *Rational Lives*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Chubb, J., Moe, T. (1990) *Politics, Markets and America's Schools*, Washington, DC: Brookings Institution.
- Coase, R. (1937) The Nature of the Firm. *Economica*, 4: 386–405.
- Coase, R.H. (1960) The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*, 3(1): 1–44.
- Coase, R.H. (1989) *The Firm, the Market and the Law*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Cohen, G. (1995) Incentives, Inequality and Community, Darwall, S. (der.), *Equal Freedom: Selected Tanner Lectures on Human Values*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press içinde.
- Cohen, J., Arato, A. (1992) *Civil Society and Political Theory*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Coleman, J., Hoffer, T. (1987) *Public and Private High Schools: The Impact of Communities*, New York: Basic Books.

- Cordato, R. (2005) Market-based Environmentalism and the 'Free Market': They Are Not the Same. Higgs, R., Close, C. (der.), *Rethinking Green*, Oakland, CA: Independent Institute içinde.
- Coulson, A. (1999) *Market Education: The Unknown History*, Londra: Transaction Publishers.
- Coulson, A. (2004) How Markets Affect Quality: Testing a Theory of Market Education against the International Evidence, Salisbury, D., Lartigue, Jr, C. (der.), *Educational Freedom in Urban America*, Washington, DC: Cato Institute içinde.
- Cowen, T. (1992) Law as a Public Good: The Economics of Anarchy, *Economics and Philosophy*, 8: 249-67.
- Cowen, T. (2002) Does the Welfare State Help the Poor? Frankel-Paul vd. (der.), *a.g.e.* içinde.
- Cowen, T. (2006) Poor US Score in Health Care Don't Measure Nobels and Innovation, *New York Times*, 5 Ekim.
- Cowen, T., Crampton, E. (der.) (2002) *Market Failure or Success: The New Debate*, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
- Coyne, C. (2006) Reconstructing Weak and Failed States, *Journal of Social, Political and Economic Studies*, 31 (2): 143-62.
- Curtin, P. (1984) *Cross-Cultural Trade in World History*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Curzon-Price, V. (2004) Switzerland: Growth of Government, Growth of Centralisation, *Economic Affairs*, 24 (2): 30-36.
- Dahlman, C. (1979) The Problem of Externality, *Journal of Legal Studies*, 22: 141-62.
- Daniels, N., Light, D., Caplan, R. (1997) *Benchmarks of Fairness for Health-Care Reform*, New York: Oxford University Press.
- David, P. (1985) Clio and the Economics of QWERTY, *American Economic Review*, 75: 332-7.
- Davies, S. (1997) Two Conceptions of Welfare: Voluntarism and Incorporationism, Frankel-Paul vd. (der.), *a.g.e.* içinde.
- Dawson, J.W. (2003) Causality in the Freedom-Growth Relationship, *European Journal of Political Economy*, 19: 479-95.
- Dawson, J. (2007) The Empirical Institutions and Growth Literature: Is Something Amiss at the Top? *Econ Journal Watch*, 4 (2): 184-96.
- De Alessi, L. (2003) Gains from Private Property: The Empirical Evidence, Anderson, T., McChesney, F. (der.), *Property Rights: Cooperation, Conflict and Law*, Princeton, NJ: Princeton University Press içinde.
- De Alessi, M. (1998) *Fishing for Solutions*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Deere, D., Welch, F. (2002) Incentives, Equality and Opportunity, Frankel-Paul vd. (der.), *a.g.e.* içinde.
- De Haan, J., Sierman, C.J. (1998) Further Evidence on the Relationship between Economic Freedom and Economic Growth, *Public Choice*, 95: 363-80.
- Demsetz, H. (1969) Information and Efficiency: Another Viewpoint, *Journal of Law and Economics*, 12 (1): 1-22.
- De Soto, H. (1989) *The Other Path*, Londra: IB Tauris.
- Dowley, K.M., Silver, B.D. (2002) Social Capital, Ethnicity and Support for Democracy in Post-Communist States, *Europe-Asia Studies*, 54 (4): 505.
- Dryzek, J. (1987) Political and Ecological Communication, *Environmental Politics*, 4 (4): 13-30.
- Dryzek, J. (1990) Green Reason: Communicative Ethics for the Biosphere, *Environmental Ethics*, 12: 195-210.
- Dryzek, J. (2001) *Deliberative Democracy and Beyond*, Oxford: Oxford University Press.
- Dworkin, R. (1981) Equality of Resources, *Philosophy and Public Affairs*, 10: 283-345.
- Dworkin, R. (1993) Justice in the Distribution of Health Care, *McGill Law Review*, 38 (4): 883-98.
- Dworkin, R. (2000) *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Easterly, W. (2001) *The Elusive Quest for Growth*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Easterly, W. (2006) *The White Man's Burden*, Oxford: Oxford University Press.
- Easton, S.T., Walker, M. (1997) Income, Growth and Economic Freedom, *American Economic Review*, 87: 328-32.
- Eckersley, R. (2004) *The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Edwards, S. (2010) *Left Behind: Latin America and the False Promise of Populism*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Eggertsson, T. (2005) *Imperfect Institutions*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Ellickson, R. (1991) *Order without Law*, Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Epstein, R. (2003) *Scepticism and Freedom*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Feachman, R., Sekhri, N., White, K. (2003) Getting More for Their Dollar: A Comparison of the NHS with California's Kaiser Permanente, *British Medical Journal*, 324 (7330): 135-43.
- Feser, E. (2005) There is No Such Thing as an Unjust Initial Acquisition, *Social Philosophy and Policy*, 22 (1): 56-80.

- Folster, S., Henrekson, M. (1999) Growth and the Public Sector: A Critique of the Critics. *European Journal of Political Economy*, 15 (2): 3337-58.
- Folster, S., Henrekson, M. (2006) Growth Effects of Government Expenditure and Taxation in Rich Countries: A Reply. *European Economic Review*, 1: 219-22.
- Frankel-Paul, E., Miller, F., Paul, J. (der.) (1997) *The Welfare State*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Frankel-Paul, Miller, F., Paul, J. (der.) (2002) *Should Differences in Income and Wealth Matter*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Fraser, N. (1993) Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. B. Robbins (der.), *The Phantom Public Sphere*, Minneapolis, MN: University of Minnesota Press içinde.
- Friedman, J. (1990) The New Consensus: The Democratic Theory of the Welfare State. *Critical Review*, 4 (4): 633-708.
- Friedman, J. (2005) Popper, Weber and Hayek: The Epistemology and Politics of Ignorance. *Critical Review*, 17 (1-2): 1-58.
- Friedman, J. (2006) Taking Ignorance Seriously: Rejoinder to Critics. *Critical Review*, 18 (4): 467-532.
- Friedman, J. (2009) A Crisis of Politics, Not Economics: Complexity, Ignorance and Policy Failure. *Critical Review*, 21 (2-3): 127-83.
- Fukuyama, F. (1995) *Trust*, New York: Simon & Schuster.
- Fukuyama, F. (2001) *The Great Disruption*, Londra: Profile Books.
- Gamble, A. (1996) *Hayek: The Iron Cage of Liberty*, Cambridge: Polity Press.
- Gaus, G. (2003) Backwards into the Future: Neo-Republicanism as a Postsocialist Critique of Market Society. *Social Philosophy and Policy*, 20 (1) 59-91.
- Gibson, C., Anderson, K., Ostrom, E., Shivakumar, S. (2005) *The Samaritan's Dilemma: The Political Economy of Development Aid*, Oxford: Oxford University Press.
- Gjerstad, S., Smith, V. (2009) Monetary Policy, Credit Extension and Housing Bubbles: 2008 and 1929. *Critical Review*, 21 (2-3): 269-300.
- Goodman, J., Musgrave, G., Herrick, D. (2004) *Lives at Risk*, New York: Rowman & Littlefield.
- Gordon, P., Wang, L. (2004) Does Economic Performance Correlate with Big Government? *Econ Journal Watch*, 1 (2): 219-22.
- Gray, J. (1998) *False Dawn: The Delusions of Global Capitalism*, Londra: Granta.
- Green, D. (1985) Working Class Patients and the Medical Establishment. *Londra: Temple Smith/ Gower*.
- Green, D. (1993) *Reinventing Civil Society: The Rediscovery of Welfare without Politics*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Grossman, S., Stiglitz, J. (1976) Information and Competitive Price Systems. *American Economic Review*, 66: 246-53.
- Grossman, S., Stiglitz, J. (1980) On the Impossibility of Informationally Efficient Markets. *American Economic Review*, 70: 393-408.
- Guttman, A., Thompson, D. (2004) *Why Deliberative Democracy?* Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gwartney, J., Lawson, R. (2004) The Impact of Tax Policy on Economic Growth, Income Distribution and the Allocation of Taxes. *Social Philosophy and Policy*, 23 (2): 28-52.
- Gwartney, J., Lawson, R., Holcombe, R. (1999) Economic Freedom and the Environment for Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 155 (4): 643-63.
- Gwartney, J., Lawson, R., Holcombe, R. (2006) Institutions and the Impact of Investment on Growth. *Kyklos*, 59 (2): 255-73.
- Haan, J., Sturm, J. (2000) On the Relationship between Economic Freedom and Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 16: 215-41.
- Habermas, J. (1984) *The Theory of Communicative Action, Cilt 1, Reason and the Rationalisation of Society*, Boston, MA: Beacon Press.
- Habermas, J. (1990) *Moral Consciousness and Communicative Action*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Habermas, J. (1992) Further Reflections on the Public Sphere. Calhoun, C. (der.), *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge, MA: MIT Press içinde.
- Habermas, J. (1996) *Between Facts and Norms*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Hardin, R. (2000) Do We Want Trust in Government? Warren, M. (der.) *Democracy and Trust*, Cambridge: Cambridge University Press içinde.
- Hardin, R. (2001) Norms of Cooperativeness and Networks of Trust. Hechter, M., Opp, K.D. (der.), *Social Norms*, New York: Russell Sage Foundation içinde.
- Hardin, R. (2004) *Trust*, Cambridge: Polity.
- Harper, D. (2003) *Foundations of Entrepreneurship and Economic Development*, Londra: Routledge.
- Hayek, F.A. (1944) *The Road to Serfdom*, 50. yıl edisyonu, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Hayek, F.A. (1948a) *Individualism and Economic Order*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Hayek, F.A. (1948b) Individualism: True and False, Hayek (1948a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (1948c) Economics and Knowledge, Hayek (1948a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (1948d) The Use of Knowledge in Society, Hayek (1948a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (1948e) The Meaning of Competition, Hayek (1948a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (der.) (1949) *Capitalism and the Historians*, Chicago, IL: University of Chicago Press.

- Hayek, F.A. (1952) *The Sensory Order*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Hayek, F.A. (1957) *The Counter-Revolution of Science*, Indianapolis, IN: Liberty Press.
- Hayek, F.A. (1960) *The Constitution of Liberty*, Londra: Routledge.
- Hayek, F.A. (1967a) *Studies in Philosophy, Politics and Economics*, Londra: Routledge.
- Hayek, F.A. (1967b) The Theory of Complex Phenomena, Hayek (1967a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (1967c) The Results of Human Action but not of Human Design, Hayek (1967a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (1967d) The Non-Sequitur of the Dependence Effect, Hayek (1967a), *a.g.e.* içinde.
- Hayek, F.A. (1973) *Rules and Order*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Hayek, F.A. (1978a) *The Pretence of Knowledge, in New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas*, Londra: Routledge.
- Hayek, F.A. (1978b) Competition as a Discovery Procedure, *New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas*, Londra: Routledge içinde.
- Hayek, F.A. (1982) *Law, Legislation and Liberty*, Londra: Routledge.
- Hayek, F.A. (1988) *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*, Londra: Routledge.
- Hayward, T. (2006) Global Justice and the Distribution of Environmental Resources, *Political Studies*, 54 (2): 349-69.
- Healey, R (1997) *Collaborative Planning*, Londra: Macmillan.
- Henrich, J., Boyd, R., Bowles, S., Camerer, C., Fehr, E., Gintis, H., McElreath, R., Alvard, M., Barr, A., Ensminger, J., Smith, N., Henrich, K., Hill, F., Gil-White, M., Gurven, F., Marlowe, J., Patton, Q., Tracer, D. (2005) Economic Man in Cross-cultural Perspective: Behavioural Experiments in Fifteen Small Scale Societies, *Behavioural and Brain Sciences*, 29: 795-855.
- Hejeebu, S., McCloskey, D. (2000) The Reproving of Karl Polanyi, *Critical Review*, 13, 285-314.
- Herzlinger, R. (2007) *Who Killed Health-Care?* New York: McGraw-Hill.
- Hill, G. (2006) Knowledge, Ignorance and the Limits of the Price System, *Critical Review*, 18 (4): 399-410.
- Hill, P.J. (2005) Market-based Environmentalism and Free Markets: Substitutes or Complements? Higgs, R., Close, C. (der.) *Rethinking Green*, Oakland, CA: Independent Institute içinde.
- Hindmoor, A. (1999) Free-Riding off Capitalism, *British Journal of Political Science*, 217-24.
- Hodgson, G. (1998) *Economics and Utopia*, Londra: Routledge.
- Hoff, K. (2000) Beyond Rosenstein-Rodan: The Modern Theory of Coordination Problems in Development, Pleskovic, B. (der.), *Proceedings of the Annual Bank Conference on Development Economics 2000*, Washington, DC: World Bank içinde.
- Horwitz, S. (1992) Monetary Exchange as an Extra-Linguistic Communications Medium, *Review of Social Economy*, 50 (2): 193-214.
- Horwitz, S. (2005) The Functions of the Family in the Great Society, *Cambridge Journal of Economics*, 29: 669-84.
- Hoskins, W. (1993) FDICIA's Regulatory Changes and the Future of the Banking Industry, Kaufman, G., Litan, R. (der.) *Assessing Banking Reform: FDCICIA One Year Later*, Washington, DC: Brookings Institution içinde.
- Huang, J. (2008) *Capitalism with Chinese Characteristics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hume, D. (1739-40/1985) *A Treatise of Human Nature*, Londra: Penguin Classics.
- Husock, H. (1997) Standards versus Struggle: The Failure of Public Housing and Welfare State Impulse, Frankel-Paul vd. (der.), *a.g.e.* içinde.
- Jablecki, J., Machaj, M. (2009) The Regulated Meltdown of 2008, *Critical Review*, 21 (2-3): 301-29.
- Jacobs, M. (1992) *The Green Economy*, Londra: Pluto Press.
- Jimenez, E., Lockheed, M., Paqueo, V. (1991) The Relative Efficiency of Private and Public Schools in Developing Countries, *World Bank Research Observer*, 6: 205-18.
- Johanssen, D. (2008) Sweden's Slowdown: The Impact of Interventionism on Entrepreneurship, Powell, B. (der.), *Making Poor Nations Rich*, Stanford, CA: Stanford University Press içinde.
- Jolls, C., Sunstein, C. (2006) De-biasing Through Law, *Journal of Legal Studies*, 35: 199.
- Kekes, J. (1997) A Question for Egalitarians, *Ethics*, 107: 658-69.
- Kekes, J. (2003) *The Illusions of Egalitarianism*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- King, P. (2006) *Choice and the End of Social Housing*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- King, R., Levine, R. (1993) Finance and Growth: Schumpeter Might be Right, *Quarterly Journal of Economics*, 108 (3): 717-37.
- Kirzner, I. (1992) *The Meaning of Market Process*, Londra: Routledge.
- Kirzner, I. (1997) Entrepreneurial Discovery and the Competitive Market Process: An Austrian Approach, *Journal of Economic Literature*, 35 (Mart): 60-85.
- Klein, D. (2002) The Voluntary Provision of Public Goods: The Turnpike Companies of Early America, Beito, D., Gordon, P., Tabarrock, A. (der.), *The Volun-*

- tary City, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press içinde.
- Knight, F. (1982) *Freedom and Reform: Essays in Economics and Social Philosophy*, Indianapolis, IN: Liberty Press.
- Kukathas, C. (2002) The Life of Brian: And Now For Something Completely Different Blind, Kelly, P. (der.) *Multiculturalism Reconsidered*, Cambridge: Polity Press içinde.
- Kukathas, C. (2003) *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom*, Oxford: Oxford University Press.
- Kukathas, C. (2006) The Mirage of Global Justice, *Social Philosophy and Policy*, 23 (1): 1-28.
- Kuran, T. (1995) *Private Truths, Public Lies*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kymlicka, W. (1990) *Contemporary Political Philosophy*, Oxford: Oxford University Press.
- Laclau, E., Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Londra: Verso.
- Ladd, E. (1996) The Data Just Don't Show a Decline in America's Social Capital, *Public Prospect*, 7 (4): 7-16.
- Lai, D. (1994) *Against Dirigisme*, San Francisco, CA: Institute for Contemporary Studies.
- Lai, D. (2002) *The Poverty of Development Economics*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Lai, D. (2006) *Reviving the Invisible Hand*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Lai, D., Myint, H. (1996) *The Political Economy of Poverty, Equity and Growth*, Oxford: Clarendon Press.
- Landa, J. (1995) *Trust, Ethnicity and Identity: Beyond the New Institutional Economics of Ethnic Trading Networks, Contract Law and Gift Exchange*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Lange, O. (1936a) On the Economic Theory of Socialism, *Review of Economic Studies*, 4: 53-71.
- Lange, O. (1936b) On the Economic Theory of Socialism, *Review of Economic Studies*, 4: 123-42.
- Lavoie, D. (1985) *Rivalry and Central Planning: The Socialist Calculation Debate Revisited*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lavoie, D., Chamlee-Wright, E. (2001) *Culture and Enterprise*, Londra: Routledge.
- Leibowitz, S., Margolis, S. (1990) The Fable of the Keys, *Journal of Law and Economics*, 33 (1): 1-26.
- Leibowitz, S., Margolis, S. (1994) Network Externality: An Uncommon Tragedy, *Journal of Economic Perspectives*, 8: 133-150.
- Leibowitz, S., Margolis, S. (1995) Are Network Externalities a New Source of Market Failure? *Research in Law and Economics*, 17: 1-22.
- Leeson, P. (2008) How Important is State Enforcement for Trade? *American Law and Economics Review*, 10 (1): 61-89.
- Leeson, P., Subrick, R. (2006) Robust Political Economy, *Review of Austrian Economics*, 19: 107-11.
- Lewin, P. (2001) The Market Process and the Economics of QWERTY: Two Views, *Review of Austrian Economics*, 14 (1): 65-96.
- Lindbeck, A. (1997) The Swedish Experiment, *Journal of Economic Literature*, 35: 1273-1319.
- Lindert, P. (2004) *Growing Public: Social Spending and Economic Growth since the Eighteenth Century*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lomasky, L. (2005) Libertarianism at Twin Harvard, *Social Philosophy and Policy*, 22 (1): 178-99.
- Lomasky, L. (2007) Liberalism beyond Borders, *Social Philosophy and Policy*, 24 (1): 206-33.
- Lomborg, B. (2007) *Cool It*, New York: Knopf.
- Lukes, S. (1997) Social Justice: The Hayekian Challenge, *Critical Review*, 11 (1): 65-80.
- MacCallum, S.H. (1970) *The Art of Community*, Menlo Park, CA: Institute for Humane Studies.
- MacFarlane, A. (1976) *The Origins of English Individualism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- MacIntyre, A. (1981) *After Virtue*, South Bend, IN: University of Indiana Press.
- Marx, K. (1906) *Capital*, Cilt 1, Chicago, IL: Charles H. Kerr & Co.
- Matsuyama, K. (1996) Economic Development as Coordination Problems, Aoki, H.K., Okuno-Fujiware, M. (der.), *The Role of Government in East Asian Development: A Comparative Institutional Analysis*, New York: Oxford University Press içinde.
- McCloskey, D. (2006) *The Bourgeois Virtues*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- McCoy, E.D., Shreder-Frechete, K.S. (1994) The Concept of Community Community Ecology, *Perspectives on Science*, 2: 445-75 içinde.
- Mathews, J. (2006) *Strategising, Disequilibrium and Profit*, Stanford, CA: Stanford University Press.
- Meadowcroft, J., Pennington, M. (2007) *Rescuing Social Capital from Social Democracy*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Medema, S. (1994) *Ronald H. Coase*, New York: St Martin's Press.
- Miller, D. (1989) *Market, State and Öyuncumun: Theoretical Foundations of Mar-*

- ket Socialism*. Oxford: Clarendon Press.
- Miller, D. (1990) Equality. Hunt, G. (der.), *Philosophy and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press içinde.
- Miller, D. (1995) *On Nationality*. Oxford: Oxford University Press.
- Minasian, J.R. (1964) Television Pricing and the Theory of Public Goods. *Journal of Law and Economics*, 7: 71–80.
- Mitch, D. (1992) The Rise of Popular Literacy in Victorian England: The Influence of Private Choice and Public Policy. *Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press*.
- Mitchell, W.C., Simmons, R. (1994) *Beyond Politics*. San Francisco, CA: Westview.
- Montesquieu, Charles Louis de Secondat, Marquis de (1748/1961) *L'Esprit des Lois*. Paris: Garnier.
- Morris, J. (1995) *The Political Economy of Land Degradation*. Londra: Institute of Economic Affairs.
- Mouffe, C. (1993) *The Return of the Political*. Londra: Verso.
- Mulberg, J. (1992) Who Rules the Market? *Political Studies*, 30 (2): 334–41.
- Mutz, D. (2006) *Hearing the Other Side: Deliberative versus Participatory Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Myrdal, G. (1957) *Economic Theory and Underdeveloped Countries*. Londra: Duckworth.
- Nelson, R. (2002) Privatising the Neighbourhood. Beito, P., Gordon, P., Tabarrok, A. (der.) *The Voluntary City*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press içinde.
- Norberg, J. (2003) *In Defence of Global Capitalism*. Washington, DC: Cato Institute.
- Nordhaus, W., Boyer, J. (2000) *Warming the World: Economic Models of Global Warming*. Cambridge: MIT Press.
- North, D. (1990) *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D., Thomas, R. (1973) *The Rise of the Western World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D., Weingast, B. (1989) Constitutions and Credible Commitment: The Evolution of the Institutions of Public Choice in 17th Century England. *Journal of Economic History*, 49: 803–32.
- Norton, S. (1998) Property Rights, the Environment and Economic Well-Being. Hill, P., Meiners, R. (der.) *Who Owns the Environment?* Lanham, MD: Rowman & Littlefield içinde.
- Nottuno, M. (2006) Economism, Freedom and the Epistemology and Politics of Ignorance: Reply to Friedman. *Critical Review*, 18 (4): 431–52.
- Nozick, R. (1974) *Anarchy, State and Utopia*. Oxford: Blackwell.
- O' Driscoll, G., Hoskins, L. (2006) The Case for Market-Based Regulation. *Cato Journal*, 26 (3): 469–87.
- O'Driscoll, G., Rizza, M. (1996) *The Economics of Time and Ignorance*. Londra: Routledge.
- Ogilvie, S. (2003) *A Bitter Living: Women, Markets and Social Capital in Early Modern Germany*. Oxford: Oxford University Press.
- Ogilvie, S. (2004) Guilds, Efficiency and Social Capital: Evidence from German Proto-Industry. *Economic History Review*, 58 (2): 286–333.
- Olson, M. (1965) *The Logic of Collective Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Olson, M. (1982) *The Rise and Decline of Nations*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Olson, M. (2000) *Power and Prosperity*. New York: Basic Books.
- Oorschot, W., Arts, W. (2005) The Social Capital of European Welfare States: The Crowding Out Hypothesis Revisited. *Journal of European Social Policy*, 15 (1): 5–26.
- Ormerod, P., Johns, H. (2007) *Happiness, Economics and Public Policy*. Londra: Institute of Economic Affairs.
- Ostrom, E. (1990) *Governing the Commons*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (2006) *Understanding Institutional Diversity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Otteson, J. (2003) *Adam Smith's Marketplace of Life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Otteson, J. (2006) *Actual Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Palmer, T. (2007) No Exit: Framing the Problem of Justice. Bouillon, H., Kliemt, H. (der.) *Ordered Anarchy: Jansz and his Surroundings*. Aldershot: Ashgate içinde.
- Pejovich, S. (2003) Understanding the Transaction Costs of Transition: It's the Culture, Stupid. *Review of Austrian Economics*, 16 (4): 347–61.
- Pennington, M. (2002) *Liberating the Land: The Case for Private Land Use Planning*. Londra: Institute of Economic Affairs.
- Pennington, M. (2005) Liberty, Markets and Environmental Values. *Independent Review*, 10 (1): 39–57.
- Pennington, M. (2008) Classical Liberalism, Ecological Rationality and the Case for Polycentric Environmental Law. *Environmental Politics*, 17 (3): 431–48.
- Pincione, G., Tesson, F. (2006) *Rational Choice and Democratic Deliberation*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Pipes, R. (1999) *Property and Freedom*, Londra: Harvill Press.
- Plant, R. (1994) Hayek on Social Justice: A Critique, Bimer, J., van Zijp, R. (der.), *Hayek, Co-ordination and Evolution*, Londra: Routledge içinde.
- Plant, R. (1999) The Moral Boundaries of Markets, Norman, R. (der.), *Ethics and the Market*, Aldershot: Ashgate içinde.
- Pogge, T. (2002) *World Poverty and Human Rights*, Malden, MA: Polity Press.
- Polanyi, K. (1944) *The Great Transformation*, Boston, MA: Beacon Press.
- Polanyi, M. (1951) *The Logic of Liberty*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Pomerantz, K. (2002) *The Great Divergence*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Postan, M. (1966) Medieval Agrarian Society in its Prime: England, Postan, M. (der.), *Cambridge History of England*, Cilt 1, 2. ed., Cambridge: Cambridge University Press içinde.
- Powell, B. (2005) State Development Planning: Did It Create an East Asian Miracle? *Review of Austrian Economics*, 18 (3-4): 305-23.
- Prychitko, D. (1987) Marxism and Decentralised Socialism, *Critical Review*, 2 (4): 127-48.
- Pulido, L. (1996) *Environmentalism and Economic Justice*, Tucson, AZ: University of Arizona Press.
- Putnam, R. (2000) *Bowling Alone*, New York: Simon & Schuster.
- Quian, Y. (2000) The Process of China's Market Transition (1978-1998): The Evolutionary, Historical and Comparative Perspective, *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 156: 151-71.
- Rakowski, E. (1991) *Equal Justice*, Oxford: Oxford University Press.
- Ramsey, M. (2004) *What's Wrong with Liberalism*, Londra: Continuum.
- Rawls, J. (1971) *A Theory of Justice*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rawls, J. (1999) *The Law of Peoples*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Reynolds, A. (2006) *Income and Wealth*, Westport, CT: Greenwood Press.
- Ricketts, M. (2000) Competitive Processes and the Evolution of Governance Structures, *Journal des Economistes et des Etudes Humaines*, 10 (2-3): 235-52.
- Rizzo, M., Whittman, D.G. (2008) The Knowledge Problem and the New Paternalism, unpublished manuscript, Department of Economics, New York University.
- Robinson, J. (1933) *The Economics of Imperfect Competition*, Londra: Macmillan.
- Rodrik, D., Subramanian, A., Trebbi, F. (2002) Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development, NBER Working Paper 9305, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Romer, P. (1994) The Origins of Endogenous Growth, *Journal of Economic Perspectives*, 8: 3-22.
- Rose, S. (1991) Is Mobility in the United States Still Alive? Tracking Career Opportunities and Income Growth, *International Review of Applied Economics*, 13: 417-37.
- Rosenberg, N., Birdzell, L. (1986) *How the West Grew Rich*, New York: Basic Books.
- Rosenstein-Rodan, P. (1957) Notes on the Theory of the 'Big Push', Ellis, H. (der.), *Economic Development for Latin America*, New York: St Martin's Press içinde.
- Rowntree Foundation (2007) *Tackling Educational Underachievement*, York: Joseph Rowntree Foundation.
- Ryfe, D. (2005) Does Deliberative Democracy Work? *Annual Review of Political Science*, 8: 49-71.
- Sachs, J. (2005) *The End of Poverty*, New York: Penguin Press.
- Sachs, J., Warner, A. (2001) Natural Resource Abundance and Economic Growth, NBER Working Paper 5398.
- Sagoff, M. (1988) *The Economy of the Earth*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sally, R. (1998) *Classical Liberalism and International Order*, Londra: Routledge.
- Sally, R. (2008) *Trade Policy: New Century*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Schmidtz, D. (1998) Taking Responsibility, Schmidtz, D., Goodin, R. (der.), *Social Welfare and Individual Responsibility*, Cambridge: Cambridge University Press içinde.
- Schmidtz, D. (2001) The Institution of Property, *Social Philosophy and Policy*, 11:42-64.
- Schmidtz, D. (2005) History and Pattern, *Social Philosophy and Policy*, 22 (1) 148-77.
- Schmidtz, D. (2006) *Elements of Justice*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Schudson, M. (1995) What if Civic Life Didn't Die? Verba, S., Scholzman, K., Brady, H. (der.), *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*, Cambridge, MA: Harvard University Press içinde.
- Shapiro, D. (2007) *Is the Welfare State Justified?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Shue, H. (1999) Global Environment and International Inequality, *International Affairs*, 75: 531-45.
- Silver, M. (1983) Karl Polanyi and Markets in the Ancient Near East: The Challenge of the Evidence, *Journal of Economic History*, 42 (4): 795-829.
- Simon, H. (1957) *Models of Man*, New York: Wiley & Sons.

- Simon, J. (1981) *The Ultimate Resource*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Skocpol, T. (1996) Unravelling from Above, *American Prospect*, 25: 20–25.
- Smith, A. (1776/1982) *Lectures on Jurisprudence*, Indianapolis, IN: Liberty Fund.
- Smith, G. (2003) *Deliberative Democracy and the Environment*, Londra: Routledge.
- Smith, G., Wales, C. (2000) Citizens' Juries and Deliberative Democracy, *Political Studies*, 48 (1): 51–65.
- Smith, V. (2007) *Rationality in Economics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Snell, D. (1991) Market-less Trading in Our Time, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 34: 129–41.
- Snowdon, C. (2010) *The Spirit Level Delusion*, Londra: Little Dice.
- Sobel, R., Leeson, P. (2007) The Use of Knowledge in Disaster Relief, *Independent Review*, 11 (4): 519–32.
- Solon, G. (1992) Intergenerational Income Mobility in the United States, *American Economic Review*, 82 (3): 393–408.
- Solow, R. (1956) A Contribution to the Theory of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, 70 (1): 65–94.
- Somin, I. (1998) Voter Ignorance and the Democratic Ideal, *Critical Review*, 12 (4): 413–58.
- Sowell, T. (1980) *Knowledge and Decisions*, New York: Basic Books.
- Sowell, T. (1981) *Race and Culture*, New York: Basic Books.
- Sowell, T. (1996) *Migrations and Cultures: A World View*, New York: Basic Books.
- Steckbeck, M., Boettke, P. (2004) Turning Lemons into Lemonade: Entrepreneurial Solutions to Adverse Selection Problems in e-Commerce, Birner, J., Garrouste, P. (der.), *Markets, Information and Communication: Austrian Perspectives on the Internet Economy*, Londra: Routledge içinde.
- Steele, D. (1992) *From Marx to Mises*, La Salle, IL: Open Court.
- Steiner, H. (1999) Just Taxation and International Redistribution, *Nomos* 39: 171–91.
- Stiglitz, J. (1994) *Whither Socialism?* Cambridge, MA: MIT Press.
- Stiglitz, J. (2001) From Miracle to Crisis to Recovery: Lessons from Four Decades of East Asian Experience, Stiglitz, J., Yusuf, S. (der.), *Rethinking the East Asian Miracle*, New York: Oxford University Press içinde.
- Stiglitz, J. (2009) The Anatomy of a Murder: Who Killed America's Economy? *Critical Review*, 21 (2–3): 329–41.
- Stiglitz, J., Yusuf, S. (2001) *Rethinking the East Asian Miracle*, New York: Oxford University Press.
- Storr, V. (2008) The Market as a Social Space: On the Meaningful Extra- Economic Conversations that can Occur in Markets, *Review of Austrian Economics*, 21 (2–3): 135–50.
- Streit, M. (1984) Information Processing in Futures Markets: An Essay on Adequate Abstraction, *Jahrbuch f. Nationalok. U. Stat.*, 199 (5): 385–99.
- Stringham, E. (2006) Overlapping Jurisdictions, Proprietary Communities and Competition in the Realm of Law, *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 16 (2): 1–19.
- Stroup, R. (2005) Free-Riders and Collective Action Revisited, Higgs, R., Close, C. (der.), *Rethinking Green*, Oakland, CA: Independent Institute içinde.
- Sunstein, C. (2003) *Free Markets and Social Justice*, New York: Oxford University Press.
- Sunstein, C. (2005) *Laws of Fear*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sunstein, C., Thaler, R. (2003) Libertarian Paternalism, *American Economic Review*, 93: 175–9.
- Svensson, J. (1998) Investment, Property Rights and Political Stability: Theory and Evidence, *European Economic Review*, 42: 1317–41.
- Swan, T. (1956) Economic Growth and Capital Accumulation, *Economic Record*, 32 (3): 334–61.
- Taylor, C. (1985) *Philosophy and the Human Sciences*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tebble, A. (2001) The Tables Turned: Wilt Chamberlin versus Robert Nozick on Rectification, *Economics and Philosophy*, 17: 89–108.
- Tebble, A. (2002) What is the Politics of Difference? *Political Theory*, 30 (2): 259–81.
- Tebble, A. (2003) Does Inclusion Require Democracy? *Political Studies*, 51: 197–214.
- Tebble, A. (2006) Exclusion for Democracy, *Political Theory*, 34 (4): 463–87.
- Tebble, A. (2009) Hayek and Social Justice: A Critique, *Critical Review of International Social and Political Theory*, 12 (4): 582–604.
- Thomsen, E.F. (1992) *Prices and Knowledge*, Londra: Routledge.
- Timberlake, R. (1993) *Monetary Policy in the United States*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Tooley, J. (1995) *Disestablishing the School*, Aldershot: Avebury.
- Tooley, J. (1996) *Education without the State*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Tooley, J., Dixon, P. (2006) De facto Privatisation of Education and the Poor: Implications of a Study from sub-Saharan Africa and India, *Compare*, 36: 443–62.
- Tooley, J., Dixon, P., Gomathi, S. (2007) Private Schools and the Millenium Devel-

- opment Goal of Universal Primary Education: A Census and Comparative Survey in Hyderabad, India, *Oxford Review of Education*, 33: 539-60.
- Tooley, J., Dixon, P., Olaniyan, O. (2005) Private and Public Schooling in Low-Income Areas of Lagos State, Nigeria: A Census and Comparative Survey, *International Journal of Educational Research*, 43: 125-46.
- Torstensson, J. (1994) Property Rights and Economic Growth: An Empirical Study, *Kyklos*, 47: 231-47.
- Tragardh, L. (1990) Swedish Model or Swedish Culture, *Critical Review*, 4 (4): 569-90.
- Tullock, G. (1994) *Rent Seeking*, Aldershot, UK and Brookfield, VT, USA: Edward Elgar.
- Turner, D., Pearce, D., Bateman, I. (1994) *Environmental Economics: An Elementary Introduction*, Brighton: Harvester.
- Uslaner, E. (1999) Democracy and Social Capital, Warren, M. (der.), *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press içinde.
- Van Parijs, P. (1995) *Real Freedom for All*, Oxford: Oxford University Press.
- Van de Walle, N. (2001) *African Economies and the Politics of Permanent Crisis*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Vargos Llosa, A. (2005) *Liberty for Latin America*, Oakland, CA: Independent Institute.
- Vedder, R. (2004) Taxes, Growth, Equity and Welfare, *Social Philosophy and Policy*, 23 (2): 53-72.
- Von Mises, L. (1920) *Economic Calculation in the Socialist Commonwealth*, Auburn, AL: Ludwig Von Mises Institute.
- Von Mises, L. (1949) *Human Action*, New Haven, CT: Yale University Press.
- Wade, R. (1990) *Governing the Market*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Wallison, P. (2006) Moral Hazard on Steroids: The OGHEO Report Shows that Regulation Cannot Protect US Taxpayers, *Financial Services Outlook*, Temmuz, American Enterprise Institute.
- Wallison, P. (2009) Cause and Effect: Government Policies and the Financial Crisis, *Critical Review*, 21 (2-3): 365-76.
- Webster, C., Lai, L. (2003) *Property Rights, Planning and Markets*, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
- Weingast, B. (1995) The Economic Role of Political Institutions: Market-Preserving Federalism and Economic Development, *Journal of Law, Economics and Organisation*, 11 (1): 1-31.
- Weingast, B. (1997) The Political Foundations of Democracy and the Rule of Law, 91: 245-63.
- Wenders, J. (2005) The Extent and Nature of Waste and Rent Dissatisfaction in US Public Schools, *Cato Journal*, 25: 217-44.
- West, E.G. (1994) *Education and the State*, Indianapolis, IN: Liberty Fund.
- West, E.G. (1970) Resource Allocation and Growth in Early Nineteenth Century British Education, *Economic History Review*, 23: 68-95.
- Whelan, R. (1996) *The Corrosion of Charity*, Londra: Institute of Economic Affairs.
- Whelan, R. (2008) British Social Housing and the Voluntary Sector, *Economic Affairs*, 28 (2): 5-10.
- White, L. (1984) *Free Banking in Britain: Theory, Experience and Debate, 1800-1845*, Cambridge: Cambridge University Press.
- White, L. (1989) What Kind of Monetary Institutions Would a Free Market Deliver? *Cato Journal*, 9 (2): 367-91.
- White, L. (2009) The Credit-Rating Agencies and the Subprime Debacle, *Critical Review*, 21 (2-3): 389-99.
- Whittman, G. (2006) WHO's Fooling WHO? The World Health Organization's Problematic Ranking of Health Care Systems, Cato Institute Briefing Paper 161, Washington, DC.
- Wholgemuth, M. (1995) Economic and Political Competition in Neo-Classical and Evolutionary Perspective, *Constitutional Political Economy*, 6: 71-96.
- Wholgemuth, M. (1999) Entry Barriers in Politics: Or Why Politics, Like Natural Monopoly, Is Not Organised as an Ongoing Market Process, *Review of Austrian Economics*, 12: 175-200.
- Wholgemuth, M. (2005) The Communicative Character of Capitalistic Competition, *Independent Review*, 10 (1): 83-115.
- Wildavsky, A. (1989) *Searching for Safety*, New Brunswick, NJ: Transaction Books.
- Wilkinson, R., Pickett, K. (2009) *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*, Londra: Allen Lane.
- Wittman, D. (1995) *The Myth of Democratic Failure*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press.
- Yeager, T. (1999) *Institutions, Transition Economies and Economic Development*, Boulder, CO: Westview.
- Young, C., Turner, T. (1985) *The Rise and Decline of the Zairian State*, Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- Young, I. (1990) *Justice and the Politics of Difference*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Young, I.M. (2000) *Inclusion and Democracy*, Oxford: Oxford University Press.

DİZİN

A

- Acemođlu, D. 342
açık erişim 393, 399, 400, 410, 414,
427, 449, 475, 476
Adaman, F. 111, 114, 126
âdil hak ediş 34, 328
Adsera, A. 349
ahlâkî tehlike 272, 300, 347, 361, 364
Akerlof, G. 69, 71, 176, 286
Alchian, A. 32, 33
Allison, P. 176
Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 81,
132, 133, 164, 185, 187, 188,
194, 198, 200, 271, 274, 279,
280, 282, 283, 284, 301, 311,
312, 313, 320, 327, 343, 347,
375, 381, 404, 447, 463, 467,
472, 473, 476
Anderson, E. 305, 306, 313
Anderson, T. 347, 398, 399, 402, 412,
414, 416

- anlaşmamakta anlaşma 146
Arato, A. 466
Arjantin 359
Arneson, R. 323
Arrow, K. 50, 67, 73, 74, 285
Arts, W. 198
asimetrik enformasyon 38, 39, 71, 72,
73, 87, 88, 89, 177, 285, 296,
297, 465
aşırı mâliyet 238, 298, 319, 419
atomizm 126
Avrupa Birliği (AB) 18, 377, 415
Ortak Balıkçılık Politikası 415
Ortak Tarım Politikası 415
Axelrod, R. 176
Ayittey, G. 359
ayrımcılık 145, 153, 219, 303, 471

B

- Baden, J. 428

- Badhwar, N. 240
 bağlayıcı sosyal sermaye 158, 171, 373
 Barber, B. 47, 113, 125, 133
 Barr, N. 285
 Barro, R. 274
 Barry, B. 237, 468
 Barry, J. 423, 424, 436
 Barry, N. 233
 baskı 110, 141, 173, 178, 208, 217, 219, 342, 431, 468
 Bate, R. 400
 Bator, F. 56
 Bauer, P. 340, 341, 353, 357
 Beaulier, S. 356
 Becker, G. 50, 136
 Beckerman, W. 440
 bedavacılık 56, 64, 71, 82, 84, 90, 134, 135, 162, 183, 254, 284, 310, 384, 398, 399, 402, 410, 412, 420, 427, 428, 449, 476
 Beenstock, M. 199
 Beito, D. 185, 271, 275, 281, 471
 Beitz, C. 379
 belirsizlik 59, 60, 69, 80, 81, 83, 136, 180, 336, 337, 338, 344, 457, 464
 Benhabib, S. 466
 Benson, B. 180, 413
 Bereger, A. 88
 Berggren, N. 179
 Bergh, A. 272, 274, 471, 472
 Bernstram, M. 400
 Bessard, P. 282
 Bhagwati, J. 382
 bilgi problemi 28, 33, 37, 38, 41, 43, 48, 52, 56, 63, 77, 82, 83, 92, 96, 100, 124, 128, 139, 165, 191, 208, 221, 224, 230, 232, 239, 245, 250, 268, 269, 295, 334, 336, 347, 360, 376, 385, 389, 396, 422, 426, 427, 453, 458
 bilinmezlik perdesi 211, 212, 216, 222, 224, 234–236, 378, 468
 Birdzell, L. 168, 343
 bireycilik 26, 115, 116, 163, 164, 368, 425, 472
 Birleşik Krallık / Britanya 17, 168, 203, 270, 271, 275, 279, 281, 283, 311, 313, 342, 371, 417, 432, 434, 447, 467
 Boettke, P. 48, 52, 57, 83, 87, 101, 168, 194, 334, 338, 466
 Bond, E. W. 88
 Botkin D. 430
 Bowers, J. 416
 Brehm, J. 165
 Brennan, J. 135, 203, 290, 291
 Brighthouse, H. 112, 151, 316
 Browne, M. 88
 Buchanan, J. M. 30, 33, 35, 63–65, 96, 97, 122, 128, 285, 292, 293, 337, 414
 Butos, W. 81
-
- C**
- Caldwell, B. 56
 Caplan, B. 135, 169, 291, 371
 Cawley, J. 88
 Chamberlin, E. H. 55
 Chamlee-Wright, E. 145, 188–192, 195, 371
 Chase, A. 430
 Chauduri, K. N. 168
 Cheshire, P. 416
 Chiappore, P. 88
 Choi, Y. B. 327, 364, 381
 Chong, D. 122
 Chubb, J. 280
 CO2 emisyonları 419, 439, 449, 450
 Coase, R. H. 63, 89, 90, 184, 401
 Cohen, G. 470
 Cohen, J. 466

- Coleman, J. 279
 Cordato, R. 397
 Coulson, A. 279, 280
 Cowen, T. 177, 273, 274, 320, 371, 409
 Coyne, C. 360
 Crampton, E. 177
 Curtin, P. 168
 Curzon-Price, V. 273
 çevre koruma 408, 439
 çevresel malların dağıtımı 444
 çıkış ilkesi 33, 36, 39, 90, 94, 97, 106, 109, 111, 115, 122, 130, 141, 145, 148, 150, 201, 207, 237, 238, 290, 304, 305, 355, 375, 426, 429, 430, 432, 451, 452
 çıkış maliyetleri 237, 238
 Çin
 Büyük İleri Atılım 343, 365
 ekonomik kalkınma 362, 363, 364, 375
 ekonomik reform 362
 kasaba ve köy girişimleri 352
 Kültür Devrimi 168, 343, 365
 özelleştirme 411
 özel mülkiyet 364

D

- dağıtımçı adalet 26, 34, 41, 43, 213, 227, 236, 237, 243, 245, 264, 268, 272, 314, 315, 318, 387, 470
 dağıtım(cı) kuralları/normları 34, 209, 226, 227, 233, 234, 238, 259, 265, 318, 378, 381, 388, 444
 daha iyi argümanın gücü 131, 148, 152
 Dahlman, C. 63, 402
 Daniels, N. 316
 Danimarka 312, 381
 dava-temelli gruplar 135
 David, P. 38, 69

- Davies, S. 271, 275
 davranışçı/davranışsal iktisat 286, 287, 301, 303, 465
 Dawson, J. 344
 Dawson, J. W. 344
 De Alessi, M. 399, 400, 411, 415
 Debreau, G. 50, 67, 73, 74
 De Haan, J. 344
 Demsetz, H. 33, 63, 98
 denge analizi 51, 225
 desantralizasyon 127, 314, 323, 468
 De Soto, H. 168
 destekleyici sosyal sermaye 171
 Devine, P. 111, 114, 126
 dışlanmış gruplar 113, 131, 139, 141
 dışsallıklar 38, 48, 50, 53, 55, 62–64, 69, 71, 73, 79, 98, 167, 196, 254, 285, 292–295, 393–399, 402, 407, 412, 416, 418, 420, 436, 437, 448
 inframarjinal 293, 294
 network dışsallıkları 38, 196
 Dixon, P. 280, 297
 diyalojik kurumlar 109
 Doğu Asya ekonomileri 364
 Dorphinghaus, H. 88
 Dowley, K. M. 166
 Dr Barnados 271
 Dryzek, J. 111, 423, 424
 Dünya Bankası 350, 359–361, 375, 384, 474
 Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 283, 284, 471
 Dworkin, R. 22, 40, 208, 213–218, 227–230, 239–241, 245, 251, 255, 256, 315, 317, 323, 443, 451, 477

E

- Easterly, W. 204, 347, 349, 360–363, 373, 384, 386

- Easton, S. T. 344
 Eckersley, R. 436, 438
 Edwards, S. 359-361
 Eggertsson, T. 335, 338, 339, 342
 ekolojik uzay 439, 442, 445, 447
 ekonomik kalkınma 341, 344, 345, 354, 388, 439, 442
 ekonomize edici davranış 32, 167, 168
 eksik enformasyon 83, 287
 eksik piyasalar 39
 eksik rekabet 53, 73, 74
 Ellickson, R. 412
 endüstrileşme 275, 348, 438, 442, 445, 446
 enformasyon asimetrisi. *Bkz* asimetrik enformasyon
 engellilik 228, 240, 270, 299
 en iyi durum senaryosu 132, 139
 Epstein, R. 185
 eşit saygı 41, 113, 139, 140, 151, 208, 209, 214, 217, 221, 230, 233, 320
 eşitsizlikler 40, 42, 59, 112, 140, 151, 152, 154, 208, 212, 215, 216, 220, 226, 232, 241, 251, 254, 260, 276, 283, 315-320, 326-329, 334, 383, 385, 436-438, 441-446, 476
 ethos 42, 158, 170-172, 175, 304, 307, 308, 385, 423

F

- fakirlik
 fasit dairesi 354
 giderme sistemi 271, 272
 kurtulma/kurtarma 240, 290, 333, 451
 mücadele 274, 284, 288
 seviyeleri 273
 ve adaletsizlik 386
 ve çevre 436, 439, 448

- fark ilkesi 211-214, 234, 237, 239, 241, 245, 251-253, 261, 264, 319, 321, 322, 378, 383
 fark politikası 22, 217, 326, 379, 437, 443
 Feachem, R. 283
 Feser, E. 259, 261
 Filipinler 280
 finansal hizmetler regülasyonunu 308
 finansal kriz, 2008 26, 81, 200, 461, 463, 465
 finansal piyasalardaki sistemik başarısızlık 81, 200
 Folster, S. 274
 Frankfurt Okulu 109
 Fransa 273, 279
 Fraser, N. 466
 Friedman, J. 33, 80, 82, 86, 131, 288, 464, 465
 Fukuyama, F. 187, 275, 467

G

- Gamble, A. 242
 Gana 280
 GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) 375
 Gaus, G. 312
 Gibson, C. 347, 361
 Gjerstad, S. 82
 Goodman, J. 283
 Gordon, P. 274
 göç 188-190, 259, 312, 367, 376, 381, 415, 472, 473
 gönüllü birlikler 30, 41, 147, 182, 184, 193, 194, 265, 302, 323, 378, 387, 418, 443
 Gray, J. 164, 275, 368, 369
 Green, D. 270, 281, 297
 Grossman, S. 70, 71, 83, 85, 465
 Grup Temsili 141

- Guttman, A. 466
 Güney Kore 351, 364, 367, 446
 Gwartney, J. 274, 344

H

- Haan, J. 344
 Habermas, J. 39, 109-114, 151, 466
 hakemlik acentaları 180
 Hardin, R. 132, 194, 203
 Harper, D. 339, 340, 343
 Hayek, F. A. 21, 28-34, 38, 39, 51, 53, 56-62, 70-75, 83-87, 93-96, 115-120, 125-130, 148, 150, 163, 171, 172, 177, 178, 182, 186, 223, 225, 235, 243, 275, 320, 336-339, 427, 457, 465, 469, 470
 Hayward, T. 439
 Healey, P. 165
 Hejeebu, S. 167
 Henrekson, M. 274
 Henrich, J. 179
 Herzlinger, R. 282, 299, 320
 Hill, G. 69
 Hill, P. J. 411-416
 Hindistan 280, 362, 363, 375, 382, 383, 447, 474, 475
 Hindmoor, A. 195, 249
 Hodgson, G. 1611-66, 172, 185, 195, 196, 305
 Hoffer, T. 279
 Hoff, K. 349
 Hollanda 172, 342
 Hong Kong 273, 352, 354, 355, 364-367, 385
 Horwitz, S. 129, 183, 185
 Hoskins, L. 81, 200
 Huang, J. 168, 355, 365, 366, 411, 474
 Hume, David 29, 33, 96, 174
 Husock, H. 271, 272
 hükümet/devlet başarısızlığı 62, 99, 191, 196, 396

I-i

- IBM 366
 Improved Industrial Durelling Company 271
 ideal konuşma durumu 112, 132, 151, 476
 iklim değişikliği 410, 418-422, 438, 439, 442, 444, 447-449, 476
 iletişimsel rasyonalite 105, 114, 139, 150, 370, 372, 374
 ilk-sâhiplenme/sâhiplik ilkesi 257-261, 449, 450
 internet pazarları 87
 İskoç Aydınlanması 29
 İsveç 273, 274, 312, 321, 471, 472
 İsviçre 273, 321, 323
 işçi kooperatifleri 166, 184, 249, 403
 ithâl ikâme 350, 351, 364
 İzlanda 416

J

- Jablecki, J. 82
 Jacobs, M. 401, 409
 Japonya 168, 351, 354, 356, 367, 385, 446, 467
 Jimenz, E. 280
 Johanssen, D. 274, 472
 Jolls, C. 465
 Jordahl, H. 179

K

- kaba şans 215, 255, 315, 323-326, 379, 437, 443, 473, 477
 kalkınma yardımı 346-350, 358, 360, 361, 384
 kamu hizmeti 284, 304, 307
 kamusal mallar 68, 162, 359, 395, 396, 476

- kamu tercihi 53, 62-65, 89, 90, 99, 113, 122, 398, 475
- kamu tercihi teorisi 62, 64
- karbon emisyonları 418, 422, 439
- karma ekonomi 38, 196
- karşılaştırmalı kurumlar analizi 27, 38, 154, 292
- karşılıklılık 161, 163, 304, 308-311, 314
- kaynakların eşitliği 215, 216, 227, 229, 239, 245, 255, 315, 319, 321, 323-326, 443, 451
- kazanılmış zevkler 130
- Kekes, J. 241, 324
- kendiliğinden doğan düzen 31-33, 36, 106, 114-122, 126, 137, 169, 180, 194, 205, 243, 244, 321, 340, 387, 391, 404, 412, 456, 459
- Kenya 360
- kesin inançlar 148
- kilitlenme 69, 136-138, 196, 349, 352
- King, P. 203
- King, R. 344
- Kirzner, I. 59, 83
- kişisel çıkar 28, 29, 63, 92, 170
- klâsik liberalizm 18, 25-31, 35-41, 46, 48, 53, 54, 68, 73, 91-97, 100-107, 114, 115, 118, 120-126, 157, 158, 167-171, 175, 181, 197, 204-209, 214, 221, 222, 228, 231, 233, 235, 237, 239, 255, 257, 265-271, 276, 288, 304, 307, 308, 313, 314, 317, 326, 328, 333, 336-339, 345, 346, 348, 356, 357, 363, 367-370, 374, 377, 391, 392, 396, 398, 406-409, 414, 422-425, 429, 451, 452, 455-461
- Knight, F. 48
- kolektif eylem problemleri 102, 136, 201-203, 406, 407, 414, 420, 441, 475
- kolektif iyi 162, 288, 289, 469
- komuta ve kontrol regülasyonları 392, 398, 424
- komünite 107-110, 117, 118, 124-130, 158, 160, 166, 171, 172, 309, 310, 312, 313, 314, 374, 405, 426, 427, 429, 432, 472
- kooperatifler 307, 310
- işçi 166, 184, 195, 249, 403
- sigorta 270, 271
- tüketici 297, 403
- üretici 166
- Koppl, R. 81
- korumacılık 26, 99, 180, 351, 388
- korumacı politikalar 364
- kozmopolitan komünitergenizm 369, 374
- kredi birlikleri 270
- kredi derecelendirme işi 82, 464
- Kukathas, C. 30, 146, 173, 227, 238, 264, 380, 381, 384, 387, 468
- Kuran, T. 122, 136
- kurumsal dizayn 35, 96, 97, 402, 403, 405, 414, 460
- Kültür Devrimi 168, 343, 365
- kültürel baskı 219
- kültürel homojenlik 368, 370, 372, 381
- kültürel karşılıklı değişim 341
- kültürel karşılıklı etkileşim 228, 231, 335
- kültürel konvansiyonlar 339, 341
- kültürel kurallar/normlar 117, 118, 119, 189, 238, 242, 335, 338, 346, 353, 371
- kültürel markalar 190
- Kymlicka, W. 257, 258, 259
-
- L**
- Laclau, E. 466
- Ladd, E. 194
- Lai, L. 404
- laissez-faire kapitalizmi 67, 81, 161,

- 167, 169, 196, 207, 278, 279, 333, 356, 364, 366, 464
- Lal, D. 345, 355, 364, 366, 383, 474, 475
- Landa, J. 188
- Lange, O. 54, 55, 56, 396
- Lâtin Amerika 350, 351, 359, 360, 361, 366, 473
- Lavoie, D. 62, 83, 85, 145, 371
- Lawson, R. 274
- Leal, D. 398, 399, 402, 414
- Leeson, P. 27, 181, 413, 472
- Leibowitz, S. 78, 352, 418
- Levine, R. 344
- Lewin, P. 79
- libertergen paternalizm 286, 303
- Lindbeck, A. 274
- Locke'ü şart 258, 450, 451
- Lomasky, L. 135, 203, 252, 264, 290, 291, 380, 387, 470
- Lukes, S. 244
-
- M**
- MacCallum, S. H. 404
- MacFarlane, A. 168
- Machaj, M. 82
- MacIntyre, A. 107, 108, 466
- Margolis, S. 78, 353, 418
- Marx, K. 54, 110
- Mathews, J. 76, 85
- Matsuyama, K. 356
- Mayalar 167
- McCloskey, D. 167
- McCoy, E. D. 430
- Meade, J. 56
- Medema, S. 63, 90
- merkezî plânlama 66, 67, 77, 111, 126, 128, 222, 225, 356, 362, 376, 409, 474
- Mezopotamya 167
- Miller, D. 109, 110, 228, 312, 368, 369, 466
- minimal devlet 17, 25, 27, 35, 36, 37, 87, 96, 98, 107, 162, 207, 221, 264, 267, 284, 333, 341, 391, 418, 421, 457, 458
- miras etkisi 152
- Mises, L. von 54, 187
- Mitch, D. 279
- Mitchell, W. C. 64, 65, 101
- Moe, T. 280
- Mondragon sistemi 195
- Montgomery, D. 400
- Morris, J. 439
- Mouffe, C. 466
- Mulberg, J. 409
- Mutz, D. 147
- mülkiyet hakları 31-34, 43, 53, 59, 63, 89, 97, 162, 169, 179, 196, 199, 205, 213, 220, 222, 335-346, 352, 353, 359, 363, 365, 373, 377, 392, 399-414, 423-429, 432-435, 448-452, 459, 460, 476
- müşevvik problemi 41, 48, 52, 62, 131, 196, 250, 398, 458
- müşevvik uyumu 38
- müzakereci demokrasi 39, 40, 106, 107, 111-115, 125, 126, 131-134, 138-141, 144-148, 151, 154-157, 161, 165, 231, 466, 476
- Myint, H. 345
- Myrdal, G. 348
-
- N**
- Nazizm 236
- Nelson, R. 404, 405
- network dışsallıkları 38, 196
- Nijerya 190, 280, 353
- Norberg, J. 446
- North, D. 168, 335, 342, 354

Norton, S. 400
Notturmo, M. 125
Nozick, R. 107, 252, 469, 470

O-Ö

Oakeshott, M. 30
O'Driscoll, G. 77, 81, 83, 200, 463
Ogilvie, S. 172
Olson, M. 64, 65, 134, 202
Oorschot, W. 198
optimalite vergileri 38
ortak-havuz kaynakları 403, 407, 414
ortak-havuz problemleri 393
ortak iyi 28, 108-111, 118, 124-126, 134, 146, 163, 369, 425, 433
Ostrom, E. 28, 403, 406, 407, 417, 444, 470
Otteson, J. 34, 175, 467, 476
özeleştirme 25, 90, 102, 105, 162, 312, 355-359, 365, 406, 410, 411, 422, 426
öz-temsili 144

P

Palmer, T. 237
Panglossiacı yanılı 92, 98
Pareto optimal 50
Pasek, J. 440
patika (yol) bağımlılığı 42, 69, 138
pazarlık 109, 139, 148-150, 212, 222, 224, 236-239, 297, 343, 409, 412, 434
Peabody Trust 271
Pejovich, S. 338, 339
Pennington, M. 405, 406, 412, 467, 476
Philipson, T. 88
Pigou, A. C. 56, 62
Pincione, G. 133

Pinochet, A. 362
Pipes, R. 168, 170
piyasa başarısızlığı 21, 38, 41, 47, 48, 53-63, 66, 67, 70-73, 76, 79-82, 85-89, 94, 98-103, 162, 167, 176, 177, 180, 207, 225, 237, 268, 286, 289, 297-301, 326, 330, 348, 392, 394-398, 408, 410, 469
piyasa fundamentalizmi 26
piyasaların kendi içinde evrimi 92, 97, 137
plân-sâhibi 404
Plant, R. 159, 244
Pogge, T. 262, 377-384, 474
Polanyi, K. 160, 161, 167, 168, 172
Polanyi, M. 128, 151
Pomerantz, K. 355
Postan, M. 168
Powell, B. 364, 366, 367
pratik bilgi 128
Prychitko, D. 127
Pulido, L. 437
Putnam, R. 165, 171, 194

Quian, Y. 343

R

Rakowski, E. 315
Ramsey, M. 47
Rasyonel bilgisizlik 131, 134, 135
rasyonel irrasyonallite 135
rasyonel tercih 113, 115, 122, 287
Rawls, J. 22, 40, 107, 116, 208-218, 222-224, 230, 233-236, 239-241, 245, 250-255, 261-264, 378, 451, 466, 468, 470
Ray, D. 349
refah devleti 25, 42, 107, 161-166, 198, 212, 213, 217, 267-275, 288, 289, 296, 301, 304, 308-315,

318-326, 329-331, 378, 388, 465, 469-472

Reynolds, A. 327
Rhan, W. 165
Ricketts, M. 297, 308, 403
Rizzo, M. 77, 83, 302, 463, 465
Robinson, J. 55
Rodrik, D. 344
Romer, P. 335
Rosenberg, N. 168, 343
Rosenstein-Rodan, P. 348, 349, 474
Rose, S. 327
Ryfe, D. 143

S-Ş

Sachs, J. 350, 385
Sagoff, M. 425, 426, 427
sağlam politik ekonomi 17, 21, 25-29, 37-40, 48-53, 73, 91, 100, 103, 124, 158, 190, 223, 224, 250, 262, 265-269, 289, 292, 298, 321, 330, 334, 337, 346, 375, 380, 422, 426, 455, 458
sağlık bakımı 42, 72, 88, 149, 268, 276-287, 292-306, 310, 313, 316-322, 329, 330, 471
Salanie, B. 88
Sally, R. 340, 341, 358, 362, 363, 375
Salvation Army 271
Samuelson, P. 56, 476
sanayileşme. *Bkz* endüstrileşme
saygı eşitliği 40, 41, 208
Schmidtz, D. 252-254, 257, 258, 272, 309, 311, 440, 468
Schudson, M. 194
Schumpeter, J. 61
seçilen şans 323
seçim şansı 255
serbest piyasa 25, 37, 44, 50, 81, 157-160, 164, 169, 282, 299, 301, 316, 334, 366, 368, 464, 468
ses 39, 130, 375
Shapiro, D. 272, 282, 292, 299, 324
Shiller, R. 69
Shreder-Frechete, K. S. 430
Shue, H. 437, 438, 445
sınırlı rasyonallite 28-34, 120, 189, 235, 455
Sierman, C. J. 344
sigorta kooperatifleri 270, 271
sigorta piyasaları 298
Silver, B. D. 166
Silver, M. 168
Simmons, R. 64, 65, 101
Simon, H. 28, 477
Singapur 282, 356, 364, 366
sinoptik yanılı 124, 125
sivil birlikler 43, 137, 142, 143, 165, 166, 191, 194, 195, 200-204, 290, 320, 330
Skcopol, T. 185
Smith, A. 29, 47, 96, 160, 169, 174-176, 467
Smith, G. 113, 423, 434
Smith, V. 82, 298
Snell, D. 168
Solon, G. 327
Solow, R. 191, 335
Somin, J. 91, 132, 133, 201
sosyal adâlet 22, 40, 207-209, 213, 217-233, 239, 241, 244-246, 250, 264, 314-318, 321, 324, 331, 333, 377, 380, 387, 391, 392, 435, 438, 442, 443, 447, 448, 456-458, 469
sosyal demokrasi 25, 26, 461
sosyalist hesaplama tartışmaları 48, 53, 54, 396
sosyal sermaye 39, 40, 157-167, 170-177, 181, 182, 186-204, 263, 368, 372, 373
bağlayıcı 158, 171, 172, 182, 186, 188, 190, 203, 373

destekleyici 170, 171, 173, 175, 181, 182, 186, 188, 203, 373
ve aileler 186, 189
ve firmalar 188
ve güven 157-161, 165, 166
sosyal statü 41, 114, 152, 208, 230, 234, 275, 317, 456
Sovyetler Birliği 99, 170
Sowell, T. 128, 129, 145, 188, 190
Steckbeck, M. 87, 194
Steele, D. 428
Steiner, H. 477
Stigler, G. 50
Stiglitz, J. 38, 48, 50, 67-78, 82-93, 105, 115, 176, 351, 352, 364, 366, 464, 465, 474
Storr, V. 186
Streit, M. 465
Stringham, E. 418
Stroup, R. 260, 428
Stubblebine, C. 292, 293
Sturm, J. 344
Subrick, R. 27, 356
Sunstein, C. 287, 306, 419, 465
sürü içgüdü 69, 80
Svensson, J. 344
Swan, T. 335

Şili 360, 362, 371, 383

T

Tayland 280
Taylor, C. 39, 107, 466
Tayvan 351, 364, 367
Tebble, A. 119, 127, 142, 144, 381, 469, 472
tercih çarpıtması 136
ters seçim 72, 88, 286, 296, 297, 465
Tesson, F. 133
teşebbüsel basiret 60
teşebbüsel girişim 193

teşebbüsel icat 57, 341
teşebbüsel keşif 32
teşebbüsel strateji 180
Thaler, R. 287
Thomas, R. 354, 377
Thompson, D. 466
Thomsen, E. F. 83, 85
Timberlake, R. 199
Tooley, J. 279, 280, 296, 297
toplayıcı 109
toprak-kiralama plânlaması 404
Torstenson, J. 343
Tragardh, L. 472
Tullock, G. 63-65, 91, 122, 134, 201
Turner, D. 401
Turner, T. 204
tüketici kooperatifleri 297, 403
tüketici tercihleri 349, 424, 425, 443

U

Udell, G. 88
uluslararası kalkınma 267, 357, 360, 361, 362, 386
Uslaner, E. 165

U-Ü

ün 88
ün inşa etme 278
üretici kooperatifleri 166

V

Vanberg, V. 35, 96, 97, 337, 414
van de Walle, N. 357, 358, 373
van Parijs, P. 315
Vargos Llosa, A. 359
vatandaş tercihleri 112, 313, 425
Vedder, R. 274
Virginia Kamu Tercih Okulu 38, 63,

99, 122, 347, 475

W

Wade, R. 351, 352, 364, 367
Wales, C. 113
Walker, M. 344
Wallison, P. 200
Walras, L. 50
Wang, L. 274
Warner, A. 385
Washington Mutabakatı 350, 351, 357, 360
Webster, C. 404
Weingast, B. 342, 346
Wenders, J. 280
West, E. G. 279
Whelan, R. 203, 271
White, L. 82, 199, 464, 465
Whittman, D. G. 465, 471
Wholgemuth, M. 66, 101, 131, 137
Wildavsky, A. 442
Wittman, D. 99

Y

yapısal adaletsizlik 219, 247, 250, 445
yapısal düzeltme/tashihi 357, 358
yapısal eşitsizlik 317, 377

yapısal uyum 351, 361
yardım birlik 184, 274, 297, 307, 308, 315, 403
yardım cemiyet 270, 272, 275, 281, 287, 302
yardım grupları 281, 310
Yeager, T. 358
yeniden dağıtım 42, 100, 154, 161, 208, 212, 213, 215, 217, 220, 240, 246, 256, 257, 262, 264, 268, 269, 273, 284, 316-321, 340, 345, 379-386, 437, 441, 444, 469-471
yeniden inşa etme 120
Yeni Zelanda 416
yeşil derinler 445
Young, C. 204
Young, I. 22, 41, 110-114, 118, 119, 126, 134, 139-142, 146, 154, 173, 208, 217-224, 229-231, 241, 247-251, 256, 258, 317, 327-329, 369, 370, 375, 376, 379, 386, 466
Yunanistan 415
Yusuf, S. 351, 364

Z

zımni bilgi 128, 129, 130